

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Σχολή Επικοινωνίας και Μέσων Ενημέρωσης

Μεταπτυχιακό: Ψηφιακά Μέσα και Δημοσιογραφία

**Τεχνολογικό
Πανεπιστήμιο
Κύπρου**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**ΟΙ ΚΙΝΗΤΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΤΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ**

Παναγιώτης Χατζηκωστής

Λεμεσός, Δεκέμβριος 2017

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Σχολή Επικοινωνίας και Μέσων Ενημέρωσης

Μεταπτυχιακό: Ψηφιακά Μέσα και Δημοσιογραφία

Πρόταση Μεταπτυχιακής Διατριβής

ΟΙ ΚΙΝΗΤΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

του

Παναγιώτη Χατζηκωστή

Λεμεσός, Δεκέμβριος 2017

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Παναγιώτης Χατζηκωστής, 2017

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Επικοινωνίας και Σπουδών Διαδικτύου του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την Δρ. Αγγελική Γαζή για την επίβλεψη, ενθάρρυνση, στήριξη και βοήθεια που μου πρόσφερε σε όλη τη διάρκεια διεξαγωγής της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Επίσης ιδιαίτερες ευχαριστίες στην οικογένεια μου, που όπως σε κάθε στάδιο της ζωής μου, έτσι και σε αυτό το κρίσιμο σημείο της σταδιοδρομίας μου, στάθηκε στυλοβάτης και ενεργός υποστηρικτής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι πολυμεσικές ιδιότητες των φορητών συσκευών επικοινωνίας, η σύγκλιση των λειτουργιών και οι διαστάσεις τους σε επικοινωνία, ψυχαγωγία, ενημέρωση και κοινωνικοποίηση, σηματοδοτούν μεταβολές στο τρόπο αντίληψης της πραγματικότητας, ορίζοντας την. Επιδράσεις που αλλάζουν παγιωμένες φυσικές διαστάσεις, μέχρι παγιωμένα συστήματα εξουσίας. Η συνδεσιμότητα και η φορητότητα του κινητού, καταφέρνουν να δίνουν στα άτομα νέες ταυτότητες και χαρακτηριστικά, πέρα από τις φυσικές, διαμεσολαβώντας καθημερινές δραστηριότητες. Αυτές οι παραδοχές εξετάζονται στην κοινωνική ομάδα των στρατιωτών της Κύπρου. Το εγχείρημα αυτό διεξάγεται στο πλαίσιο ποιοτικής μεθοδολογίας με συνεντεύξεις από στρατιώτες. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι η κινητή συσκευή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας του στρατιώτη, σε βαθμό που να γίνεται προέκταση του χεριού και της σκέψης. Οι δυνατότητες επικοινωνίας και παρακολούθησης πολυμεσικού περιεχομένου μεταμορφώνουν το καθημερινό στρατιωτικό πλαίσιο, ωστόσο δεν παραλείπονται και οι ανησυχίες από τους στρατιώτες για την ποιότητα της ζωής τους. Παράλληλα η χρήση της κινητής συσκευής συνδέθηκε με διεύρυνση του πλαισίου επικοινωνίας του στρατιώτη και ανάδειξη ελευθεριών που είχε ως πολίτης. Ελευθερίες που δίνουν δικαιώματα αντίστασης έναντι στη στρατιωτική εξουσία. Έχοντας ο στρατιώτης το κινητό του, φαίνεται ότι έχει ταυτόχρονα και τη δυνατότητα να διαφεύγει από τον στρατιωτικό χώρο, νιώθοντας ότι μεταφέρεται στο σπίτι, στο σχολείο, ή στο μελλοντικό πανεπιστήμιο του. Οι σχέσεις με την οικογένεια, τους φίλους και οι διαπροσωπικές και ερωτικές σχέσεις συνεχίζουν να ενδυναμώνονται. Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη μελέτη της επικοινωνίας των κινητών τηλεφώνων και τους τρόπους που διαμορφώνουν ατομικά και συλλογικά χαρακτηριστικά μιας κοινότητας.

Λέξεις κλειδιά: [κινητές συσκευές επικοινωνίας, τεχνολογία πανταχού παρουσίας, φορητότητα, συνδεσιμότητα, στρατιωτική κουλτούρα, online πραγματικότητα, χωροχρόνος]

ABSTRACT

The multimedia opportunities of portable communication devices, the convergence of their functions and the revolution that they bring to communication, entertainment, information and socialization, emerge changes to perception and definition of reality. Effects that modify natural dimensions, even authority systems. Connectivity and portability of mobiles succeed to diffused new identities and characteristics to individuals, far from their physical, mediated everyday activities. Those declarations are examined at a social group, soldiers of Cyprus. This processes takes place through a qualitative methodology by using the tool of interviews, for soldiers. Results show that mobile device is a fundamental part of soldiers' everyday routine, becoming an extension of their hand, even their perception. Communication and viewing multiform content, transform the army context, however there are concerns about their outcomes at the future. Furthermore, using of mobile device is connected with the recovery of freedoms that soldiers used to forfeited. This sense of freedom gives also the right of resistance against army sovereignty. A soldier, by having his mobile, seems that simultaneously, he has the possibility to overcome military space, feeling that he is home, in school even in his future university. Relations with his family, friends and partner, can continue to be reinforced. This research focus on research of communication via mobile and how those technologies form individual and social elements of a community.

Key Words: [mobile communication devices, ubiquitous technologies, portability, connectivity, army culture, online reality, time - space]

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	v
ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ.....	vi
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	8
3.1 ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ.....	8
3.2 ΕΞΟΥΣΙΑ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ.....	9
3.3 ΧΩΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΠΟΣ.....	10
3.4 ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΙΝΗΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	18
5.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	18
5.2 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	21
5.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ -ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	23
5.4 ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ.....	25
5.5 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	26
5.6 ΗΘΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	81

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΠΕ: Τεχνολογίες Πληροφορικής Επικοινωνίας
ΚτΠ: Κοινωνία της Πληροφορίας

ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ

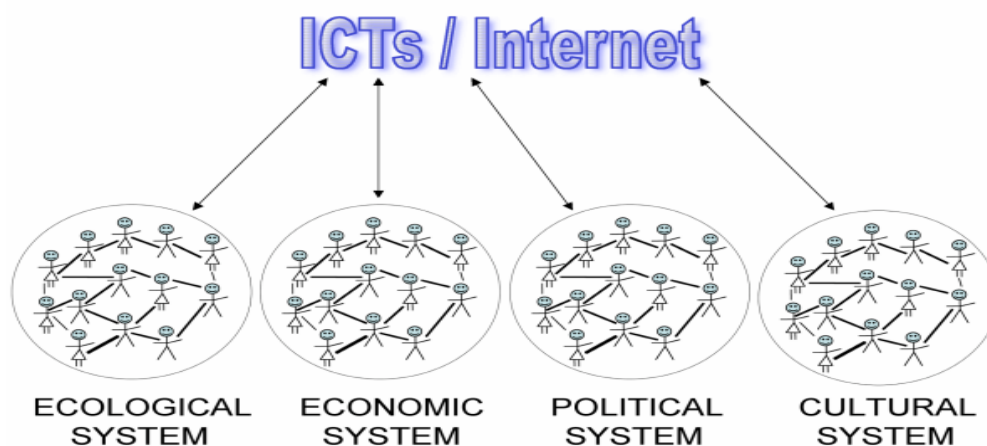
Portability	Φορητότητα
Interaction	Αλληλόδραση
Continuous Connectivity	Συνεχής Συνδεσιμότητα
Availability	Διαθεσιμότητα
Mobile Culture	Κουλτούρα Κινητών Συσκευών
Hypermedia	Υπερμέσα
Hegemony	Ηγεμονία
Discipline	Πειθαρχία
Soldier's Culture	Στρατιωτική Κουλτούρα
Ubiquitous Technologies	Πανταχού Παρούσες Τεχνολογίες
Smartphone	Έξυπνο Κινητό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα μέσα επικοινωνίας, από την απαρχή της δημιουργίας τους έφεραν σημαντικότερες επιδράσεις στο ανθρώπινο γένος (McLuhan, 1961). Τα άτομα έχουν την ανάγκη για απόκτηση πληροφοριών και γνώσεων (Goffman, 1959), έτσι η υιοθέτηση των μέσων και η ένταξη τους στο καθημερινό πλαίσιο είναι το επακόλουθο. Η ένταξη των μέσων επικοινωνίας στις πρακτικές των ατόμων αναδεικνύει πολυάριθμα ζητήματα όσο αφορά τον ρόλο, σχεδιασμό, περιεχόμενο και σκοπό τους: τα συγκεκριμένα ζητήματα που εγείρονται εντάσσονται στο πλαίσιο που ορίζουν οι έννοιες του τεχνολογικού και κοινωνικού ντετερμινισμού, που ο πρώτος φανερώνει την ανωτερότητα της τεχνολογίας έναντι της κοινωνίας και ο δεύτερος το αντίστροφο (Levin, 2013).

Οι επιδράσεις των μέσων σήμερα εστιάζουν κυρίως στην ίδια την αντίληψη για τον κόσμο, τον χωροχρόνου που τον περιβάλλει (Wilken, 2017), καθώς και καθημερινές δραστηριότητες, αμιγώς προσωπικές: διενεργείται μια υπέρ-επικοινωνία, με πολλές πηγές πληροφόρησης (Χρηστάκης, 2016). Η διείσδυση του διαδικτύου και των συσκευών που το υποστηρίζουν στις καθημερινές πρακτικές αλλάζει ολόκληρη τη φύση του βιοκόσμου (Mooges, 2012). Η παραδοχή αυτή ενισχύεται από τη θεωρία του McLuhan (1961) ο οποίος διαπίστωσε ότι κάθε μέσο έχει τη δύναμη να επιβάλει τις δικές του παραδόσεις. Τα νέα μέσα καθώς χαρακτηρίζονται από ταχύτατους ρυθμούς διάδοσης πληροφοριών (Boykin & Rice, 2015), διαμορφώνουν ανάλογα και τους χρήστες τους. Εδώ έγκειται και η αναφορά για μια πανταχού παρουσία των ατόμων στην επικοινωνιακή διαδικασία (Polson, 2017), όπου τα άτομα καταφέρνουν να αμφισβητούν ολόκληρους θεσμούς, όπως η τέχνη και η θρησκεία (Χρηστάκης, 2016). Δημιουργείται μια παγκοσμιοποίηση του πολιτισμού, ένα αίσθημα ταυτοχρονισμού, ακριβώς γιατί τα άτομα μετέχουν σε μια δικτυωμένη κοινωνία (Castells, 2005), χωρίς φυσικά εμπόδια (Russell, 2017). Μπορεί να υπάρχει αισιοδοξία και ενθουσιασμός για τις δυνατότητες αυτές, αλλά δεν πρέπει να παραβλέπεται και η αρνητική επίδραση που μπορεί να υπάρχει στην ποιότητα των ανθρώπινων σχέσεων (Turkle, 2012), αλλά και θέματα περί παραγωγής υπεραξίας και καιροσκοπικής διάθεσης των όσων παράγουν περιεχόμενο και συσκευές επικοινωνίας (Drakopoulou, 2017).

Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο ακριβής τρόπος που το διαδίκτυο και οι τεχνολογίες πληροφορικής επικοινωνίας επηρεάζουν θεσμικούς πυλώνες της κοινωνίας.

Πηγή: Fuchs (2008: 12)

Στις μελέτες για τα νέα μέσα, ένα συγκεκριμένο εργαλείο που μπορεί να μετουσιώνει εύκολα και ταχύτατα τις πιο πάνω αλληλεπιδράσεις είναι η φορητή συσκευή επικοινωνίας (Polson, 2017). Σημαντική ιδιότητα της είναι η φορητότητα, που την καθιστά μια απαραίτητη τεχνολογική συσκευή (McLeod, 2009) · τόσο που ξεπερνά σε ποσοστό υιοθέτησης ακόμα και το διαδίκτυο (Rotberg & Aker, 2013· Rohde et al., 2016). Η προσιτή τιμή αλλά και ευχρηστία της φορητής συσκευής επικοινωνίας, ενισχύει τη διείσδυση της ακόμα και σε χώρες-άτομα με χαμηλό βιοτικό επίπεδο και οικονομική δυσχέρεια, διευκολύνοντας τις συνθήκες διαβίωσης (Goggin & Clark, 2009· Rotberg & Aker, 2013). Παράλληλα ο Katz (2007:392) περιγράφει τη σύγχρονη πραγματικότητα ως «age of the cell phone», υποστηρίζοντας ότι οι εν λόγω συσκευές επηρεάζουν κατά κόρον την έκβαση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, τόσο που γίνονται αναπόσπαστο μέρος τους, εξού και ο χαρακτηρισμός του Hanson (2007:2) για αυτές ως, «must-have technology».

Οι φορητές συσκευές επικοινωνίας, προσφέρουν μια διηλεκτή διαμεσολαβημένη κινητικότητα μέσα στο χώρο και το χρόνο, με αποτέλεσμα να αλλάζει η ίδια η σύσταση των δύο αυτών διαστάσεων (Wilken, 2017). Τα άτομα μπορούν να είναι πιο ευέλικτα στη διαχείριση τους, καθώς μπορούν να βιώνουν στο ίδιο χρονικό διάστημα,

διαφορετικούς χώρους (Hanson,2007). Σε ένα δημόσιο χώρο, οποιοσδήποτε μπορεί να μεταφέρει τους προσωπικούς του χώρους, να επεμβαίνει δηλαδή στο χώρο με αποτέλεσμα να τον ιδιωτικοποιεί (Campbell & Park, 2008). Αντίστοιχα σε μια συγκεκριμένη χρονική συγκυρία το άτομο μετέχει σε περισσότερες από μία επικοινωνιακές δραστηριότητες, συνδυάζοντας το πραγματικό χωρικό πλαίσιο με αυτά που προκύπτουν από τη χρήση των κινητών συσκευών (Levin, 2013). Ο Hanson (2007) για να αναδείξει αυτόν τον επαναπροσδιορισμό του χωροχρόνου αναφέρεται στον Edison ο οποίος, καθώς ανακάλυψε τη λάμπα, επέκτεινε τον χρόνο και χώρο, έτσι και οι φορητές συσκευές επικοινωνίας οξύνουν αυτή την αναπλαισίωση των δύο διαστάσεων. Αυτό γιατί τα άτομα μπορούν ανεξαρτήτως της χρονικής συγκυρίας, να επικοινωνούν, να εργάζονται και να διασυνδέονται μεταξύ τους έχοντας απλά πρόσβαση στη κινητή τους συσκευή. Αντίστοιχα μπορούν να επιλύουν προβλήματα της εργασίας τους χωρίς να είναι αναγκαίο να βρίσκονται εκεί, μέσω της ατέρμονης επικοινωνίας που προσφέρει η κινητή συσκευή. Μια κινητή συσκευή προσφέρει μια άμεση διαθεσιμότητα στα άτομα, εικοσιτέσσερις ώρες την μέρα και εφτά μέρες την εβδομάδα (Hanson,2007). Η χαρακτηριστική ικανότητα, να επιτρέπει την επαφή οπουδήποτε και οποτεδήποτε δημιουργεί μια διευρυμένη ανάγκη κατοχής (McLeod, 2009). Το άτομο μπορεί να αλληλεπιδράσει, να εκφραστεί, να συνδεθεί, να τονώσει τους κοινωνικούς του δεσμούς χωρίς να λαμβάνονται υπόψη φυσικά όρια (Russell, 2017).

Βάσει των όσων αναφέρθηκαν ως εδώ, μπορεί να γίνει αναφορά για ένα νέο πολύπλευρο και πολυδιάστατο επικοινωνιακό πλαίσιο, μια νέα κουλτούρα, την κουλτούρα των κινητών συσκευών (Lepp et al., 2015). Η ιδιότητα της φορητότητας της αλλά και το ότι αποτελεί μια κατεξοχήν προσωπική συσκευή, επεκτείνει το σώμα σε πολλά μέρη με ταυτοχρονισμό (Levin, 2013), συντρίβοντας τα σύνορα που θέτουν παλιές μορφές μέσων. Στο πλαίσιο αυτής της κουλτούρας ο Moore (2012:56), αναφέρει ότι, τα άτομα πάνε εκεί που δεν μπορούν, έρχονται σε κοινωνική επαφή με αυτούς που δεν μπορούν, με αίσθηση ζεστασιάς και οικειότητας.

Οι κοινωνικές επιδράσεις που σηματοδοτούν οι φορητές συσκευές επικοινωνίας είναι πιο διαδεδομένες στις πληθυσμιακές ομάδες νέων. Αυτό γιατί οι νέοι από την παιδική

τους ηλικία ταύτισαν τη ζωή τους με τις εν λόγω συσκευές, και μετέχουν πλέον σε μια καινούρια εποχή της νοημοσύνης με τις ιδιότητες των συγκεκριμένων συσκευών να αποτελούν συστατικά στοιχεία της καθημερινότητας (Campbell & Park, 2008· Lepp et al., 2015). Βάσει της παραδοχής αυτής, οι νέοι είναι εκείνη η κοινωνική ομάδα που σε κάθε ερευνητική προσπάθεια για εξέταση των επιρροών των καινούριων συσκευών, πρέπει να διερευνάται με περίσσεια προσοχή.

Η διερεύνηση των χρήσεων και επιρροών των κινητών συσκευών επικοινωνίας είναι δυνατόν να λάβει χώρα και σε κοινότητες με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Μια από αυτές αποτελεί και η στρατιωτική κοινότητα της Κύπρου. Οι MacDonald et al. (2011) διαπιστώνουν την ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσουν οι στρατιώτες με τις κινητές τους συσκευές. Πλέον στους στρατιωτικούς χώρους, τα άτομα έχουν πρόσβαση σε βασικούς πόρους της τεχνολογίας (Wilson et al., 2008). Τα έξυπνα κινητά προσφέρουν στους στρατιώτες ένα περιβάλλον στο οποίο μπορούν να τοποθετούνται σε αντιδιαστολή αλλά και παράλληλα με το στρατιωτικό περιβάλλον, και άρα να δημιουργείται ένα ψηφιακό εγκόσμιο στη στρατιωτική ζωή (Maltby & Thornham, 2016). Παράλληλα είναι δυνατόν να αποτελούν εφελτήριο κατά της εξουσίας (Cottle, 2011), ακριβώς γιατί οι στρατιώτες μπορούν να παρεκκλίνουν έστω και σε ένα άυλο χώρο, χωρίς τις συνέπειες που θα είχε αυτή η πράξη στο στρατιωτικό περιβάλλον.

Οι κύριοι ερευνητικοί στόχοι της μελέτης καταπιάνονται με τη διερεύνηση του τρόπου που οι κύπριοι στρατιώτες αντιλαμβάνονται τον χωροχρόνο των στρατοπέδων μέσω της χρήσης των συσκευών, τον τρόπο διαμόρφωσης της κουλτούρας και της καθημερινότητας τους, καθώς και εκείνα τα χαρακτηριστικά της βιωμένης πραγματικότητας μέσω των συσκευών.

Στα επόμενα κεφάλαια παρουσιάζεται η αναγκαιότητα που χαρακτηρίζει τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης αλλά και τα σημεία στα οποία έγκειται η καινοτομία της. Ακολούθως παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο που υποστηρίζει τις έννοιες και προσεγγίσεις του ερευνητικού πλαισίου. Εν συνέχεια, γίνεται αναφορά σε παρεμφερείς έρευνες με την περιγραφή των αποτελεσμάτων τους. Παράλληλα

παρουσιάζεται ο μεθοδολογικός σχεδιασμός, τα ερευνητικά ερωτήματα, τα εργαλεία και η διαδικασία συλλογής δεδομένων, και ακολουθούν τα ηθικά ζητήματα που προκύπτουν. Έπειτα, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας όπως προκύπτουν από τις συνεντεύξεις. Για κάθε ερευνητικό ερώτημα παρουσιάζονται τα ευρήματα από το απομαγνητοφωνημένο περιεχόμενο. Έπειτα επιχειρείται η συζήτηση των αποτελεσμάτων στο πλαίσιο αντιπαραβολής και σύγκρισης τους με τις παραδοχές της υφιστάμενης βιβλιογραφίας. Με την ολοκλήρωση του κεφαλαίου της συζήτησης απορρέουν κάποια γενικά συμπεράσματα που χαρακτηρίζουν όλη τη διαδικασία ανάλυσης τα οποία παρουσιάζονται στο επόμενο κεφάλαιο. Καθ' όλη τη διάρκεια της παρούσας μελέτης υπήρξαν περιορισμοί αλλά και προβληματισμοί αναφορικά με τον τρόπο υλοποίησης της μελέτης, και παρουσιάζονται ακολούθως, προτείνοντας μελλοντικές έρευνες με παρεμφερή θεματολογία. Η παρούσα έρευνα ολοκληρώνεται με καταληκτικά σχόλια υπό μορφή epilόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ-ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Τα κινητά μέσα επικοινωνίας, συγκροτούν γνώση, επηρεάζουν συνεχώς καθημερινές πρακτικές, και αξίζει προσοχής ο οικειοποιημένος τρόπος που αλληλεπιδρούν τα άτομα μέσα από αυτά (Mooges, 2012). Παράλληλα, ο τρόπος που τα μέσα ανασυγκροτούν την αίσθηση του χωροχρόνου αποτελεί εξαιρετικής σημασίας ερευνητικό εγχείρημα. Γενικότερα προκαλείται θαυμασμός και ενδιαφέρον στην επιστημονική κοινότητα, για τις συνέπειες που έχουν οι τεχνολογικές εξελίξεις στο κοινωνικό πλαίσιο, και πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στο πώς μεσολαβούν τη συγκρότηση του κοινωνικού νοήματος (Ender, 1995· Wilken, 2017).

Οι κινητές συσκευές επικοινωνίας παρά την τεράστια διείσδυση τους στο κοινωνικό περιβάλλον δεν έχουν τύχει ανάλογης προσοχής αναφορικά με τις κοινωνικές τους επιδράσεις, ενώ κυριαρχούν έρευνες για άλλα μέσα όπως ο υπολογιστής και το διαδίκτυο καθαυτό, δεσπόζουν (Geser, 2004· Goggin & Clark, 2009). Κάθε έρευνα που πραγματεύεται ερευνητικά ζητήματα που προκύπτουν από τη χρήση των εν λόγω συσκευές αποκτά ιδιαίτερη σημασία (Campbell & Park, 2008). Οι Thornham και Cruz (2016) αναφέρουν μια ερευνητική στροφή προς το επικοινωνιακό πλαίσιο που ορίζουν αυτές οι συσκευές. Τα στοιχεία αυτά δίνουν υπόσταση στην παρούσα μελέτη καθώς δεν θα διεξαχθεί αυθαίρετα, αλλά βάσει μιας γενικής αναγκαιότητας για έρευνες με σχετική θεματολογία.

Η αποδοχή των φορητών συσκευών επικοινωνίας είναι πιο διευρυμένη στους νεανικούς πληθυσμούς (Lepp et al., 2015· Pauleen et al., 2015· Thornham & Cruz, 2016), γεγονός που φανερώνει την αναγκαιότητα έρευνας σε αυτές τις κοινωνικές ομάδες. Με αριθμητικά στοιχεία, η αποδοχή αυτή φαίνεται από έρευνα των Smith, Raine, και Zickuhr, (2011), The Pew Research Center's Internet and American Life Project. Συγκεκριμένα πέρα του 89% των ατόμων ηλικίας 18-24 στις ΗΠΑ χρησιμοποιούν τα κινητά τους.

Παράλληλα η ανάγκη διερεύνησης της χρήσης τους από ομάδες με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (Kumar & Lim, 2008), ενισχύεται από το γεγονός ότι η θέση ενός

ατόμου στην κοινωνία υπαγορεύει διαφορετική χρήση (Levin, 2013). Στην παρούσα έρευνα επιλέγεται ως μονάδα ανάλυσης οι στρατιώτες της Κύπρου που στο 18ο έτος της ηλικίας τους εντάσσονται στο στρατιωτικό σύστημα. Όσον αφορά τον στρατιωτικό πληθυσμό και τη χρήση των συσκευών αυτών, λίγα είναι γνωστά, τουλάχιστον από επιστημονικές μελέτες (Bush et al., 2012· Boykin & Rice, 2015). Αντίστοιχα, σε ένα στρατιωτικό πλαίσιο στο οποίο επικρατεί ιεραρχική εξουσία (Foucault, 2004), είναι σημαντικό να μελετηθεί ο τρόπος που η κινητή συσκευή επικοινωνίας μπορεί να γίνεται ένα μέσο αντίστασης, να κατανοηθεί ουσιαστικά η επίδραση της στη συγκεκριμένη ομάδα. Η διερεύνηση αυτών των επιρροών στη στρατιωτική κοινότητα της Κύπρου, αποτελεί καινοτομία, εξού και οι αναφορές των Maltby και Thornham, (2016) οι οποίοι επισημαίνουν ότι η μελέτη των επιδράσεων των νέων μέσων σε συγκεκριμένες ομάδες, σε συγκεκριμένο πλαίσιο, που δεν έχουν εξεταστεί, είναι πάντα ένα καινοτόμο εγχείρημα. Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στο πλαίσιο ενός τεχνολογικού σχεδιασμού των μέσων αυτών (Boykin & Rice, 2015), μια επιτακτική ανάγκη όπως διαφαίνεται στις αναφορές των Kirci και Kurt (2016). Όμως η σημαντικότερη καινοτομία της μελέτης αφορά κυρίως τον κοινωνικό της χαρακτήρα, αφού στο κυπριακό πλαίσιο δεν έχει προσεγγιστεί επιστημονικά η παρούσα ομάδα στόχου, στο πλαίσιο των επιρροών των τεχνολογιών κινητής επικοινωνίας, που άγει το ερευνητικό ενδιαφέρον για μια στροφή προς τη στρατιωτική κοινότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Κουλτούρα

Η κουλτούρα ως έννοια, φέρει πολλές ερμηνείες (Rab, 2008). Ο Geertz (1973) τη χαρακτηρίζει ως τον τρόπο που οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα, διαμορφώνοντας τη συνείδηση τους. Η κουλτούρα διαφέρει ανάλογα με τα άτομα που επηρεάζει, δημιουργώντας συγκεκριμένες υποκουλτούρες (Gould & Kolb, 1972:487). Αυτές οι υποκουλτούρες, τροφοδοτούνται από την εκάστοτε κουλτούρα τους, με εργαλεία, όργανα, θεσμούς και επίκτητα χαρακτηριστικά, που έχουν ως απόρροια, την κοινωνικοποίηση των ατόμων, ορίζοντας την ίδια την επιβίωση, την καλλιέργεια και τον συμβιβασμό (Rab, 2008). Η κουλτούρα μεσολαβεί στη διαδικασία διαμόρφωσης σχέσεων και ταυτοτήτων, ακόμα και στο νόημα των σχέσεων με τους άλλους, και τον εαυτό (Fiske, 2004). Δηλαδή τα άτομα μαθαίνουν να επιλέγουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφονται και επικοινωνούν βάσει των βιωμάτων, του πολιτισμού και των όσων διδάχτηκαν. Ο Geertz (1973) θεωρεί πως η κουλτούρα διαπλάθεται και εξελίσσεται, συγκερασμένη με το χωροχρονικό πλαίσιο κάθε εποχής· έτσι δίνει σύμβολα, τεχνουργήματα και τρόπους για κατανόηση του κοινωνικού περιβάλλοντος. Είναι ένα δυναμικό, ευέλικτο φαινόμενο, που επεξηγεί το νόημα των ανθρωπίνων σχέσεων, τάξεων, θεσμών, δομών και αντικειμένων, με ποικιλία λόγων και πολιτισμικών μορφών (Gould & Kolb, 1972). Επηρεάζει τη σχέση των ατόμων με τις κυρίαρχες τάξεις δίνοντας δυνατότητες αμφισβήτησης τους και πάλης (Fiske, 2004). Ο Castells (2005) δίνει τεράστια βαρύτητα στην έννοια της κουλτούρας, αφού θεωρεί πως διαποτίζει κάθε συμπεριφορά. Η σημερινή κουλτούρα ως ευρύτερη έννοια, ενστερνίζεται τα χαρακτηριστικά της νεωτερικότητας, αφού τα φίλτρα της συνεχώς μεταβάλλονται (Rettberg, 2014), λόγω των ΤΠΕ, διαδίδοντας παγκόσμια σύμβολα και εικόνες (Rab, 2008). Κατασκευάζεται και διαδίδεται μια παγκόσμια κουλτούρα, με ομογενοποιημένα συστατικά στοιχεία που ορίζουν πολλές υπάρχουσες κουλτούρες, στο πλαίσιο ενός παγκόσμιου χωριού (Castells, 2005· Russell, 2017). Αυτό μπορεί να αποτελεί ένα τρόπο απεμπόλησης του ελέγχου της εκάστοτε κουλτούρας, με τα άτομα που την υπηρετούν να έχουν μια ευκαιρία χειραφέτησης

(Lasen, 2017)· αντίστοιχα όμως, μπορεί να γίνεται και μια προσπάθεια ολικής επιβολής συμπεριφορών (McQuail, 2003· Drakoroulou, 2017).

3.2 Εξουσία – Πειθαρχία – Ιδεολογία

Η εξουσία παραπέμπει στις κυρίαρχες τάξεις, που ανέκαθεν προσπαθούν να φυσικοποιούν την παρουσία και την επιβολή τους, να παγιώνουν κοινωνικές νόρμες (Fiske, 2004). Χειρίζεται κυρίαρχες κοινωνικές αναπαραστάσεις και επιβεβλημένους τρόπους συμπεριφοράς, που ουσιαστικά αναστέλλουν οποιαδήποτε αυτονομία των διαφόρων ομάδων (Certeau, 1988), καταβάλλοντας το ανθρώπινο πνεύμα και έκφραση (Mill, 1966). Σημαντική είναι η αναφορά του Goffman (1961) για τους ρόλους που έχουν τα άτομα στην κοινωνική ζωή, οι οποίοι ορίζουν ποιος ασκεί την εξουσία, αλλά και με ποιους τρόπους μπορεί να επιτυγχάνεται αυτή η συμπεριφορά, να διαιωνίζεται δηλαδή μια κουλτούρα υποταγής. Η έννοια της πειθαρχίας, σύμφωνα με τον Foucault (2004), είναι το μέσο που επιτρέπει την εσωτερικευση και επιβολή του έλεγχου στα άτομα, σε ένα προκαθορισμένο πλαίσιο με συγκεκριμένες πραγματικότητες· διατηρείται έτσι η αποτελεσματικότητα ενός κοινωνικού συστήματος όπως το στρατιωτικό, που μπορεί να έχει ιδιότητες κουλτούρας αφού καθορίζει συμπεριφορές (Castells, 2005). Η ιδεολογία αποτελεί το τέχνασμα το οποίο χρησιμοποιείται κατά κόρον για υποδούλωση των ατόμων, στρέβλωση των πραγματικών συνθηκών ύπαρξης, σε ένα διηνεκές καθεστώς υποταγής· κάθε υποκείμενο που εντάσσεται σε μια ιδεολογία ενεργεί πάντα σύμφωνα με τις ιδέες της (Althusser, 2004/1972). Τα άτομα εκπαιδεύονται να εκτελούν καθήκοντα και τελετές, με το σώμα να κατασκευάζεται κοινωνικά βάσει σχέσεων εξουσίας και κυριαρχίας (Foucault, 2004), να μπορεί έτσι να εδραιώνεται η στρατιωτική κουλτούρα. Νομιμοποιείται δηλαδή η ηγεμονία μιας τάξης, που με καταναγκασμό ή όχι, επιβάλλει τις γενικές επιταγές της (Gramsci, 2004:673/1921). Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνδυασμού πειθαρχίας και εξουσίας είναι το πανόπτικον (Foucault, 2004:557), που αποτελεί μια φυλακή με αυστηρή χωρική κατάτμηση, εκπέμποντας αίσθηση μόνιμης παρατήρησης του χώρου από την εξουσία, διατηρώντας την πειθαρχία. Εδώ διαφαίνεται η αξία της έννοιας του (στρατιωτικού) χώρου, που με την εκ των προτέρων κατάτμηση του, καταφέρνει να διατηρεί αλώβητη την κυριαρχία του

(Certeau, 1988), καταπολεμώντας τακτικές των ατόμων (στρατιωτών) που τον βιώνουν. Η πειθαρχία έχει γίνει μια βασική τεχνική για να επιτρέψει στον στρατό (εξουσία) να υπάρχει, με συντεταγμένες, κανόνες και ιεραρχική επιτήρηση (Foucault, 2004:564). Ένα άτομο όμως έχει στη διάθεση του μέσα, στο πλαίσιο μιας πολυτροπικής τέχνης του πράττειν, όπου του προσφέρουν διαφορετικές αφηγήσεις για να αντιληφθεί μια πραγματικότητα, πέρα από την προτεινόμενη που έρχεται από μια εξουσία (Certeau, 1988). Μια ομάδα ατόμων παραδείγματος χάρη για τον Certeau (1988) είναι σε θέση να υπερπηδά κανόνες που θέτει η γλώσσα επικοινωνία τους, και να δημιουργούν δικές τους λέξεις. Παράλληλα μπορούν να δημιουργούν μέσα στη χωρική κατάτμηση μιας πόλης, που εκ των προτέρων έχει σχεδιαστεί από την εξουσία, τόπους, να ιδιοποιούνται δηλαδή αυτούς τους χειρισμούς των κυβερνόντων μιας πόλης. Πέρα δηλαδή από την πεσιμιστική για τις υποτελείς ομάδες προσέγγιση, υπάρχουν και οδοί που φανερώνουν ότι ο πολίτης δεν είναι πάντα έρμαιο της εξουσίας. Ο Foucault (2004) αναφέρει ότι στην καταπολέμηση του δεσποτισμού και της κυριαρχίας, πάντα η γνώση που έχει η κατώτερη ομάδα διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στο αν θα αποδεχθεί κάποια ιδεολογία ή οποιαδήποτε επιβολή. Η γνώση για αυτόν αφυπνίζει τους ανθρώπους, τα θωρακίζει και είναι πιο επικριτικοί αλλά και υποψιασμένοι. Μια υποτελής κοινότητα δηλαδή απολαμβάνει κάποιες τακτικές σε αντιδιαστολή με τις στρατηγικές, οι οποίες μπορούν να δίνουν μια πρακτική εκτροπή από το όλο σύστημα εξουσίας (Certeau, 1988). Μια σειρά από τακτικές μπορούν να διαχέονται και από τις ΤΠΕ, ιδιαίτερα αυτών που μπορούν να μεταφέρονται, να είναι δηλαδή πανταχού παρούσες στις ανθρώπινες δραστηριότητες, μπορούν να αλλοιώνουν τις παγιωμένες νόρμες που επιβάλει μια ιδεολογία (Moore, 2012): αποτέλεσμα να αποδυναμώνεται η κυριαρχία μιας τάξης, με τις υποτελείς ομάδες να ανασυγκροτούν το κοινωνικό τους πλαίσιο, να επανερμηνεύουν το κοινωνικό νόημα. Τα μέσα αυτά όμως, δεν μπορούν να αποτελούν πανάκεια έναντι των επιβεβλημένων μορφών εξουσίας, καθώς μπορούν να γίνουν εφιαλτήριο για μια εξουσία να κάνει ευκολότερη την παρουσία της, όπως μπορεί να κάνει μια πολυεθνική εταιρεία που κατακλύζει με διαφημίσεις μια κινητή συσκευή συνδεδεμένη στο διαδίκτυο (Andrejevic, 2017). Παράλληλα τα εν λόγω μέσα μπορούν να μετατρέπονται τα ίδια σε φορείς εξουσίας, στο πλαίσιο ενός τεχνολογικού ντετερμινισμού (Levin, 2013), που τα μέσα καθαυτά ορίζουν το νόημα των ανθρώπινων σχέσεων, την κατασκευή του νοήματος, το κοινωνικό γίνεσθαι (Turkle, 2012).

3.3 Χώρος – Χρόνος – Τόπος

Ο χώρος και χρόνος είναι δύο διαστάσεις που ορίζουν τις καθημερινές πρακτικές των ατόμων (Moores, 2012). ορίζουν ομάδες με συγκεκριμένες ιδιότητες, όπως ο στρατιωτικός πληθυσμός που σε μια συγκεκριμένη χρονική και χωρική συγκυρία έχει τη στρατιωτική ιδιότητα (Gould & Kolb, 1972). Παράδειγμα ένα σύνολο κυπρίων στρατιωτών που στο 18^ο έτος της ηλικίας (χρόνος) τους καλούνται να ενταχθούν στις τάξεις της Εθνικής Φρουράς, και οι οποίοι υπηρετούν σε μια συγκεκριμένη μονάδα (χώρος). Πέρα από τις προφανείς ιδιότητες τους χώρου και του χρόνου που βιώνει ένα άτομο, ο Certeau (1988) στη βάση μιας πιο αφηρημένης προσέγγισης, αναφέρεται στη δημιουργία προσωπικών χώρων, όπως αυτοί έχουν οριστεί και ταυτιστεί με τα άτομα, μέσω των καθημερινών πρακτικών, σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα, με τον χώρο, που αποτελεί μια γενικευμένη έννοια, να γίνεται τόπος, μια πιο οικειοποιημένη και προσωποποιημένη έννοια. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή, με τις έννοιες του χώρου και του χρόνου να αναπλαισιώνονται, σε βαθμό που να υποχωρεί η φυσική τους υπόσταση (Russell, 2017). Το μετανεωτερικό αυτό πλαίσιο (McQuail, 2003) καταφέρνει να εισβάλει στις διαστάσεις αυτές, ακριβώς γιατί βιώνεται η εποχή των κινητών συσκευών επικοινωνίας (Avouris & Yiannoutsou, 2012). Τα μέσα αυτά προσφέρουν νέες χωρικές διαστάσεις οι οποίες «εισβάλλουν» σε ένα φυσικό περιβάλλον, οξύνοντας την πρόσδεση των ατόμων με αυτό, με αποτέλεσμα να προκύπτει ένας διαμεσολαβημένος τόπος, σε αντιδιαστολή ή παράλληλα με το φυσικό πλαίσιο (Moores, 2012· Polson, 2017). Ουσιαστικά χάνεται η αίσθηση του χώρου, δημιουργείται μια κατάσταση «ατοπική» όπου τα μέρη δεν έχουν άμεση σχέση με τις φυσικές τοποθεσίες στις οποίες υπάγονται. Ο Moores (2012:79-80) διαπιστώνει ότι μέσω των πιο πάνω νορμών, τα άτομα μαθαίνουν να συμβιβάζονται με τη χωροχρονική συμπίεση, και οι χώροι, μεταμορφώνονται σε διαμεσολαβημένους τόπους γεμάτους ερμηνείες και αντικείμενα, τα οποία όμως υπάρχουν σε ένα άυλο περιβάλλον. Τα άτομα μέσω αυτής της κατάκτησης του χώρου, χρησιμοποιούν τακτικές, εις βάρος των στρατηγικών που επιβάλλει μια εξουσία, με αποτέλεσμα να ιδιοποιούνται δημόσιους χώρους (Certeau, 1988). Εδώ έγκειται και η έννοια της εξουσίας, που φαίνεται να μπορεί να απεμπολείται, μέσω των τακτικών που έχει στη διάθεση του το άτομο. Μια σειρά από αυτές τις τακτικές, όπως αναφέρει ο Lasen (2017) μπορούν να προσφέρονται από τις συσκευές επικοινωνίας, ιδιαίτερα αυτές που σχετίζονται με την κουλτούρα των κινητών

συσκευών. Η σύγχρονη δηλαδή εποχή χαρακτηρίζεται από μια ενθαρρυντική και ανθρωποκεντρική τάση αφού τα άτομα πλέον είναι σε θέση να κατακτούν χώρους. Όμως δεν πρέπει να παραλείπεται το γεγονός ότι αυτή η κατάσταση παραμένει σε ένα αφηρημένο πλαίσιο (Certeau, 1988), σε ένα άυλο περιβάλλον χωρίς ουσιαστική και φυσική αίσθηση των όσων μπορεί κάποιος/α να κατακτήσει, με την τεχνολογική του συσκευή. Για παράδειγμα ένα άτομο είναι σε θέση να επικοινωνήσει από όπου θέλει, οπτικά–ηχητικά–γραπτά (σύγκληση), με κάποιο άλλο που βρίσκεται σε μια απομακρυσμένη περιοχή λόγω της δυναμικής αλληλεπίδρασης που προσφέρουν οι κινητές συσκευές επικοινωνίας. Αυτό όμως δεν σηματοδοτεί τη φυσική γειννίαση πομπού και δέκτη, και βάσει της Turkle (2012) οι ανθρώπινες σχέσεις για να διατηρηθούν και να είναι συμπαγείς, απαιτούν τη φυσική κοινωνική επαφή.

3.4 Κουλτούρα Κινητών Συσκευών

Οι φορητές συσκευές επικοινωνίας, με τη διαδραστική τους φύση, και τις ποικίλες λειτουργίες που υποστηρίζουν, κατάφεραν να γίνουν ένα δυναμικό, αυτόνομο σύστημα, το οποίο εγκαθιστά μια μορφή κουλτούρας (Goggin & Clark, 2009). Ο Toffler (1981) στο Τρίτο Κύμα προσεγγίζει τη σύγχρονη πραγματικότητα, στο πλαίσιο μιας καινοτόμας κουλτούρας. Καθ αυτή η χρήση των κινητών συσκευών επικοινωνίας δημιουργεί την ιδιαίτερη αυτή μορφή κουλτούρας, ακριβώς γιατί οι ιδιότητες των συσκευών μπορούν να αλλάζουν το νόημα της κοινωνικής ζωής επεξηγώντας τις διαδικασίες της, να μεταβάλλουν την αίσθηση του χωροχρόνου (Frenkel, 2014). Η κουλτούρα των κινητών μέσων επικοινωνίας χαρακτηρίζεται από τη συνεχή διασυνδεσιμότητα που έχουν τα άτομα μεταξύ τους, ανά πάσα στιγμή, οπουδήποτε και αν βρίσκονται (Polson, 2017). Αντίστοιχα δημιουργείται το αίσθημα της διαρκούς διαθεσιμότητας, που τα άτομα σε κάθε χρονική και χωρική συγκυρία μπορούν να είναι επικοινωνιακά προσβάσιμα από οποιοδήποτε, αλλάζοντας τον τρόπο σκέψης (Butler, 2016). Η φορητότητα, το γεγονός δηλαδή ότι οι συσκευές αυτές μεταφέρονται μαζί με τα άτομα, δημιουργεί μια τεράστια εξατομίκευση της συσκευής, σε βαθμό που να αποτελεί προέκταση του εαυτού (McLuhan, 1961· Campbell & Park, 2008). Η κουλτούρα αυτή έχει παγκόσμια φύση ακριβώς γιατί οι συσκευές είναι διαθέσιμες από τον Δυτικό Κόσμο μέχρι και σε περιοχές της Αφρικής,

Ασίας, και Λατινικής Αμερικής (Goggin & Clark, 2009). Η κατεξοχήν συνέπεια της έλευσης των κινητών συσκευών επικοινωνίας που οξύνει την κατασκευή της συγκεκριμένης κουλτούρας, είναι η δημιουργία πολλών περιβαλλόντων, πολλών «χώρων» με ποικίλα χαρακτηριστικά και ιδιότητες, αφού το κινητό σχεδιάστηκε για να λειτουργεί εν κινήσει (Wilken, 2017). Μπορεί δηλαδή κάποιος να είναι σπίτι του και ταυτόχρονα να ταξιδεύει, να πλοηγείται και να βρίσκεται σε χώρους μέσω της αφής στο κινητό (Mooges, 2012:89). Η κουλτούρα αυτή συντρίβει τα γεωγραφικά σύνορα (Kollányi, 2008), συνεπώς και εξουσιαστικές δομές, οργανώνει την καθημερινή ζωή μέσω μιας διαμεσολαβημένης κινητικότητας, η οποία συνδυάζει πολυμορφικό περιεχόμενο (Mooges, 2012:35). Συντέλεσε και συντελεί στη δημιουργία και εδραίωση της βιωμένης ΚτΠ, στην οποία παραγωγική αξία έχει η πληροφορία (Castells, 2005). Η κινητήρια δύναμη δηλαδή του σύγχρονου κοινωνικού πλαισίου είναι η πάσης φύσεως (οπτικοακουστική μέχρι γραπτή) πληροφορία, η οποία με την έλευση του διαδικτύου αλλά και των κινητών συσκευών επικοινωνίας μπορεί να διαχέεται και να εισχωρεί σε κάθε χωρικό και χρονικό πλαίσιο (Fuchs, 2012). Η ρηξικέλυθη διάσταση των κινητών συσκευών κατάφερε να διασπάσει τους περιορισμούς που έθεταν προηγούμενες εποχές (πχ. Βιομηχανική), με δομές πιο οριζόντιες (McQuail, 2003), και το άτομο να μπορεί να είναι ταυτόχρονα δέκτης και πομπός, αλλά κυριότερα, να έχει τη δυνατότητα να επιλέγει τι θα, παρακολουθήσει, διαβάσει, ακούσει, και όποτε το επιθυμεί. Η χειραφέτηση αυτή όμως, πάντα εγείρει ζητήματα κριτικών θεωρήσεων για την επάρκεια της (Drakopoulou, 2017). Τα μέσα αυτά εξυπηρετούν εταιρείες κατασκευής τεχνολογιών, αλλά και στηρίζονται σε αλγόριθμους με προκαθορισμένη δομή, το ίδιο και η καθαυτή πλοήγηση στις υπηρεσίες που προσφέρονται (Andrejevic, 2011). Η κουλτούρα των κινητών συσκευών αποτελεί τον συνδετικό κρίκο των εννοιών της εξουσίας–πειθαρχίας και χώρου–χρόνου, καθώς μπορεί να αναιρεί ιδιότητες τους (Mooges, 2012), διαπλάθει και αναδημιουργεί υφιστάμενες κουλτούρες και συμπεριφορές (McQuail, 2003), δημιουργώντας τόπους και νόρμες, και μάλιστα παγιωμένους/ες και απαραίτητους/ες για μια κοινότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Έρευνα που εξετάζει τις συνέπειες που έχει η χρήση των φορητών συσκευών επικοινωνίας στην αίσθηση του χωροχρόνου είναι του Moores (2012), ο οποίος πραγματοποίησε συνεντεύξεις, με μετανάστες στο Λονδίνο. Οι μετανάστες όπως αναφέρει είναι άτομα που αφήνουν τον τόπο τους και εγκαθίστανται σε άλλους χώρους, και βάσει των ευρημάτων, το κινητό τηλέφωνο είναι απαραίτητο σε στιγμές άγχους, που δημιουργείται από αυτή την κατάσταση. Αντίστοιχα αναδεικνύεται η σημασία που μπορεί να έχει η δυνατότητα μουσικής, στην περίπτωση που τα άτομα ακούν ένα κομμάτι που είναι ταυτισμένο με τον τόπο ή τους οικείους τους, καταπολεμώντας τη νέα χωρική κατάσταση που δημιουργεί η απόσταση. Καταδεικνύεται ότι τα μέσα επικοινωνίας βοηθούν στη διατήρηση επαφής με άτομα και γεγονότα. Οι Thornham και Cruz (2016) πραγματοποίησαν εθνογραφική μελέτη με νέους ηλικίας 16-24 στο Leeds της Μεγάλης Βρετανίας, με παρατήρηση και συνεντεύξεις. Σκοπός τους να εξακριβώσουν τις πρακτικές των νέων κατά τη χρήση των φορητών μέσων επικοινωνίας. Οι φορητές συσκευές φαίνονται να είναι πάντα στο χέρι, να είναι δηλαδή μια προέκταση του. Παράδειγμα οι συμμετέχοντες που στα μέσα μεταφοράς, έλεγχαν τα δρομολόγια των λεωφορείων στα τηλέφωνα τους, έπαιζαν παιχνίδια, συνομιλούσαν, άκουγαν μουσική, ενώ οι offline συζητήσεις περιελάμβαναν αναφορές για τη συνδεσιμότητα και το κακό Wi-Fi των χώρων. Αντίστοιχα σε επισκέψεις που έκαναν σε πανεπιστήμια, μουσεία και πάρκα και δεν μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την «ευφυΐα» των κινητών τους, υπήρχε αρνητικό κλίμα. Τα άτομα είχαν θετική προδιάθεση απέναντι σε ένα χώρο αν υποστηριζόταν εκεί ασύρματη σύνδεση στο διαδίκτυο. Άλλες χρήσεις των δυνατοτήτων και επιλογών που παρείχαν τα κινητά ήταν: selfies, snapchat, διαμοιρασμός βίντεο και πλοήγηση στους τραπεζικούς λογαριασμούς. Η πρώτη έρευνα συσχετίζεται με τη παρούσα μελέτη, καθώς οι μετανάστες μπορούν να έχουν κοινά χαρακτηριστικά με τους στρατιώτες αφού εγκαθίστανται σε διαφορετικούς χώρους· ενώ στη δεύτερη υπάρχει συσχέτιση λόγω της ηλικιακής συγκυρίας. Όμως η παρούσα μελέτη διαφοροποιείται καθώς εξετάζει τις πιο πάνω παραδοχές σε ένα πληθυσμό που συνδυάζει και τις δύο αυτές μεταβλητές.

Η έρευνα των Burrell et al (2006) διεξήχθη με απώτερο σκοπό να σκιαγραφήσει τη γενική εικόνα που παρουσιάζουν τα στρατόπεδα στην Αμερική, και ποιοι παράγοντες επιδρούν στην καλή ποιότητα ζωής. Η έρευνα βασίζεται σε ποσοτική μεθοδολογία με 346 ερωτηματολόγια. Οι ερευνητές απέδειξαν ότι οι στρατιώτες αισθάνονται μεγάλη ανασφάλεια και η ψυχική τους υγεία αναστατώνεται, κυρίως όταν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ τους, όταν δηλαδή τα άτομα μετατίθενται σε άλλα στρατόπεδα. Αντίστοιχα, οι Wilson et al (2008) πραγματοποίησαν έρευνα σε στρατόπεδα της Αμερικής, με δείγμα ευκολίας 352 ενεργών στρατιωτών στο πλαίσιο ποσοτικής μεθοδολογίας με ερωτηματολόγια. Απώτερος σκοπός να αναδείξουν τις στάσεις που έχουν τα εν λόγω άτομα απέναντι στην τεχνολογία και τον ρόλο της στη διαμόρφωση της ψυχικής κατάστασης τους. Αποδείχτηκε μια εξοικείωση των ατόμων και με τις συσκευές (βίντεο, πλοήγηση στο διαδίκτυο, αρχεία, επικοινωνία), που φαίνεται να συνδράμουν στη ψυχική τους ευεξία. Ακόμη οι στρατιώτες δήλωσαν ότι είναι πρόθυμοι να χρησιμοποιήσουν κάθε τεχνολογική συσκευή που θα μπορούσε να βοηθήσει να ξεπεραστούν εμπόδια της στρατιωτικής θητείας. Οι Bush et al (2012), προχώρησαν σε ποσοτική έρευνα με ερωτηματολόγια, δείγματος 331 στρατιωτών σε μια στρατιωτική εγκατάσταση στις δυτικές Ηνωμένες Πολιτείες. Σκοπός τους να περιγράψουν τη συχνότητα χρήσης των φορητών τεχνολογιών επικοινωνίας, είτε εντός σπιτιού του στρατιώτη είτε εντός του στρατοπέδου. Αποδείχτηκε ότι η χρήση κινητών συσκευών εντός του σπιτιού είναι αυξημένη σε σχέση με τη χρήση κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής υπηρεσίας. Εδώ απαιτείται να εξεταστεί το κατά πόσο οι φορητές συσκευές επικοινωνίας μπορούν να συνδράμουν στην αντιμετώπιση αυτής της εναλλαγής των χώρων, γιατί οι στρατιώτες μπορεί να νιώθουν αυτή την ευεξία μέσω της χρήσης των συσκευών, και πως διαφοροποιείται η χρήση αυτή εντός στρατοπέδου και εκτός, στοιχεία που διαφοροποιούν την παρούσα μελέτη από τις προαναφερθείσες.

Ο Levin (2013) πραγματοποίησε έρευνα στο Ισραήλ η οποία απευθυνόταν κυρίως σε εφέδρους υπό τη μορφή μελέτης περίπτωσης, με το εργαλείο συμμετοχικής παρατήρησης. Ο σκοπός του ήταν να δει πώς διαμεσολαβεί η κινητή συσκευή επικοινωνίας την αίσθηση του χρόνου, και τις γενικότερες επιρροές της στη στρατιωτική ζωή. Κύριο εύρημα ήταν ότι όλοι έφεραν μαζί τους ένα κινητό τηλέφωνο και επικοινωνούσαν με αυτό συνεχώς. Ο πραγματικός χώρος στο στρατόπεδο γέμιζε με δυνατές και επιθετικές φωνές όταν τα άτομα επικοινωνούσαν,

το τηλέφωνο δηλαδή μεταφέρει χώρους στο στρατόπεδο. Ανεδείχθη η σημασία του εξατομικευμένου χαρακτήρα που έχει αυτή η συσκευή, με τα άτομα να το χρησιμοποιούν για να απομακρυνθούν, έστω δυνητικά από τη στρατιωτική θητεία (απομάκρυνση αίσθησης παραμονής εντός στρατοπέδου), με την εναλλαγή των χώρων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και η χρήση των συσκευών κατά τη διάρκεια στρατιωτικών υπηρεσιών, όπως η περιπολία, που οι στρατιώτες συνομιλούσαν με άτομα οικία συναισθηματικά, με τα οποία συνδέονται με σχέσεις ερωτικές, φιλικές και οικογενειακές. Το κινητό προάγει ένα φανταστικό μέρος όπου δεν υπάρχουν συμβολικά-φυσικά-πολιτισμικά σύνορα· ανατρέπονται οι κανόνες του χρονικού ορίου· ορισμένοι μπορεί να είναι για ένα χρονικό διάστημα, στον στρατό, αλλά την ίδια στιγμή να είναι συνδεδεμένοι με τον έξω κόσμο, της εργασίας και της οικογένειας. Ο πληθυσμός στον οποίο πρόκειται να επικεντρωθεί η παρούσα μελέτη, είναι αμιγώς οι στρατιώτες που εκτελούν τη θητεία τους. Οι σκοποί της πιο πάνω έρευνας μπορεί να είναι παρεμφερείς με την παρούσα, όμως αφορούν και σε ζητήματα, σχετικά με την κουλτούρα που μπορεί να παράγεται από τη πιο πάνω αλληλεπίδραση στρατιώτη-συσκευής, αν αυτή η προκύπτουσα κατάσταση είναι ένας τρόπος αντίστασης στην εξουσία, και πώς διαφοροποιείται η online με την offline πραγματικότητα, των στρατιωτών.

Οι Maltby και Thornham (2016) πραγματοποίησαν ομάδες εστίασης στη Βρετανία, εντός στρατοπέδου με άτομα διαφόρων στρατιωτικών αξιωματών. Σκοπός τους να διερευνήσουν πώς οι δραστηριότητες μέσω ψηφιακών τεχνολογιών διαμορφώνουν συμπεριφορές εντός στρατοπέδου. Σημαντικό τους εύρημα είναι ότι η σύνδεση WiFi ήταν πολύ δύσκολο να εξασφαλιστεί, λόγω της περιοχής του στρατώνου, με τη συνδεσιμότητα να είναι σποραδική και αποσπασματική. Οι στρατιώτες συνεχώς προσπαθούσαν να συνδεθούν ακόμα και αν γνωρίζουν ότι δεν υπάρχει δυνατότητα σύνδεσης, υιοθετώντας μια ψυχαναγκαστική-σωματική, συνειδητή δράση. Ευρέως διαδεδομένες δραστηριότητες που παρατηρήθηκαν ήταν: WhatsApp και κοινωνικά δίκτυα, υποδεικνύοντας πως μεγάλο μέρος της λειτουργικότητας των συσκευών τους εξαρτιόταν από τη συνδεσιμότητα, ενώ το περιεχόμενο των ψηφιακών χώρων είναι λιγότερο σημαντικό σε σχέση με την παρουσία των ατόμων σε αυτούς. Στα γεύματα τους, έχουν πάντα μαζί τους τη συσκευή κινητού τηλεφώνου· ενώ μέσω της χρήσης, καθώς περιμένουν διαταγές ή κινούνται στους στρατώνες, δίνεται η δυνατότητα διαπραγμάτευσης της θεσμικής στρατιωτικής ζωής, όπως η επιτήρηση και πειθαρχία.

Δηλαδή μέσα στον άυλο χώρο μπορούν να κάνουν ό,τι και όποτε θέλουν, χωρίς οι πράξεις τους να διέπονται από επιβολή κυρώσεων, υπάρχει αίσθημα ελευθερίας. Επιπρόσθετα αναδείχτηκε ότι η συσκευή χρησιμοποιείται και ως μέσο απειλής, αφού κάποια άτομα ανέφεραν στους συναδέλφους τους ότι θα δημοσιοποιήσουν κάτι εντός ενός κοινωνικού δικτύου που θα τους προσβάλλει αν δεν ικανοποιηθεί κάποιο αίτημα τους. Η εν λόγω έρευνα διαφοροποιείται από την παρούσα μελέτη, καθώς οι ερευνητές ανέφεραν πως επειδή εντός του στρατοπέδου, που έγιναν οι ομάδες εστίασης, επικρατούσε χάος ίσως να επηρεάστηκαν τα αποτελέσματα. Το ίδιο γιατί ίσως κάποια άτομα να συμμετείχαν καταναγκαστικά. Στην παρούσα μελέτη, θα επιλεγούν άτομα που θα συμμετάσχουν εθελούσια, ενώ η διαδικασία της έρευνας λαμβάνει χώρα, εκτός στρατοπέδων, και σε περιπτώσεις που γίνεται εντός, στον χώρο συνέντευξης θα ευρίσκονται μόνο ερευνητής και ερωτούμενος.

Σε έρευνα των Rohde et al (2016), πραγματοποιήθηκε ποιοτική συλλογή δεδομένων μέσω 17 διαδικτυακών συνεντεύξεων στο Skype, από Σύριους στρατιώτες διαφόρων ηλικιών, οι οποίοι μετείχαν σε πραγματικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Σκοπός των ερευνητών να διαπιστώσουν τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι κινητές συσκευές επικοινωνίας στην έκβαση των επιχειρήσεων. Αξιοσημείωτο είναι το εύρημα ότι οι στρατιώτες οπτικογραφούσαν τις διάφορες στρατιωτικές επιχειρήσεις και δραστηριότητες τους. Επίσης η κινητή συσκευή επικοινωνίας ήταν απαραίτητη για τους στρατιώτες, ακριβώς γιατί είναι εύκολη στη μεταφορά και μπορεί να χρησιμοποιείται διακριτικά. Αντίστοιχα το γεγονός ότι σε μια συσκευή μπορεί να συνυπάρχουν πολλές δυνατότητες (βιντεοσκόπηση-ραδιόφωνο), που υπό κανονικές συνθήκες θα χρειάζονταν περισσότερες από δύο συσκευές, έκαναν την εν λόγω συσκευή ακόμα πιο απαραίτητη. Η παρούσα μελέτη πρόκειται να εξετάσει παρόμοια στοιχεία με την εν λόγω έρευνα, όμως διαφοροποιείται στο ότι οι συμμετέχοντες δεν έχουν λάβει μέρος σε πραγματικές στρατιωτικές επιχειρήσεις, είναι ηλικίας 18-19 ετών και είναι ουσιαστικά νομικά υποχρεωμένοι να καταταχθούν στις τάξεις του κυπριακού στρατού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

5.1 Ερευνητικά Ερωτήματα

Ερευνητικό Ερώτημα 1

Πώς οι δυνατότητες των φορητών συσκευών επικοινωνίας, επηρεάζουν τις καθημερινές δραστηριότητες των στρατιωτών εντός στρατοπέδων;

Οι κινητές συσκευές επικοινωνίας, ιδιαίτερα στους νεανικούς πληθυσμούς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας τους, το ίδιο και στους στρατιώτες (MacDonald et al., 2011). Η παρατήρηση των Boykin και Rice (2015) ότι οι νέες γενιές στρατιωτών αναμένεται να είναι ακόμα πιο εξοικειωμένες με τις φορητές συσκευές επικοινωνίας, αναδεικνύει μια πιθανή τάση, να μεσολαβούν στην έκβαση των καθημερινών δραστηριοτήτων εντός στρατοπέδων. Ο Ender (1995) προβλέπει επίσης ότι πάντα σε ένα στρατιωτικό σάκο θα υπάρχει μια συσκευή με τις ιδιότητες των φορητών τεχνολογιών επικοινωνίας. Εδώ, μελετώνται οι χρήσεις των κινητών συσκευών, και πώς είναι σε θέση να διαμορφώνουν τις δραστηριότητες των στρατιωτών· γεγονός που ενστερνίζεται τη διατύπωση του Certeau (1988) για την ανάγκη μελέτης των πολιτισμικών αγαθών και στο πώς διαμορφώνουν τις πρακτικές της καθημερινότητας, τι σκαρώνει και φτιάχνει το άτομο. Μια καθημερινότητα που έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, προκαθορισμένα λόγω της στρατιωτικής ιδιότητας (υπηρεσίες, ασκήσεις, τιμωρία) (McLeod, 2009), και το εν λόγω ερώτημα συμβάλλει στην εξέταση, αν μπορούν οι κινητές συσκευές επικοινωνίας να επιδρούν στη στρατιωτική ρουτίνα. Οι χρήσεις των συσκευών αυτών ποικίλουν, από κλήσεις, μηνύματα, οπτικοακουστικό περιεχόμενο μέχρι κοινωνική δικτύωση (Rotberg & Aker, 2013). Από την περίοδο του πολέμου στο Βιετνάμ, οι αμερικανοί στρατιώτες έκαναν ευρεία χρήση των τεχνασμάτων της φορητής συσκευής επικοινωνίας όπως: Walkman, camera, Nintendo-Gameboys (Ender, 1995). Η χρήση του ηχητικού περιεχομένου που υποστηρίζει το κινητό είναι ικανή να προδίδει νέες ταυτότητες στα άτομα, να δημιουργεί συνήθειες, ορίζοντας έτσι περιόδους της καθημερινότητας

(Lasen, 2017). Η πλοήγηση στα κοινωνικά δίκτυα (Facebook-Instagram) δίνει μιας νέας μορφής ζωντανία στην καθημερινότητα αλλά είναι και τρόπος σύνδεσης με το παρελθόν (αναμνήσεις) και το μέλλον (υπενθυμίσεις) (Drakoroulou, 2017), δίνοντας την αίσθηση μιας λογικής ροής των πραγμάτων στην καθημερινότητα. Ο Moore (2012) συμπληρώνει ότι οι λειτουργίες αυτές, διαταράσσουν την οικία ζωή, άρα πιστώνεται όντως η διαμόρφωση της καθημερινότητας. Σε μια περίοδο σύγκλισης με όλο και πιο μικρές-προσωπικές τεχνολογίες (Campbell & Park, 2008), όπου ποικίλες λειτουργίες συγκεντρώνονται σε μια συσκευή, είναι επιτακτική η ανάγκη να εξακριβωθεί αν επηρεάζεται η στρατιωτικής καθημερινότητα.

Ερευνητικό Ερώτημα 2

Πώς διαμορφώνεται η κουλτούρα των στρατιωτών μέσα από τη χρήση φορητών συσκευών;

Η κουλτούρα ενός στρατιώτη, ως ένα σύνολο συμπεριφορών, εργαλείων και λόγων (Gould & Kolb, 1972), διαποτίζεται από την πάγια εξουσία μιας αρχής, και την πειθαρχία σε αυτή, σε ένα καθεστώς επιτήρησης (Foucault, 2004). Κύρια στοιχεία της αποτελούν οι πολυάριθμες ώρες υπηρεσίας, πιέσεις για συμμόρφωση, και ένα ασταθές περιβάλλον διαβίωσης (Burrell et al., 2006). Με την ύπαρξη των κινητών συσκευών εντός των στρατιωτικών χώρων (MacDonald et al., 2011), υπάρχουν ενδείξεις ότι αυτή η κοινότυπη κουλτούρα μπορεί να μετασχηματίζεται. Συγκεκριμένα, οι Maltby και Thornham (2016) αναφέρονται στη σύσταση στρατιωτικής κουλτούρας διεπόμενη από κινητό τηλέφωνο· χαρακτηριστική τους αναφορά είναι ότι πλέον οι στρατιώτες πλαισιώνουν τον εαυτό τους, πρώτα βάσει των ψηφιακών πρακτικών τους στα κινητά και έπειτα βάσει της στρατιωτικής τους ταυτότητας. Το κινητό τηλέφωνο καθαυτό, ανεξαρτήτως ατομικών χαρακτηριστικών των χρηστών του, έχει τη δύναμη να δημιουργεί νέες αντιλήψεις για τον εαυτό και την κοινωνία (Katz, 2007· Campbell & Park, 2008). Ο Lasen (2017) προσεγγίζει τις δυνατότητες αντίστασης που προσφέρει μια κινητή συσκευή υπό το πρίσμα του υποστηριζόμενου ηχητικού περιεχομένου. Μέσω αυτού τα άτομα μπορούν να αυξάνουν τη δημόσια παρουσία τους σε ένα πλαίσιο, να τους δίδεται άνεση να αντιμετωπίσουν κάτι άγνωστο, το χάος μιας περίπλοκης κατάστασης, και να είναι

ασπίδα σε σιωπή και αστικούς ήχους. Έτσι υπάρχει η πιθανότητα να συμβαίνει κάτι παρεμφερές, έναντι στη στρατιωτική εξουσία, υπό το πρίσμα της αναφοράς του Certau (1988) ότι οι κατώτερες τάξεις συνεχώς ψάχνουν τακτικές για να αντισταθούν έστω προσωρινά και σιωπηλά στις στρατηγικές των ανωτέρων. Συναφής διαπίστωση έγινε από τον Hanson (2007), ότι οι εν λόγω συσκευές συνδράμουν στη χειραφέτηση των ατόμων. Οι Rotberg και Aker (2013), ισχυρίζονται ότι στην καταπολέμηση του δεσποτισμού και της ανισότητας, η γνώση είναι δύναμη αντιεξουσιασμού· οι κινητές συσκευές επικοινωνίας ανά πάσα στιγμή δίνουν πρόσβαση σε πληροφορίες και γνώση (MacDonald et al., 2011· Drakopoulou, 2017), ιδιαίτερα η οπτική τους μορφή (Maltby & Thornham, 2016), άρα μπορεί να υπάρχει αλλοίωση της συμβατικής στρατιωτικής κουλτούρας. Εξυπακούεται ότι αυτή δεν είναι καθολική άποψη αφού αντίστοιχα η χρήση καθαυτή μπορεί να υπενθυμίζει στα άτομα τη στρατιωτική τους ιδιότητα (πχ. φωτογραφίες). Το παρόν ερώτημα σχεδιάζεται για να εξακριβώσει πώς αυτή η κουλτούρα μπορεί να εξελίσσεται, συναρτήσει της χρήσης των κινητών συσκευών, αφού υπάρχει και η ένδειξη ότι η κουλτούρα είναι ένα δυναμικό σύστημα που μπορεί να αναδιαμορφώνεται συνεχώς (Geertz, 1973).

Ερευνητικό Ερώτημα 3

Πως μεταβάλλεται η αίσθηση του χωροχρόνου στα στρατόπεδα στο πλαίσιο χρήσης των κινητών συσκευών των στρατιωτών;

Το συγκεκριμένο ερώτημα αναδύεται από τις προσεγγίσεις του Moore (2002) ο οποίος ανέδειξε τον ρόλο των κινητών συσκευών επικοινωνίας στη διαμόρφωση της αίσθησης του χωροχρόνου, και από τον McLuhan (1961), ότι τα μέσα επικοινωνίας επεκτείνουν το σώμα στο χώρο. Η χρήση μιας τέτοιας συσκευής δημιουργεί μετατόπιση της αίσθησης του ατόμου για τον φυσικό χώρο (Wilken, 2017). Ένας τέτοιος χώρος, όταν προσεγγίζεται από τον χρήστη μιας κινητής συσκευής, μπορεί να μετατραπεί σε τόπο, παρομοίως όπως έδειξε ο Certau (1988) για το άτομο που περπατά σε ένα χώρο και τον επενδύει με προσωπικές εμπειρίες, φτιάχνοντας αναμνήσεις. Το αν μπορεί όμως αυτό να γίνεται και σε ένα άτομο υπό την ιδιότητα του στρατιώτη εξετάζεται εδώ. Η δυνατότητα χρήσης οπουδήποτε και οποτεδήποτε, δημιουργεί αυξημένη πιθανότητα εξατομίκευσης ενός χώρου (Campbell & Park,

2008· Russell, 2017). Το παρόν ερώτημα εξετάζει αν όντως μπορεί να επικρατεί μια αίσθηση εκμηδενισμού της απόστασης και συμπίεση του χρόνου (Nkwi, 2013), στο στρατιωτικό πλαίσιο. Το εν λόγω ερώτημα διερευνά αυτή τη νόρμα σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, γεγονός που ικανοποιεί την αναφορά του Moore (2002), ότι διαφορετικές κοινωνικές ομάδες τοποθετούνται διαφορετικά στη νέα αναδιοργάνωση του χωροχρόνου. Αν η κινητή συσκευή είναι ικανή να τροποποιήσει τις επιλογές μετάβασης σε πιθανούς χώρους που μεταφέρεται ο στρατιώτης (Hanson,2007), αμφισβητώντας την εξουσία που του επιβάλλεται όσο αφορά τη διακίνηση του· και αν ο χρόνος στο στρατόπεδο, ως διάσταση απεμπολεί την ιδιότητα της (Campbell & Park, 2008), διερευνώνται στο παρόν ερώτημα. Η Turkle (2012) κάνει αναφορές για τη βιωμένη πραγματικότητα εντός των φορητών συσκευών επικοινωνίας, η οποία μπορεί να δημιουργεί εξάρτηση με το μέσο, μια εξιδανίκευση της πραγματικότητας, ένα νέο χώρο, που διαφοροποιεί τους ρόλους και τις ιδιότητες των ατόμων. Ωστόσο ο βαθμός που επηρεάζονται οι κοινωνικές ομάδες διαφέρει και είναι απρόβλεπτος. Η ιδιότητα των κινητών συσκευών επικοινωνίας να εξασφαλίζουν συνδεσιμότητα ανά πάσα στιγμή σηματοδοτεί μια συνεχή διάδραση εντός ενός νέου χώρου, του online, ιδιαίτερα λόγω της διαδικτυακής πρόσβασης (Yan et al., 2013). Το παρόν ερώτημα αντιπαραβάλλει επίσης την πραγματική ζωή των στρατιωτών, έναντι των εμπειριών τους στον κυβερνοχώρο, κατά τη χρήση του κινητού τηλεφώνου. Στόχος η ανάδειξη των χαρακτηριστικών αυτής της νέας «υπερπραγματικότητας» (Ito, 1997). Οι Wilson et al (2008) αναφέρουν ότι οι στρατιώτες σε καταστάσεις άγχους και φόβου προσπαθούν να αποκτήσουν τον έλεγχο, ιδιαίτερα όταν αλλάζουν στρατόπεδα (χώρους)· εδώ εξετάζεται αν η εισαγωγή στον online χώρο μπορεί να είναι εφελτήριο για την πιο ομαλή διαχείριση της εναλλαγής των χώρων, γιατί όπως διαπιστώνει ο Rettberg (2014) στις συσκευές αυτές τα άτομα μπορούν να βλέπουν τον εαυτό τους, τόσο στο παρελθόν όσο και στο μέλλον, να επικοινωνούν και να καθησυχάζονται.

5.2 Σχεδιασμός Έρευνας

Η φιλοσοφία της παρούσας έρευνας διαφαίνεται στην επιστημονική γνώση που ευελπιστεί να εξαγάγει, που βασίζεται στο μοντέλο της κατανόησης και ερμηνείας, στην προκειμένη περίπτωση, των διαστάσεων της φορητότητας των επικοινωνιακών

συσκευών στις ζωές μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, τους στρατιώτες. Η επεξηγηματική φύση των ερευνητικών ερωτημάτων υποδηλώνει μια ποιοτική προσέγγιση έρευνας (Babbie, 2010). Έτσι η αρμόζουσα στρατηγική μελέτης είναι η ποιοτική μεθοδολογία γεγονός που δικαιολογεί και την απόρριψη της ποσοτικής μεθόδου, που σκοπός της είναι αμιγώς η περιγραφή-εύρεση συσχετίσεων (Babbie, 2010). Η εν λόγω υιοθέτηση δικαιολογείται και από την υφιστάμενη βιβλιογραφία που σε παρόμοιες μελέτες αναδεικνύεται η σπουδαιότητα της (Pauleen et al., 2015), ενώ άλλοι ερευνητές διαπιστώνουν τις ελλείψεις των μελετών τους, όπως οι Kumar και Lim (2008), που βασικός περιορισμός τους ήταν ότι δεν μελέτησαν την ποιότητα που προσφέρεται από τις κινητές συσκευές επικοινωνίας, ακριβώς λόγω της ποσοτικής στρατηγικής έρευνας. Η κατάληξη του Walther (στο Mann & Stewart, 2000) ότι η ποιοτική μεθοδολογία είναι πιο κρίσιμη και κοινή σε τέτοιας φιλοσοφίας έρευνες, δικαιολογεί επίσης την επιλογή αυτής της γραμμής ερευνητικής πλεύσης. Η στρατηγική ποιοτικής μεθοδολογίας, δίνει δυνατότητες εις βάθος διερεύνησης, κατανόησης, ερμηνείας κοινωνικών φαινομένων· ανακάλυψη δεσμών, σχέσεων και συνεπειών που έχουν οι εν λόγω κοινωνικές διαδικασίες. Στις εν λόγω ερμηνευτικές προσεγγίσεις, απώτερος σκοπός είναι η εκτενής αναφορά και κατανόηση των απόψεων και της κουλτούρας των ατόμων που μελετώνται, υπό το πλαίσιο των διερευνώμενων φαινομένων (Yin, 2010· Spencer et al., 2003). Οι Spencer et al (2003), αναφέρονται στη διαδικασία της αναλυτικής επαγωγής, που χαρακτηρίζει την ποιοτική μεθοδολογία. Αποσκοπεί στον εντοπισμό των νόμων και του χαρακτήρα των φαινομένων, βάσει μιας επαναληπτικής διαδικασίας, μέσα από τα συλλεγόμενα στοιχεία της έρευνας. Όπως αναφέρει ο Yin (2010) η επαγωγική λογική προκύπτει καθώς τα ποιοτικά δεδομένα οδηγούν στην εμφάνιση εννοιών. Στις ποιοτικές έρευνες, μελετάται και αξιολογείται η πραγματικότητα των ατόμων, όπως καθαυτή αναδύεται μέσα από την αντίληψη τους, κατά τη διάρκεια του λόγου τους (Walliman, 2006). Αυτό που ουσιαστικά μετριέται είναι ο ίδιος τους ο λόγος, στον οποίο αναπαρίστανται οι εμπειρίες. Μέσα από τις επεξηγήσεις που δίνουν στο εκάστοτε ζήτημα, γίνεται προσπάθεια να αναδυθεί ο κόσμος τους. Τα πρωτογενή δεδομένα προέρχονται αμιγώς από λόγια, όχι αριθμούς, και συλλέγονται κατευθείαν από το πεδίο διεξαγωγής της έρευνας (Babbie, 2010).

5.3 Ερευνητική Μέθοδος-Εργαλεία Συλλογής Δεδομένων

Το αμιγώς μεθοδολογικό μέρος της μελέτης, είναι το σημείο στο οποίο επιλέγεται ο τρόπος συστηματικής και λογικής μελέτης των υποθέσεων που υφίστανται στους ερευνητικούς στόχους (βλ. ερευνητικά ερωτήματα), μέσα από ένα προσφερόμενο σύνολο ερευνητικών τεχνικών (Gould & Kolb, 1972).

Η ερευνητική μέθοδος που διέπει τη στρατηγική έρευνας, προέρχεται τόσο από την ανάλυση περιεχομένου όσο και από την ανάλυση λόγου. Αυτό εξηγείται στο εργαλείο συλλογής δεδομένων που υιοθετήθηκε, τις συνεντεύξεις (Gould & Kolb, 1972), που η ανάλυση των δεδομένων της, επιστρατεύει τις τεχνικές ανάλυσης περιεχομένου (συχνότητα ανάδυσης εννοιών) αλλά και ανάλυσης λόγου (περιεχόμενο του λόγου, κατασκευή πραγματικότητας, ρεπερτόρια (επιχειρηματολογία)) (Spencer et al., 2003). Παράλληλα το θεωρητικό πλαίσιο και τα ερευνητικά ερωτήματα υποδεικνύουν την καταλληλότερη επιλογή μεθόδου (Walliman, 2006). Στην προκείμενη περίπτωση, επιλέχτηκε το εργαλείο της συνέντευξης, ακριβώς γιατί σκοπός είναι η διερεύνηση προσωπικών και κοινωνικών αντιλήψεων εις βάθος, όχι επιφανειακά-ποσοτικά (Ιωσηφίδης, 2008). συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν εις βάθος ατομικές συνεντεύξεις, ημιδομημένου τύπου (Legard et al., 2003). Η συνέντευξη ως μέθοδος συλλογής δεδομένων, προσφέρει αμεσότητα με τους συμμετέχοντες, παράγει πλούσιο (ποικιλία) υλικό, προσφέρει ευελιξία στον σχεδιασμό και τη λειτουργία της, ενώ παράλληλα βασίζεται σε θεματικές πάνω στις οποίες κινείται έμμεσα η συζήτηση, έτσι ώστε να επικρατεί συνοχή και εστίαση στη γενικότερη θεματολογία (Ιωσηφίδης, 2008). Η μέθοδος αυτή έχει απώτερο σκοπό να ανακαλύψει αντιδράσεις και να αντλήσει απόψεις, εμπειρίες, ακόμα και αναμνήσεις των ερωτώμενων, ενώ η ανάλυση του εν λόγω υλικού οδηγεί στις απαντήσεις των ερευνητικών ερωτημάτων (Yin, 2010). Οι άνθρωποι καταθέτουν τις εμπειρίες τους μέσα σε αυτό το πλαίσιο, έχουν την ελευθερία έκφρασης να προβούν στις δικές τους αφηγήσεις, χωρίς να αξιολογείται η ορθότητα τους, ενώ προσφέρουν πληροφορίες ικανές για κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων (Walliman, 2006), που απασχολούν την παρούσα έρευνα. Επίσης επιτυγχάνεται, η δημιουργία συνθηκών που δεν διαφέρουν από τις καθημερινές συνήθειες και πρακτικές των ερωτούμενων, στο πλαίσιο δηλαδή μιας νατουραλιστικής επικοινωνιακής ροής (Wilson & Sapsford, 2006· Legard et al., 2003). Αυτή η ρουτίνα του λόγου μεταξύ ερωτώμενου/νης και ερευνητή/τριας,

προσδίδει αξιοπιστία στα προκύπτοντα στοιχεία (Yin, 2010).

Η κοινωνική συμπεριφορά των στρατιωτών έχει ερμηνευτεί από το υλικό της ποιοτικής έρευνας, και κατ' επέκταση της συνέντευξης, ωστόσο δεν συστήνεται γενίκευση των αποτελεσμάτων σε όλο τον στρατιωτικό πληθυσμό, καθώς δεν είναι δεδομένο ότι είναι κοινή η πραγματικότητα που παρουσιάζεται–αναδύεται (Yin, 2010).

Στις εν λόγω μεθόδους ο ρόλος του ερευνητή/τριας χαρακτηρίζεται καθοριστικός, έτσι πρέπει οπωσδήποτε να τεθούν υπόψη κάποιες συμβάσεις. Ο/η ερευνητής/τρια οφείλει να διαφυλάσσει τον αμφίδρομο χαρακτήρα της διαδικασίας, με ακέραια την ευελιξία της δομής που πρέπει να διέπει την επικοινωνία. Ο/η ερευνητής/τρια οφείλει να σέβεται τις απόψεις, συναισθήματα, πεποιθήσεις των ατόμων, ακόμα και αν αντικρούουν τις δικές του/της· πρέπει να ηχογραφεί την επικοινωνιακή διαδικασία, αλλά και να καταγράφει και μη λεκτικά στοιχεία των συμμετεχόντων (παύσεις, γέλια, θαυμασμοί) αφού και αυτά είναι κομβικά στην κατανόηση της πραγματικότητας των ατόμων (Walliman, 2006· Yin, 2010).

Η επιλογή του εργαλείου της συνέντευξης, ήταν και η πιο εύκολα υλοποιήσιμη μέθοδος έρευνας στο στρατιωτικό πλαίσιο της Κύπρου αφού δεν εμπλέκει άλλα άτομα στη διαδικασία έγκρισης της έρευνας (Υπουργείο Άμυνας) όπως προϋποθέτει για παράδειγμα η παρατήρηση. Στην προκείμενη περίπτωση θα ήταν ακατόρθωτη η παρατήρηση αφού ο τρόπος λειτουργίας των στρατοπέδων γενικά, είναι de facto απόρρητος, ενώ η διαδικασία έγκρισης ενός τέτοιου εγχειρήματος θα ήταν πολύ χρονοβόρα και απαιτητική. Στη συνέντευξη η διαδικασία γίνεται μόνο μεταξύ του ερευνητή και συνεντευξιζόμενου. Αντίστοιχα μια ομάδα εστίασης θα ήταν εξίσου ακατόρθωτη, αφού οι στρατιώτες δεν έχουν ευέλικτο πρόγραμμα εξόδων για να μπορούν να βρίσκονται, παραδείγματος χάρη επτά άτομα ταυτόχρονα σε ένα χώρο εκτός στρατοπέδου (απορρίπτεται η εντός στρατοπέδου ομάδα εστίασης λόγω της έρευνας των Maltby και Thornham (2016), που έδειξαν ότι τέτοιο εγχείρημα προκαλεί μεροληψία των δεδομένων).

Υπήρξε παράλληλα έλλειψη ικανοποιητικού αριθμού συνεντεύξεων· έτσι ο ερευνητής εισήλθε σε κάποια στρατόπεδα για την εύρεση στρατιωτών. Συγκεκριμένα έγιναν

επισκέψεις σε στρατόπεδα της Κισσόνεργας της επαρχίας Πάφου και της Παλώδιας της επαρχίας Λεμεσού. Αυτό νοούσε την εκ των προτέρων επικοινωνία με στέλεχος των εν λόγω στρατοπέδων για έγκριση της διαδικασίας. Η έγκριση έγινε με την προϋπόθεση ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία των στρατιωτών και σε περίπτωση φωτογράφισης, να μην απεικονίζεται κάποιο στρατιωτικό άρμα ή πληροφορίες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναντίων του στρατεύματος. Οι φωτογραφίες που έχουν συλλεχθεί παρουσιάζονται στο Παρ.Ε.

5.4 Συμμετέχοντες

Τα άτομα που επιλέχθηκαν για να υλοποιηθεί ο ερευνητικός της σχεδιασμός, είναι στρατιώτες που υπηρετούν τη θητεία τους στα στρατόπεδα της Κύπρου. Το δεύτερο χαρακτηριστικό που ορίζει την επιλογή, είναι η κατοχή και χρήση κάποιας φορητής συσκευής επικοινωνίας εντός και εκτός του στρατιωτικού χώρου. Αυτή ήταν η ομάδα στόχου της μελέτης, η οποία έδωσε τις πληροφορίες που ικανοποιούν τους στόχους της, τα ερευνητικά ερωτήματα (Schofield, 2006). Η διαδικασία επιλογής βασίστηκε στη σκοπιμότητα, ακριβώς γιατί επιλέγονται άτομα που έχουν άμεση σχέση με τους ερευνητικούς σκοπούς, και αναμένεται να δώσουν ικανοποιητικές πληροφορίες (Yin, 2010), να υπάρξει δυνατότητα καλύτερης εις βάθος κατανόησης των μηχανισμών που συνθέτουν την πραγματικότητα τους. Οι Pauleen et al (2015) και Rohde et al (2016) σε παρεμφερή ποιοτικό ερευνητικό σχεδιασμό με συνεντεύξεις και κοινή θεματολογία, αναφέρουν πως 15 με 20 άτομα μπορούν να παρέχουν μια καλή ποικιλία πληροφοριών, ωστόσο για την παρούσα μελέτη ο καθορισμός βασίστηκε κυρίως στον πληροφοριακό κορεσμό· όταν υπάρχει σαφής ένδειξη για μη ανάδυση νέων στοιχείων. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, επιλέχθηκαν 19 στρατιώτες για συνέντευξη ενώ ακόμη 2 για τη διαδικασία πιλοτικού ελέγχου του οδηγού συνέντευξης. Ως προς τα γενικότερα χαρακτηριστικά των στρατιωτών – συμμετεχόντων, υπηρετούν τη θητεία τους σε διαφορετικά στρατόπεδα της Κύπρου (Κάτω Πύργος και Κισσόνεργα - Πάφος, Παλώδια - Λεμεσός, Κόρνος - Λάρνακα). Παράλληλα υπάρχει διαχωρισμός στο είδος μονάδας όπου υπηρετούν, καθώς κάποια άτομα βρίσκονται σε φυλάκια (μέγιστος αριθμός στρατιωτών: 6) ενώ άλλοι σε κανονικά τάγματα όπου γενικότερα επικρατεί περισσότερη πειθαρχία. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει βλέψεις για σπουδές ενώ κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις

περιμένουν την αποδέσμευση τους από την Εθνική Φρουρά για εξεύρεση εργασίας. Άπαντες οι συμμετέχοντες είναι Κύπριοι, και διαμένουν σε όλες τις πόλεις, εκτός από την ελεύθερη επαρχία Αμμοχώστου.

5.5 Διαδικασία-Ανάλυση Δεδομένων

Για την διαδικασία υλοποίησης της ερευνητικής στρατηγικής, στο πλαίσιο των συνεντεύξεων, συστάθηκε οδηγός συνέντευξης-πρωτόκολλο (βλ. Παρ.Α). Εμπεριέχει θεματικές ερωτήσεων όπως αυτές απορρέουν από το θεωρητικό πλαίσιο και τη βιβλιογραφική επισκόπηση. Ο οδηγός τέθηκε σε πιλοτική δοκιμασία, για να διαπιστωθεί αν όντως μπορεί να παρέχει τα αρμόζοντα δεδομένα για τα ερευνητικά ερωτήματα (Yin, 2010).

Οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα αφενός σε χώρους εκτός στρατοπέδου όταν οι στρατιώτες είχαν εξόδους, σε μέρη όπου βόλευαν τους ίδιους. Αφετέρου, λόγω του ότι υπήρχε ανάγκη για περισσότερη ποικιλία απόψεων, ο ερευνητής μετέβη σε στρατιωτικές μονάδες, όπου μετά από έγκριση της διοίκησης, προχώρησε σε συνεντεύξεις. Συγκεκριμένα έγιναν 10 συνεντεύξεις (+2 πιλοτικές) εκτός στρατοπέδου, και 9 συνεντεύξεις εντός. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι στρατιώτες ήταν πρόθυμοι αλλά και ενθουσιασμένοι στο να προχωρήσουν στη συνέντευξη. Η επιλογή των συμμετεχόντων δεν βασίστηκε σε κάποια συγκεκριμένη παράμετρο, αλλά μόνο στο να έχει ο στρατιώτης πρόσβαση σε μια κινητή συσκευή εντός του στρατοπέδου του. Η διάρκεια της κάθε συνέντευξης ήταν περίπου στα 20 λεπτά, με κριτήριο τερματισμού της, να είναι η επανάληψη εννοιών, και όταν ο στρατιώτης δεν ήταν σε θέση να προσθέσει κάτι στα λεγόμενα του.

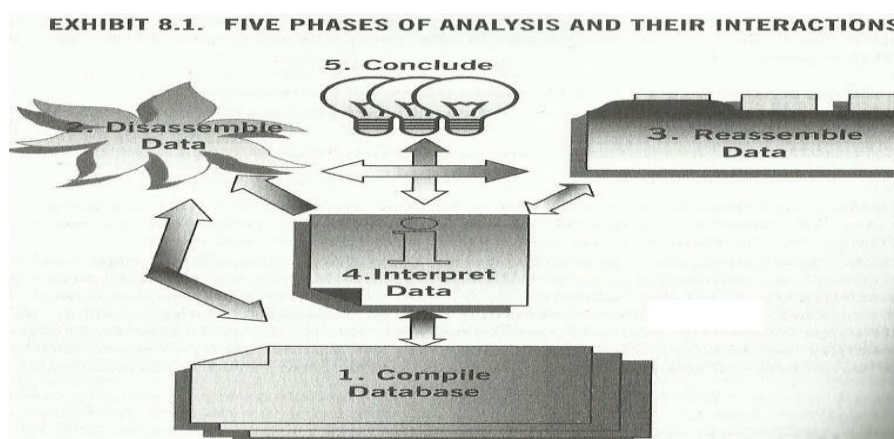
Κατά την έναρξη της συνέντευξης είναι κομβικό, να γίνει αναφορά στους στόχους και το γενικό ερευνητικό πλαίσιο της μελέτης (Legard et al., 2003), έτσι ώστε να υπάρξει κλίμα εμπιστοσύνης-οικειότητας, σημαντικό στοιχείο της μεθόδου (Ιωσηφίδης, 2008). Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να περιγράψουν εμπειρίες, γνώσεις και γνώμες, δίνοντας απαντήσεις σε υποθέσεις και ερωτήσεις στα πλαίσια μιας λογική σειράς ερωτήσεων (Yin, 2010). Η ποιοτική μεθοδολογία και κυρίως το εργαλείο της συνέντευξης, αποτελεί μια ερευνητική διαδικασία εν εξελίξει, καθ' όλη

τη διάρκεια της έρευνας, καθώς οι συμμετέχοντες με κάθε συνέντευξη επαναπροσδιορίζουν το ερευνητικό πλαίσιο με καινούριο νόημα. Έτσι αναδύμενες ερωτήσεις, είναι απαραίτητες εξ ορισμού, στο πλαίσιο της επαγωγικής διαδικασίας ανάλυσης (Spencer et al., 2003).

Η διαδικασία ανάλυσης των δεδομένων στηρίχθηκε στην τεχνική θεματικής ανάλυσης, που εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο των τεχνικών, ανάλυσης περιεχομένου και ανάλυσης λόγου (Spencer et al., 2003). Η ανάλυση ξεκινά ουσιαστικά κατά τη διάρκεια της συνέντευξης (Walliman, 2006· Yin, 2010), καθώς ο/η ερευνητής/τρια πάντα έχει υπόψη του τα ερευνητικά ερωτήματα. Για την παρούσα μελέτη, η διαδικασία ανάλυσης βασίστηκε στην αναφορά των Spencer et al (2003), οι οποίοι ορίζουν την ανάλυση αυτή ως μια ιεραρχία διαβημάτων. Το πρώτο στάδιο της διαδικασίας αποτελεί η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων, με επόμενο βήμα η κωδικοποίηση του εν λόγω περιεχομένου, έτσι ώστε να είναι σε θέση να νοηματοδοτηθεί (Ιωσηφίδης, 2006). Τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης με τις έννοιες που περιέχουν αποτελούν δείκτες (Swift, 2006), πάνω στους οποίους δημιουργούνται πίνακες (βλ. Παρ.Δ), έτσι ώστε να μπορεί να ταξινομηθεί ανάλογα το περιεχόμενο (Walliman, 2006). Οι έννοιες αυτές ονομάζονται θεματικές. Σε μετέπειτα στάδιο, ανευρίσκονται λέξεις κλειδιά, και οι κώδικες που προκύπτουν κατηγοριοποιούνται με βάση ομοιότητες και διαφορές που πιθανόν να παρουσιάζουν. Με αυτό τον τρόπο μειώνονται τα δεδομένα καθώς κατηγοριοποιούνται σε γενικότερες διαστάσεις, πάντα υπό το επαγωγικό πλαίσιο (Yin, 2010). Ακολούθως επέρχεται η διαδικασία της ερμηνείας, η οποία συνδέει τα δεδομένα, δημιουργεί τυπολογίες, ενώνοντας εμπειρίες και συμπεριφορές των ερωτούμενων. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να προκύψουν συμπεράσματα και να δοθούν οι κατάλληλες απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα, πάντα με τη συνοδεία συγκεκριμένων αποσπασμάτων-πρότυπων από τις συνεντεύξεις (Ritchie et al., 2003).

Τα στάδια που ακολουθούνται στη διαδικασία ανάλυσης, από τον Yin (2010:178), αποτέλεσαν τη γενική φιλοσοφία θεματικής ανάλυσης της παρούσας μελέτης.

Σχήμα 1: Τα πέντε στάδια Ανάλυσης και οι Αλληλοδράσεις τους

1. Κατάρτιση Βάσης δεδομένων 2. Αποσυναρμολόγηση δεδομένων 3. Επανασυναρμολόγηση δεδομένων 4. Ερμηνεία δεδομένων 5. Καταλήξεις–συμπεράσματα

5.6 Ηθικά Ζητήματα

Η στρατιωτική θητεία για ένα άτομο, αποτελεί ένα δύσκολο και απαιτητικό στάδιο στη ζωή του. Επηρεάζει την ψυχική και σωματική υγεία του και μπορεί να προκαλέσει τραύματα, εφ' όρου ζωής (Burrell et al., 2006). Τα ηθικά ζητήματα που εγείρονται στην παρούσα μελέτη αφορούν αυτή την προσέγγιση, καθώς πραγματεύονται τις εμπειρίες των στρατιωτών που ενδέχεται να είναι επενδυμένες με ατυχή γεγονότα. Παράλληλα, προτού ξεκινήσει η ερευνητική διαδικασία, πρέπει να κατανοηθεί η μεγάλη ευθύνη του/της ερευνητή/τριας απέναντι στον/στην ερωτούμενο/νη, ακριβώς γιατί εισέρχεται στον κόσμο του/της. Οι συμμετέχοντες της έρευνας είναι θεμέλιος λίθος της καθώς αποτελούν τους πληροφοριοδότες της (Swift, 2006), και πρέπει να υπάρχει εχεμύθεια στα όσα λέγονται. Έτσι έχει συσταθεί φόρμα συναίνεσης με την εκ των προτέρων ενημέρωση των συνεντευξιαζόμενων (βλ. Παρ. Β+Γ), προκειμένου να εξασφαλιστούν ζητήματα περί ηθικής και δεοντολογίας, που πρέπει να διέπουν μια έρευνα (Yin, 2010). Πέρα όμως της διαφύλαξης των συμμετεχόντων, ο ερευνητής/τρια οφείλει να σέβεται και τα ερευνητικά πεδία τα οποία εντάσσει στη μελέτη του (Abbott & Sapsford, 2006)· έτσι η ερευνητική διαδικασία πρέπει να έχει ευέλικτη δομή για να αντιμετωπίσει παρείσακτα στοιχεία που πιθανόν να επηρεάσουν τα δεδομένα, όπως το πλαίσιο–ρύθμιση του πεδίου της συνέντευξης (Yin, 2010), έτσι δικαιολογείται και η απόρριψη των ομάδων εστίασης ή της παρατήρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η χρήση των φορητών συσκευών επικοινωνίας, στις καθημερινές δραστηριότητες των στρατιωτών εντός στρατοπέδων.

Το παρόν ερευνητικό ερώτημα πραγματεύεται τις χρήσεις των κινητών συσκευών επικοινωνίας από τους στρατιώτες και τον τρόπο διαμόρφωσης της καθημερινότητας τους εντός του στρατιωτικού χώρου.

1.1 Προσεγγίσεις Στρατιωτικής Καθημερινότητας μέσω Κινητής Συσκευής

Η πρώτη παραδοχή που απορρέει από την ανάλυση των συνεντεύξεων είναι ότι η κινητή συσκευή επικοινωνίας είναι ένα μέσο που ακολουθεί συνεχώς τον στρατιώτη. Έχει ουσιαστικά ένα κομβικό εργαλείο στην κατοχή του, που να μπορεί να χαρακτηριστεί προέκταση του χεριού του. Μπορεί να αποτελεί προέκταση και της ίδιας της συνείδησης του, του τρόπου που σκέφτεται και αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα. Η κινητή συσκευή επικοινωνίας γίνεται σήμα κατατεθέν της καθημερινότητας του στρατιώτη σε σημείο που να αποτελεί τη μόνη του ασχολία. Διαφαίνεται επίσης ότι το κινητό είναι μέσο που διευκολύνει την οικειοποίηση του εαυτού με την τεχνολογία. Το κινητό του στρατιώτη περιέχει στοιχεία πολύ προσωπικά και επιτελεί λειτουργίες που δεν είναι σε θέση να δείξει σε τρίτους όπως η επικοινωνία με τον δεσμό του. Έτσι σηματοδοτείται μια έντονη προσωποποίηση με τη συσκευή του.

Σ18: «ε ντάζει εγώ έχω πολλά σημαντικά πράγματα πάνω(..)ε σεξουαλικά πράγματα»

Σ4: «απλά τώρα με τον στρατό έγινε ακόμα μεγαλύτερη, επειδή περνά πολλές ώρες χωρίς να κάμνω κάτι ιδιαίτερο, κάποιο άθλημα κάποια άλλη δραστηριότητα, οπότε η μόνη μου ασχολία εν το κινητό μου»

Πέρα από την αποδοχή του ότι μπορεί να αποτελεί το κινητό προέκταση του στρατιώτη, υπάρχει και η άποψη ότι αυτό είναι υπερβολή, καθώς οι στρατιώτες μπορούν να είναι σε θέση να ορίζουν τη χρήση. Μπορούν να βρίσκουν άλλες ασχολίες να γεμίζουν την καθημερινότητα τους στο στρατιωτικό χώρο. Το κινητό δηλαδή αποτελεί απλά ένα μέσο και όχι κάτι εξιδανικευμένο.

Σ2: «εν ένα μηχανήμα που σε βοηθά στην καθημερινότητα σου, που και να μεν το είχα ήταν να δυσκολευτώ λίγο αλλά εν είμαι από εκείνους που ενά πω εν αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής μου»

Κατά τη διάρκεια ανάλυσης των δεδομένων για το πώς μεσολαβεί το κινητό στην έκβαση των καθημερινών δραστηριοτήτων των στρατιωτών και πώς το επηρεάζει, διαπιστώθηκε ότι οι ερωτηθέντες εξέφρασαν και κάποιες ανησυχίες για το βαθμό που έχει διεισδύσει το κινητό στην καθημερινότητα. Αυτές οι παρατηρήσεις πηγάζουν κυρίως από το γεγονός ότι η κατάχρηση στο κινητό δημιουργεί σύνδρομο εξάρτησης, άρα και μη επαφής με το πραγματικό περιβάλλον. Άλλη μορφή ανησυχίας έγκειται στο ότι η χρήση καθαυτή του κινητού επηρεάζει τη σωστή εκτέλεση των στρατιωτικών καθηκόντων, αντιβαίνοντας στο ρόλο που πρέπει να επιτελεί ένας στρατιώτης. Μορφή ανησυχίας υφίσταται επίσης λόγω του ότι η ακτινοβολία που εκπέμπει το κινητό μπορεί να επηρεάζει τον ηλεκτρονικό στρατιωτικό εξοπλισμό, και την υγεία του προσωπικού.

Σ5: «χάνω την ουσιαστικά επαφή με τον κόσμο γύρω μου, με τα άλλα τα παιδιά εδώ, ενώ θα μπορούσα να παιδεύσω τον εαυτό μου το μυαλό μου με κάποια άλλη ασχολία, ας πούμε να πάω να κάμω ένα τροχάδι, η μόνη μου ασχολία εν το κινητό μου»

Σ14: «μπορεί να μας κάμει κανένα πρόβλημα στον εγκέφαλο και έτσι που την πολλή χρήση μέσα τόσες ώρες»

1.2 Φορητό Εργαλείο και Μορφές Επικοινωνίας

Σημαίνοντα ρόλο στην έκβαση των καθημερινών δραστηριοτήτων των στρατιωτών

έχει το φαινόμενο της σύγκλισης. Η σύγκλιση δίνει τη δυνατότητα στον στρατιώτη να έχει ταυτόχρονα, πολυμορφικό περιεχόμενο, με την απλή πλοήγηση στο κινητό του. Ο συνδυασμός μουσικής, εικόνας και κειμένου αποτελεί πόλο έλξης για τον στρατιώτη ο οποίος φροντίζει να εκμεταλλεύεται για να γεμίζει τις ώρες του, καταναλώνοντας περιεχόμενο είτε μέσω σύνδεσης στο διαδίκτυο, είτε μέσω της διεπαφής του με το περιβάλλον του κινητού.

Σ4: «ε μπορώ να κάμω και βίντεο κλήση και κλήση και να στείλω ήχο, γενικά δίνει μου πολλές δυνατότητες»

Σ8: «μπορείς ας πούμε να πάρεις μια κονσόλα, να το συνδέσεις και να παίζεις και πιο πολλά παιχνίδια»

Το γεγονός ότι το κινητό τηλέφωνο μπορεί να μεταφέρεται σε κάθε σημείο του στρατοπέδου, το καθιστά ένα μέσο ακόμα πιο απαραίτητο στην έκβαση των καθημερινών δραστηριοτήτων των στρατιωτών. Το έχουν εντάξει στην καθημερινότητα τους όπου μπορεί εύκολα να λαμβάνει μέρος, όχι μόνο λόγω των ποικίλων ιδιοτήτων του αλλά και λόγω του ότι είναι ένα ελαφρύ μέσο, εύκολα μεταφερόμενο με μικρό μέγεθος.

Σ6: «ένα το πιάσω αλλά ας πούμε ένα το έχω μέσα στο Burgin (στρατιωτικό σακίδιο)»

Σ13: «να το πάρω όπου θέλω, και στη σκοπιά. Εν και μπορώ να πάρω το laptop μου δηλαδή που σίγουρα ήταν να με δουν, με το κινητό εν μικρό, βάλω το και αθόρυβο και ως τωρά εν με είδαν ούτε με ακούσαν»

Αξιοσημείωτο εύρημα στο πώς επηρεάζει την καθημερινότητα των στρατιωτών η χρήση των κινητών συσκευών είναι το ότι πριν από την εκτέλεση των καθηκόντων τους σε υπηρεσίες (σκοπιές, περιπολίες), φροντίζουν να γεμίζουν τον αποθηκευτικό χώρο με μουσικές, παιχνίδια και φωτογραφίες. Επίσης σε αυτή την προετοιμασία που κάνει ο στρατιώτης, εμπίπτει και το ότι κάνει σύνδεση για να έχει απεριόριστο διαδίκτυο χωρίς να είναι απαραίτητη η ύπαρξη γραμμής διαδικτύου στο χώρο του

στρατοπέδου. Έτσι ο στρατιώτης εξοπλίζεται για να είναι σε θέση να χρησιμοποιεί τις ιδιότητες του κινητού του στον μέγιστο δυνατό βαθμό, αποδεικνύοντας ότι μεσολαβεί αρκετές στιγμές της καθημερινότητας του.

Σ3: «ένα προετοιμαστώ, ένα κατεβάσω και τραγούδια και ταινίες, όταν έβρω χρόνο να τα δω»

Σ5: «ε το wifi στο ΚΨΜ όσο και πιάνει, και επειδή εν και πολλοί οι στρατιώτες, εν το 3G παραπάνω, δηλαδή έκαμα απεριόριστη σύνδεση για να αντέξω»

Ο συμβατικός πλέον τρόπος επικοινωνίας με τη χρήση κινητού τηλεφώνου, δηλαδή με κλήσεις και μηνύματα φαίνεται ότι δεν έχει απεμπολήσει τη σπουδαιότητα του στην καθημερινότητα των στρατιωτών. Παρά τη διείσδυση του διαδικτύου και της συνδεσιμότητας που το χαρακτηρίζει, η ανταλλαγή ασύγχρονων μηνυμάτων μεταξύ στρατιώτη και δεσμού είναι διαδεδομένη. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι κάποιοι στρατιώτες δεν έχουν δυνατότητα διαδικτύου στα στρατόπεδα τους, γεγονός που επηρεάζει άμεσα τον τρόπο έκβασης της καθημερινότητας τους, αφού χάνουν τις δυνατότητες που προσφέρει. Υπάρχει και μια καθιερωμένη τακτική να γίνεται η ανταλλαγή μηνυμάτων σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους όπως το πρωί ή τη νύχτα. Αυτές οι στιγμές σπάζουν το φράγμα που θέτει το στρατιωτικό πρόγραμμα, είναι δηλαδή ένας τρόπος φυγής από το καθημερινό επαναλαμβανόμενο σύστημα άσκησης και εκπαίδευσης. Σε τακτά χρονικά διαστήματα οι στρατιώτες τηλεφωνούν στα οικία τους πρόσωπα, αφιερώνοντας τον στρατιωτικό τους χρόνο στην επικοινωνία και την ενημέρωση για τα όσα συμβαίνουν στον έξω κόσμο τους. Η είσοδος των ενημερώσεων και της ανάδρασης του στρατιώτη με τους ανθρώπους του, αποτελεί παράδειγμα εναντίωσης, αφού με την επικοινωνία αυτή καταλαβαίνει ότι μπορεί να έχει ένα καθημερινό στρατιωτικό πρόγραμμα, αλλά η ζωή έξω είναι απρόβλεπτη με συνεχή εξέλιξη. Αυτό κρατά τον στρατιώτη σε εγρήγορση αλλά και έχει λόγο να συνεχίζει να συμβιβάζεται με την καθημερινότητα, μέχρι να επικοινωνήσει ξανά με τα άτομα του.

Σ13: «Ας πούμε προχτές ετούμπαρα ο παπούς μου και επιάσαν με και είπαν μου το»

Σ9: «παραπάνω εν επικοινωνία μέσω μηνυμάτων, όχι τόσο με internet, γιατί εν περιορισμένο τζιαμέ»

1.3 Η ενημερωτική - υποστηρικτική και διασκεδαστική – πολυμορφική κινητή συσκευή

Πρωταγωνιστικό ρόλο στις ζωές των στρατιωτών εντός του στρατοπέδου διαδραματίζει το κοινωνικό δίκτυο Facebook. Οι στρατιώτες το χρησιμοποιούν κατά κόρον σε κάθε χρονική στιγμή, κατά τη διάρκεια της θητείας τους. Γίνεται επίσης εκτεταμένη χρήση του Messenger, μιας εφαρμογής που επιτρέπει τη σύγχρονη επικοινωνία τόσο κειμενική και ηχητική όσο και οπτικοακουστική. Οι στρατιώτες είναι σε θέση να βλέπουν τη ζωή των φίλων τους μέσα από την οθόνη του κινητού και αυτό γεμίζει με ζωντάνια την καθημερινότητα τους. Όπως απορρέει από την ανάλυση, ακόμα πιο χρήσιμη είναι η θέαση λογαριασμών του αντίθετου φύλου και αναλογίζοντας ότι σε ένα στρατιωτικό χώρο της Κύπρου δεν υπάρχουν γυναίκες, το κινητό υποκαθιστά αυτό το κενό της ρουτίνας. Το Messenger επιτελεί και μια άλλη λειτουργία που επιτρέπει στον στρατιώτη να μπορεί να προγραμματίζεται και να φαντάζεται τον εαυτό του έξω από το στρατόπεδο. Δηλαδή μπορεί να προγραμματίζει τις εξόδους του με τους φίλους του και να οργανώνει την κοινωνική του ζωή. Αυτό δίνει ένα άλλο νόημα στη στρατιωτική του ζωή ακριβώς γιατί του υπενθυμίζει ότι έχει και την πολιτική ταυτότητα, γεμίζοντας την καθημερινότητα με αισιοδοξία και υπομονή.

Σ19: «κανονίζουμε έτσι φάση, όποτε ένα φκει ο καθένας, τι ένα κάμουμε, ποιες ώρες ένα φκούμε»

Σ1: «Στάτους βάλλω γενικά για το πόσες μέρες ας πούμε έμειναν για να απολυθώ, ξέρεις 120 και πόψε (γέλιο)»

Υπάρχουν όμως και στρατιώτες που ξεφεύγουν από το κομφορμιστικό πλαίσιο της χρήσης του διαδεδομένου Facebook, και επιλέγουν να γεμίζουν τη στρατιωτική τους καθημερινότητα με άλλα κοινωνικά δίκτυα και εφαρμογές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό του Snapchat που επιτρέπει στον στρατιώτη να ανταλλάξει

εικονικό περιεχόμενο στιγμών της στρατιωτικής ζωής με τους φίλους του, χρησιμοποιώντας και διάφορα εφέ. Επίσης γίνεται και χρήση της εφαρμογής WhatsApp που επιτρέπει τη δωρεάν επικοινωνία του στρατιώτη με μέλη της οικογένειάς του, το δεσμό και τους φίλους του. Όλες αυτές οι δυνατότητες προσφέρουν ευχάριστες στιγμές στη βαρετή καθημερινότητα του στρατιώτη, και δρουν διεγερτικά στη ψυχοσύνθεση του.

Σ18: «παρά να είμαι κλεισμένος δαμέσα και να θωρώ σύλλον άντρες, μιλάς και με καμιά κορούα, νιώθεις διαφορετικά σίγουρα, δυναμώνεισε»

Σ12: «άμαν ένα μιλήσω με τους δικούς μου, με WhatsApp, εν εκείνο που χρησιμοποιώ βασικά»

Η υποστήριξη εφαρμογών με παιχνίδια από τις κινητές συσκευές αποτελεί μια δυνατότητα που μαγνητίζει τους στρατιώτες. Οι στρατιώτες φροντίζουν να κατεβάσουν στο λογισμικό του κινητού τους μια γκάμα παιχνιδιών, και έτσι μπορούν να μεσολαβούν οποιαδήποτε χρονική συγκυρία στον στρατιωτικό χώρο. Τα είδη παιχνιδιών που συμμετέχουν στην καθημερινότητα του στρατιώτη βασίζονται κυρίως στο ποδόσφαιρο, στη στρατηγική και στις συγκρούσεις. Αποτελούν την κύρια επιλογή του στρατιώτη ιδιαίτερα σε στιγμές εκτέλεσης καθηκόντων, υποδηλώνοντας ότι είναι απαραίτητα για να σπάσουν τη μονοτονία και τις πολλές ώρες υπηρεσίας.

Σ17: «αρέσκει μου έτσι σαν μάπα, αρέσκει μου κάτι με λέξεις να βρίσκεις λέξεις που πρέπει να σκέφτεσαι τρόπους για να έβρεις τη λύση»

Η βοήθεια που προσφέρει η κινητή συσκευή επικοινωνίας στην επαναπροσέγγιση της στρατιωτικής ζωής φαίνεται και στο ότι αλλάζουν τη ροή στρατιωτικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών. Ο στρατιώτης με το κινητό του έχει στα χέρια του ένα πολυμηχάνημα που μπορεί να τον στηρίζει γιατί λειτουργεί ως ξυπνητήρι. Πολλές φορές ο στρατιώτης είναι αναγκασμένος να αφυπνίζεται κατά τη διάρκεια της νύχτας για να εκτελέσει καθήκοντα. Άρα το κινητό επεμβαίνει στο πρόγραμμα του στρατιώτη, μετέχει στην όλη διαδικασία εκτέλεσης της υπηρεσίας από την αρχή,

όπου τον αφυπνίζει, κατά τη διάρκεια, όπου του κρατά συντροφιά και στο τέλος, όπου μπορεί να ανανεώσει το ξυπνητήρι του για την επόμενη υπηρεσία, άρα να νιώθει ασφαλής για την ομαλή τήρηση. Έτσι μπορεί να εξασφαλίζει την άρτια εκτέλεση του καθήκοντός του και να μειώνει τις πιθανότητες τιμωρίας. Το κινητό μπορεί να χρησιμοποιείται και ως σημειωματάριο, ιδιαίτερα όταν ο στρατιώτης έχει να εκτελέσει καθήκοντα θαλαμοφυλακής, που πρέπει να γνωρίζει ποια άτομα θα εκτελέσουν υπηρεσίες. Το κινητό δηλαδή έχει ένα διττό ρόλο, τόσο να δίνει δυνατότητα φυγής από την καθημερινότητα, αλλά και να απλοποιεί την καθημερινότητα που έχει να αντιμετωπίσει ο στρατιώτης.

Σ1: «Ούλλα ξεκινούν που την ώρα που ένα ξυπνήσω. Για να ξυπνήσω βάλω ξυπνητήρι που το κινητό μου. Άρα το πρώτο πράμα που αγγίζω κάθε μέρα εν το mobile μου. Αν δεν το είχα τούτο ήταν να αρκούσα να πάω αναφορά ή σκοπιά και να την έτρωα»

Σ7: «φκάλω συνέχεια θαλαμοφύλακας. Στο κινητό σημειώνω ας πούμε ποιον πρέπει να ξυπνήσω και ποιαν ώρα, οπότε βοηθά με έτσι»

Η δυνατότητα παροχής ηχητικού περιεχομένου από την κινητή συσκευή είναι κάτι μοναδικό για τους στρατιώτες. Η ακρόαση μουσικής και η δυνατότητα επιλογής του τι ακριβώς θα ακούσει ο στρατιώτης σε οποιαδήποτε χρονική και χωρική διάσταση επιθυμεί, προσδίδουν στο κινητό ακόμα μεγαλύτερη αξία. Με αυτή τη δυνατότητα η καθημερινότητα γεμίζει με ήχο οικείο, υφίσταται ανακούφιση και θετικότητα, αντιμετωπίζοντας την πλήξη της καθημερινότητας. Η μουσική δρα χαλαρωτικά, ιδιαίτερα σε στιγμές μονοτονίας και άγχους. Οι μουσικές επιλογές των στρατιωτών ποικίλουν, αλλά φαίνεται ότι έχουν τονωτικό προς παρηγορητικό χαρακτήρα αφού αρέσκονται σε RNB μέχρι λαϊκές.

Σ2: «λαϊκά(..)λόγω του ότι συνδέεται με το στρατόπεδο και λόγω του ότι μου αρέσκει, ε τα λαϊκά γίνονται τρόπος ζωής, καψούρα»

Σ5: «το απολύομαι, α και το απόψε στη σκοπιά»

Το περιεχόμενο σε μορφή εικόνας είναι δυνατότητα που έχει ο στρατιώτης για να ξεφεύγει από το κοινότυπο καθημερινό περιβάλλον. Η μορφή περιεχομένου που βασίζεται στην εικόνα χρησιμοποιείται κυρίως με δύο τρόπους από τους στρατιώτες. Πρώτα ο στρατιώτης μπορεί να απαθανατίζει στιγμές της στρατιωτικής του ζωής και να είναι σε θέση είτε να τις δημοσιεύσει σε ένα κοινωνικό δίκτυο, είτε να τις χρησιμοποιήσει ως ανάμνηση. Ο άλλος τρόπος είναι να χρησιμοποιεί υφιστάμενες φωτογραφίες από προηγούμενες στιγμές της ζωής του, ανακαλώντας συναισθήματα και αναμνήσεις. Οι δυνατότητες αυτές μπορούν να αλλάζουν τη ροή των δεδομένων της καθημερινότητας αφού ο στρατιώτης είναι σε θέση να επιλέγει τι να βλέπει σε αντιδιαστολή με τη συνεχή θέαση του στρατιωτικού χώρου. Η δυνατότητα να φωτογραφίζει στιγμές από τη στρατιωτική του ζωή αλλά και χώρους του στρατοπέδου υποδεικνύουν ότι ο στρατιώτης έχει μια δυναμική απέναντι στη στρατιωτική ρουτίνα και διάταξη.

Σ1: «Κατά τις 2 ένα φάμε μεσημέρι. Κάποιες φορές ένα φκάλω φωτογραφία το φαί και να το στείλω στην κορούα μου και να την περιπαίξω»

Σ7: «κυρίως παλιές, του καλοκαιριού, που επήα διακοπές(..)με τις φωτογραφίες που θωρείς, ή και την μουσική ας πούμε, σκέφτεσαι τότε που έφκαλες, τότε που άκουσες πρώτη φορά το τραγούδι»

Το περιεχόμενο που έχει πρόσβαση ο στρατιώτης από το κινητό του είναι πολυμορφικό, συνδυάζει δηλαδή δύο ή και περισσότερες μορφές. Αυτή η ιδιότητα των έξυπνων κινητών τηλεφώνων είναι βάλσαμο στην ανία που προκαλεί η καθημερινή διαβίωση στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Σε ένα περιβάλλον με περιορισμένες εικόνες και στιγμές, με τα ίδια πρόσωπα και καταστάσεις, η δυνατότητα, ο στρατιώτης να βλέπει και ένα άλλο κόσμο όπως είναι η πραγματικότητα, δηλαδή με ήχο και εικόνα, έχει απaráμιλλη αξία. Οι στρατιώτες, όντας έγκλειστοι σε ένα περιβάλλον χωρίς την ύπαρξη ατόμων του αντίθετου φύλου, η παρακολούθηση περιεχομένου με πορνογραφικό χαρακτήρα δρα ως υποκατάστατο. Ιδιαίτερα όταν το άτομο κάνει αρκετές μέρες εντός του στρατοπέδου αυτό είναι κάτι που αλλάζει τη ροή των δεδομένων της στρατιωτικής του ζωής αφού μπορεί να επιτάσσει τις ορμές του. Αντίστοιχα ο στρατιώτης με το κινητό του έχει πρόσβαση σε πολυάριθμες επιλογές ταινιών κάθε είδους. Κάποιοι στρατιώτες ποδοσφαιρόφιλοι

μπορούν να έχουν τη δυνατότητα παρακολούθησης αγώνων αλλά και στιγμιότυπων ανά πάσα στιγμή και αυτό από υποδεικνύει ότι η στρατιωτική ρουτίνα είναι τρωτή με τη χρήση του κινητού.

Σ1: «θωρώ και ακατάλληλο περιεχόμενο, τι να κάμω καταλάβεις με (γέλιο)(..)ζέρεις τόσες μέρες μέσα ρε παιδί μου ενά σε πιάσει τούτο το πράμα, ε ενά μπεις να δεις κάτι σεξουαλικό να περάσει η ώρα»

Σ4: «βίντεο μπορεί να βάλω να δω και καμιά ταινία, δράσης μυστήριο»

Η διαμόρφωση της κουλτούρας των στρατιωτών μέσα από τη χρήση φορητών συσκευών.

Το παρόν ερώτημα προσπαθεί να εξακριβώσει πώς ακριβώς μπορεί να επηρεάζεται η στρατιωτική κουλτούρα στα στρατόπεδα της Κύπρου, όταν σε αυτή μεσολαβείται η χρήση και γενικά η κατοχή μιας κινητής συσκευής επικοινωνίας από τον στρατιώτη.

2.1 Υφιστάμενη Στρατιωτική Κουλτούρα

Για να υπάρξει απάντηση στο εν λόγω ερώτημα, καταρχάς χρειάζεται να σκιαγραφηθεί η γενικότερη κουλτούρα που επικρατεί στα στρατόπεδα της Κύπρου, βάσει των αναφορών και των περιγραφών των ερωτηθέντων. Όπως απορρέει από τα λεγόμενα τους, η κουλτούρα αυτή προσπαθεί να διατηρεί τη θέση υποταγής που πρέπει να νιώθει ο στρατιώτης απέναντι στα στελέχη, δηλαδή τα άτομα που έχουν στρατιωτικά αξιώματα, στο πλαίσιο της ιεραρχικής διάκρισης που χαρακτηρίζει ανέκαθεν το στράτευμα. Καθετί στον στρατιωτικό χώρο γίνεται βάσει προγράμματος, το οποίο είναι ανελαστικό και προβλέψιμο, έτσι οι στρατιώτες μηχανικά, κατασκευάζουν την εν λόγω πραγματικότητα υποταγής. Η επιβολή μπορεί να επιτυγχάνεται με την τήρηση διαταγών που ορίζουν τι και πώς θα κάνει ο στρατεύσιμος. Η κουλτούρα αυτή διαποτίζεται από τη συστηματική πειθαρχία, καθώς είναι διάχυτη η αγωνία και η προσπάθεια για τήρηση όλων των κανονισμών, για αποφυγή οποιασδήποτε τιμωρίας, με συνεπακόλουθο τη στέρηση εξόδου. Οι πολλές μέρες παραμονής εντός στρατοπέδου αποτελούν βασική προϋπόθεση της

στρατιωτικής κουλτούρας, οπότε οι αξιωματικοί επενδύουν σε αυτό για να μπορούν να υποτάσσουν τους στρατιώτες. Έτσι με εύκολο τρόπο μπορούν να κατευθύνονται οι στρατιώτες σε συγκεκριμένες συμπεριφορές, όπως τις καθαριότητες, τις συστηματικές ασκήσεις, την διακοπή ύπνου, την εκτέλεση πολυάριθμων υπηρεσιών (σκοπιές-περιπολία), την κατανάλωση συγκεκριμένων φαγητών, την επιβολή συγκεκριμένης ενδυμασίας και υποδημάτων. Αυτή η κουλτούρα συνδέεται με πολλές ελεύθερες ώρες, που ουσιαστικά ο στρατιώτης δεν κάνει κάτι χρήσιμο, και γενικότερα οι μετά το μεσημέρι ώρες είναι αρκετά πιο χαλαρές σε βαθμό που ο στρατός να γίνεται μια τυπική, παροδική διαδικασία.

Σ1: «Κάθε μέρα οι μόνιμοι φωνάζουν, απειλούν, κάμνουν αναφορές, σύρουν φυλακές»

Σ14: «καθαρίζουμε σκουπίζουμε, ε όπως τις καθαρίστριες (..) βαρκούμε πολλά γιατί εν και κάμνουμε και τίποτε σπουδαίο, μεταφέρουμε συνέχεια πράματα»

Σ15: «επειδή είσαι γύρω, είσαι περιορισμένος, με κάποια πράματα, με τα πράματα που θέλουν να κάμουν τζείνοι (αξιωματικοί)»

2.2 Αντίσταση – Αυτονομία μέσω Κινητής Συσκευής

Η κινητή συσκευή επικοινωνίας μπορεί να προσδίδει στον στρατιώτη ένα χαρακτήρα αντίστασης. Του δίνει δηλαδή κάποια προνόμια να έχει μια αίσθηση ότι μπορεί να εναντιώνεται στα όσα του επιβάλλει η στρατιωτική κουλτούρα. Παρόλο που η γενική αρχή στα στρατόπεδα είναι η απαγόρευση της χρήσης οποιασδήποτε κινητής συσκευής, όπως τονίζεται από τους στρατιώτες, εντούτοις, άπαντες την έχουν στην κατοχή τους. Αμέσως ο στρατιώτης, εκ των πραγμάτων, εναντιώνεται στην εξουσία που του επιβάλλει να υιοθετεί μια συγκεκριμένη νόρμα. Η αντίσταση αυτή διαφαίνεται και στο ότι ο στρατιώτης, λόγω κυρίως της συνδεσιμότητας που του προσφέρει το κινητό, της επικοινωνιακής αμεσότητας, αλλά και της δυνατότητας οπτικογράφησης και ηχογράφησης γεγονότων του περιβάλλοντος του, μπορεί να γνωστοποιήσει οτιδήποτε συμβαίνει στον έξω κόσμο. Όποτε νιώσει να αδικείται ή ότι δεν υπάρχει σωστή αντιμετώπιση του, είναι σε θέση να διαβιβάσει είτε στην οικογένεια του είτε σε κάποια άλλη υπηρεσία (γραμμή του οπλίτη) το καθαυτό περιστατικό. Αντίστοιχα,

το κινητό δρα και ως μέσο απειλής απέναντι στους άλλους στρατιώτες αφού λόγω της σύγκλισης μπορεί να αποθηκεύσει στιγμιότυπα από τη στρατιωτική καθημερινότητα τους και σε περίπτωση απεικόνισης παραπτωμάτων να χρησιμοποιείται ιδιοτελώς. Με την ίδια λογική θα μπορούσε να γίνει και εναντίων των ανωτέρων.

Σ1: «λαλούν ότι εν πρέπει να το φέρνεις καν μέσα. Αλλά ποιος τους ακούει. Και σιγά το πράμα»

Σ6: «ναι γιατί πρώτα απ' όλα μπορώ να τον φκάλω βίντεο και να δείξω τι έκαμε ο ανώτερος μου, και το άλλο, αν χρειαστώ οποιαδήποτε βοήθεια, να τηλεφωνήσω στους δικούς μου ή ακόμα και στο 112 ας πούμε»

Σ7: «είχε φορά που έφκαλα βίντεο έναν άλλο που έκοφκε ένα δέντρο ε και απειλούσα τον ότι ένα το δείξω παρακάτω για να τον έχω του χεριού μου»

Η κινητή συσκευή επικοινωνίας προσφέρει στον στρατιώτη τρόπους να νιώθει ότι διαπερνά τη βιωμένη πραγματικότητα στο στρατόπεδο, άρα να αποδεσμεύεται από τη στρατιωτική κουλτούρα έστω, παροδικά. Ο στρατιώτης με τη διάδραση στο κινητό του, μεταφέρει τις σκέψεις και την αντίληψη του σε εκείνο το διαμεσολαβημένο περιβάλλον· άρα ξεχνιέται, ξεσπά, βρίσκει παρηγοριά και υποκαθιστά τη βιωμένη μοναξιά και ψυχολογική πίεση της στρατιωτικής κουλτούρα. Η δυνατότητα επικοινωνίας με τα οικία άτομα του κύκλου του δίνουν δυνατότητα να ξεφεύγει, να μετέχει σε μια πραγματικότητα που δεν επηρεάζεται από στρατιωτικούς κανόνες και περιορισμούς. Στον αντίποδα, υφίσταται ανησυχία για την παρούσα δυνατότητα αφού η φυγή από τη στρατιωτική πραγματικότητα μπορεί να αποτελεί έναυσμα για ελαττωματική εκτέλεση της στρατιωτικής υπηρεσίας, που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την ασφάλεια του στρατοπέδου και του προσωπικού του.

Σ1: «ξεχάνεσαι που τούτο το κλίμα δαμέ το βαρετό(..)απλά εν μια μικρή διάρκεια να ξεχαστείς, βοηθά με αλλά όι για πάντα»

Σ5: «που εν τζαι κακό, την ώρα που φκάλεις νούμερο πρέπει να φυλάεις»

Μια κατεξοχήν δυνατότητα που προσφέρει η χρήση του κινητού τηλεφώνου στους

στρατιώτες είναι η δημιουργία ενός πιο ασφαλούς πλαισίου, στο οποίο ο στρατιώτης αποσύρεται για να νιώθει προστατευμένος. Ουσιαστικά το κινητό μπορεί να κατευνάζει την ιδιοσυγκρασία και τον ψυχισμό του· μπορεί να αποτίνεται στις εφαρμογές και τις λειτουργίες του για να εκτονώνεται. Να νιώθει ότι βρίσκεται σε ένα περιβάλλον που δεν πρόκειται να εισχωρήσει το στρατιωτικό σύστημα. Δημιουργείται ένα πλαίσιο στο οποίο θέση έχει μόνο ο στρατιώτης και έτσι όταν νιώθει ανασφαλής ή κίνδυνο, να καταφεύγει εκεί, αντιβαίνοντας στην εχθρική και αποκρουστική για αυτόν, στρατιωτική κουλτούρα.

Σ16: «βλέπω το πολλά καλό πράμα γιατί έχεις το σε περίπτωση ανάγκης»

Σ8: «νιώθεις ότι εν ο σύμμαχος σου»

Σ13: «αν δεν είχα το κινητό ίσως να ήταν και χειρότερα και επειδή έθα έφκαλα ας πούμε έτσι τα νεύρα μου εμπόρε να είχα πράξει διαφορετικά, να πάω να ζητήσω εξηγήσεις και να έχουμε χειρότερα αποτελέσματα»

Αξιοσημείωτη μεταβολή που σηματοδοτεί η χρήση του κινητού τηλέφωνο είναι οι προοπτικές για εναλλαγή των ταυτοτήτων. Ο στρατιώτης μέσα από τη χρήση και τη διάδραση με τα περιβάλλοντα επικοινωνίας, και με τη δυνατότητα συνδεσιμότητας, μπορεί να διαπραγματεύεται την στρατιωτική του ταυτότητα, σε σημείο που να αλλάζει ρόλους· να αποσύρει τη στρατιωτική ταυτότητα. Από ένα στρατιώτη παθητικό, υπάκουο και έρμαιο της στρατιωτικής κουλτούρας, μπορεί να μετατρέπεται σε μια ενεργή, δημιουργική οντότητα με δικαίωμα στην ενημέρωση, επικοινωνία με όποιο/α θέλει, κατανάλωση οποιασδήποτε μορφής περιεχομένου, πρόσβαση σε όποιο (διαδικτυακό) χώρο επιθυμεί, πέρα από τους περιορισμούς που θέτει το στρατιωτικό σύστημα. Με τη δημοσίευση φωτογραφιών, μουσικής και κειμένου στους λογαριασμούς των κοινωνικών δικτύων, οι στρατιώτες είναι σε θέση να προβάλλουν μια άλλη ταυτότητα στο περιβάλλον, που να υποδηλώνει εκ διαμέτρου αντίθετη εικόνα από αυτή που βιώνεται στο εσωτερικό της στρατιωτικής κουλτούρας. Μπορεί να υπάρχει πίεση και μελαγχολία στην πραγματικότητα, αλλά στο online πεδίο να διαφαίνεται ευχαρίστηση. Ο στρατιώτης είναι σε θέση να έχει δύο ταυτότητες, να είναι και στρατιώτης αλλά και κάτι άλλο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που

υποδηλώνει αυτό τον κορεσμό της στρατιωτικής κουλτούρας, είναι η δυνατότητα του στρατιώτη να νιώθει, παρόλο που δεν ολοκλήρωσε τη θητεία του, φοιτητής. Αυτό γίνεται καθώς μπορεί μέσα στους χώρους του στρατοπέδου να εισχωρεί σε σελίδες σχετικές με τη σπουδή που θα ακολουθήσει, να ενημερώνεται, ακόμα και να διαβάζει. Έτσι από στρατιώτης, γίνεται φοιτητής, χωρίς να χρειάζεται είτε να εγγραφεί στο Πανεπιστήμιο, είτε να ολοκληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις. Το ίδιο συμβαίνει και με την παρελθοντική του ταυτότητα, ως μαθητής.

Σ8: «μεταφέρεις τους μίαν εικόνα, μια ψεύτικη εικόνα, γιατί ένηξερουν πώς είναι να είσαι μέσα, πρέπει να το ζήσουν για να ξέρουν, για να καταλάβουν πώς είναι να είσαι μέσα(..)θωρούν μια φωτογραφία και λαλούν α τούτος γελά, νομίζουν ότι περνά ωραία, εν κάμνει τίποτε»

Σ17: «βλέπω συνέχεια τι βάλει το πανεπιστήμιο, βλέπω άλλες σελίδες που αρχιτεκτονικές(..)αλλάζω κλίμα, σε τούτο βοηθά, νιώθω φοιτητής δηλαδή»

Σ4: «μου προσφέρει μίαν ενέργεια μια ζωή»

Η χρήση του κινητού τηλεφώνου από τους στρατιώτες μπορεί να συνδεθεί και με προοπτική για ανάκτηση των ατομικών ελευθεριών, περισσότερες ευκαιρίες χειραφέτησης. Το γεγονός ότι ο στρατιώτης μπαίνει σε οποιοδήποτε ιστότοπο επιθυμεί, να επικοινωνεί με άτομα που εκείνος θέλει σε κάθε χρονική και χωρική συγκυρία εντός του στρατοπέδου, να έχει τη δυνατότητα να επεμβαίνει στο στρατιωτικό πλαίσιο με τη φωτογράφιση ή την ηχογράφιση του, μεταλαμπαδεύουν στο στρατιώτη την αίσθηση ότι έχει περισσότερα δικαιώματα από όσα του επιτρέπει η στρατιωτική του κουλτούρα. Είναι ελεύθερος ακόμα και να νιώθει σεξουαλικά δραστήριος, είτε με την παρακολούθηση ερωτικού περιεχομένου είτε με την αλληλεπίδραση με τον δεσμό και ερωτικούς συντρόφους. Το γεγονός ότι ανά πάσα στιγμή μπορεί να ενημερωθεί για τα τεκταινόμενα που συμβαίνουν στον έξω κόσμο και τον επηρεάζουν, υποδεικνύουν ότι έχει τόσο ελευθερία ενημέρωσης, αλλά και ελευθερία λόγου και έκφρασης, αφού μπορεί να επικοινωνεί και να λέει ότι τον επηρεάζει στους δέκτες που αυτός επιθυμεί.

Σ9: «Απελευθερώνεσαι για λίγο, ξεφεύγεις που την καθημερινότητα του στρατού»

Σ11: «νιώθω αρκετά τυχερός γιατί ξέρω ότι οι προηγούμενες γενιές εν είχαν τούτο το πλεονέκτημα όταν επηγαίναν να κάμουν τη θητεία τους»

2.3 Ηγεμονία Στρατιωτικής Κουλτούρας

Πέρα από τις απόψεις των στρατιωτών ότι η χρήση του κινητού τηλεφώνου δίνει δυνατότητες ποδηγέτησης της στρατιωτικής κουλτούρας, υπάρχει και η αντίστοιχη άποψη ότι εν λόγω διάσπαση δεν μπορεί να υφίσταται. Αυτό δικαιολογείται από την αντίληψη ότι το κινητό προσφέρει απλά μια εικονική πραγματικότητα. Άρα η στρατιωτική ταυτότητα θα συνεχίσει να υπάρχει αφού το κινητό δεν μπορεί να δώσει τη δυνατότητα να υπάρχει ουσιαστική έξοδος από αυτή την κουλτούρα και πραγματική επαφή με τον έξω κόσμο. Οι τιμωρίες και οι στερήσεις εξόδου δεν παύουν να υφίστανται. Η έλλειψη ύπνου και η σωματική κούραση είναι παρούσες, είτε υπάρχει χρήση του κινητού είτε όχι. Κάποιοι στρατιώτες αντιλαμβάνονται ότι η στρατιωτική κουλτούρα έχει κάποιες αρχές, είτε λογικές είτε παράλογες, και πρέπει να συμβιβαστούν μαζί τους έτσι ώστε να περάσει η θητεία τους. Άρα είναι πιο υπομονετικοί σε περιπτώσεις που αδικούνται, άρα δεν χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν το κινητό για να ανακτήσουν κάτι που απεμπολείται από τις εν λόγω αρχές. Άλλα άτομα, σε περίπτωση που νιώσουν κάποια κατάσταση που αντιβαίνει με την πραγματικότητα, δεν θα αποταθούν στο κινητό, αλλά θα προτιμήσουν την πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία με το εκάστοτε άτομο που εμπλέκεται. Η χρήση και κατοχή του κινητού τηλεφώνου μπορεί να σηματοδοτήσει περισσότερη εδραίωση της στρατιωτικής κουλτούρας. Αυτό συμβαίνει γιατί μπορεί κάποιος αξιωματικός να αντιληφθεί ότι ο στρατιώτης χρησιμοποιεί το κινητό του σε στιγμές υπηρεσίας και αυτό να αποτελέσει αφορμή για επιβολή τιμωρίας ή επίπληξης προς το πρόσωπο του. Έτσι ο στρατιώτης μετριάζει τη χρήση, παραδεχόμενος την επιβολή που έχει η στρατιωτική κουλτούρα.

Σ13: «ασφάλεια όχι γιατί, εν και να με προστατέψει το κινητό, ένα μηχάνημα ένει»

Σ3: «γιατί θέτω τον εαυτό μου σε κίνδυνο γιατί άμαν την εθώρε ο λοχαγός μου μια φωτογραφία που είμαι στη σκοπιά εμπόρε να μου σύρει και φυλακή ας πούμε»

Η μεταβολή της αίσθηση του χωροχρόνου στα στρατόπεδα στο πλαίσιο χρήσης των κινητών συσκευών των στρατιωτών.

Το εν λόγω ερευνητικό ερώτημα προσπαθεί να αντλήσει την εμπειρία των στρατιωτών στον χωροχρόνου του στρατοπέδου, και πώς μπορεί να μεταβάλλεται, ουσιαστικά πώς μεσολαβείτε από τις χρήσεις που γίνονται με το κινητό, και ποια είναι η εκ των υστέρων μορφή του.

3.1 Αίσθηση Στρατιωτικού Χωροχρόνου

Για την εξακρίβωση αυτών των μεταβολών, κρίνεται αναγκαίο να διαπιστωθεί ποια είναι η υφιστάμενη αίσθηση των στρατιωτών για τον βιωμένο χώρο του στρατοπέδου. Υποδεικνύεται ότι ο χώρος αυτός είναι επενδυμένος με μια πλειάδα αρνητικών συναισθημάτων και σκέψεων που δρουν με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε ο στρατιώτης να νιώθει μιας μορφής κατάθλιψη όταν τον αντικρίζει, αφού τον παρομοιάζει ως φυλακή. Έχει την εικόνα ενός απομονωτικού χώρου, αποκομμένου από τον κόσμο και τα κοινά. Η αποκρουστικότητα του περιβάλλοντος, συνθέτεται από την παντελή έλλειψη ουσιαστικών δραστηριοτήτων και ανέσεων. Το στρατόπεδο για κάποιους στρατιώτες είναι ένα απομακρυσμένο τοπίο από τους οικείους χώρους, αφού μπορεί να ζούσαν στο δυτικό σημείο της Κύπρου και να εκτελούν τώρα τη θητεία τους στο ανατολικό. Ο στρατιωτικός χώρος παράλληλα επενδύεται με στέρηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως είναι η επικοινωνία, η ελευθερία διακίνησης, η στέρηση συναναστροφής και κοινωνικής επαφής με τα οικία τους πρόσωπα· με εξαναγκασμό για προβολή χώρων που είναι μισητοί, επενδυμένοι με αρνητικές εμπειρίες. Ωστόσο υπάρχουν και στρατιώτες που δηλώνουν μια εξοικείωση με τους εν λόγω χώρους, κυρίως λόγω συνηθείας. Επίσης λόγω του γεγονότος ότι κάποιοι βρίσκονται σε στρατόπεδα που δεν υπάρχουν συνεχώς αξιωματικοί (φυλάκια), άρα και μη ολική επιβολή της στρατιωτικής εξουσίας, νιώθουν τον στρατιωτικό χώρο πιο φιλικό. Υπάρχει όμως και ένας χώρος εντός στρατοπέδου που οι στρατιώτες μπορούν

να ξεφύγουν και να ανακτούν την έλλειψη προσωπικών χώρων όπως είναι αυτός του Κέντρου Ψυχαγωγίας Νεοσυλλέκτων, που δίνει δυνατότητες κατανάλωσης οικείων προϊόντων, παρακολούθησης τηλεόρασης και ψυχαγωγίας μέσω ηλεκτρονικών ή επιτραπέζιων παιχνιδιών.

Σ13: «μελαγχολία σίγουρα, είσαι εγκλωβισμένος κάπου, ένα κόμπο στο λαιμό. Ένεν καθόλου καλά(..)Λευκωσία φίλε και εγώ μηνίσκω Πάφο. Σκέφτου πόση ώρα κάμνω για να έρτω, φκένουμε μια μέρα, και τη μισή τρώω την στο δρόμο»

Σ5: «πάεις και κάθεται κιαμέ αν έχεις ελεύθερο χρόνο, έχει κιαμέ και αγοράζεις κάτι να φάεις, καμιά σοκολάτα, κανένα αναψυκτικό και ξεκουράζεσαι, νιώθεις οκ κιαμέ, και πάνω στο παγκάκι»

Αντίστοιχα, κρίνεται αναγκαία η επίγνωση για την αίσθηση του υφιστάμενου χρόνου, όπως καθαυτός βιώνεται από τους στρατιώτες, πώς ακριβώς δηλαδή αντιμετωπίζεται από τους στρατιώτες και πώς τους επηρεάζει. Γενική ομολογία των στρατιωτών είναι ότι ο χρόνος στο στρατιωτικό περιβάλλον είναι ανούσιος, προκαλεί έντονα συναισθήματα βαρεμάρας και ανιαρότητας. Δεν υπάρχει λόγος να σπαταλούνται τόσες ώρες χωρίς σκοπιμότητα αφού ο στρατιώτης θα μπορούσε να κάνει κάτι πιο δημιουργικό. Οι στρατιώτες βιώνουν τόσο έντονα αυτή την ανιαρότητα που μετράνε τον χρόνο, ουσιαστικά τις μέρες που τους απομένουν για να αποδεσμευτούν από τη θητεία τους, ή τις μέρες που ελλείπουν για να βιώσουν τις εξόδους τους. Το γεγονός ότι υπάρχει ένα προκαθορισμένο πρόγραμμα στο στρατόπεδο όπου συγκεκριμένες ώρες πρέπει να γίνονται οι αντίστοιχες δραστηριότητες δημιουργούν μια έντονη πλήξη στους στρατιώτες, με αποκορύφωμα το ότι πρέπει να ξυπνούν στις έξι το πρωί αλλά και να διακόπτουν τον ύπνο τους για να εκτελούν υπηρεσίες. Οι αντίστοιχες υπηρεσίες είναι ταυτισμένες με πολύ δύσκολη παρέλευση του χρόνου, όπως για παράδειγμα οι έξι ώρες της ημέρας που απαιτούνται για εκτέλεση της σκοπιάς και οι εννέα ώρες για εκτέλεση της θαλαμοφυλακής. Υφίσταται όμως ένας διαχωρισμός ανάλογα με τη περίοδο της ημέρας ή την ημέρα στην οποία δρα ο στρατιώτης. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι οι πρωινές ώρες μέχρι οι μεσημεριανές είναι η περίοδος με τις περισσότερες δραστηριότητες και απαιτήσεις, και είναι συνδεδεμένη με δυσκολίες σύντομης παρέλευσης. Το ίδιο συμβαίνει και με τις καθημερινές μέρες ακριβώς γιατί

είναι οι μέρες εργασίας των αξιωματικών, ενώ τα σαββατοκύριακα που απουσιάζουν, ο χρόνος γίνεται πιο ευχάριστος και παροδικός. Οι παρόντες στρατιώτες έχουν την τύχη να συνδέονται με την πολιτική της μείωσης της θητείας, και νιώθουν πραγματική λύτρωση που δεν θα αναγκαστούν να κάνουν δύο χρόνια θητεία αλλά δεκατέσσερις μήνες, δείχνοντας πόσο δύσκολη μπορεί να είναι η παρέλευση του χρόνου στα στρατόπεδα.

Σ5: «ο χρόνος φαίνεται σου αιώνας εν περνά»

Σ10: «ο χρόνος εξαρτάται(..)εξαρτάται που τη μέρα»

Σ8: «εν λίο παράλογο να σε κλείουν μέσα εφτά μέρες»

Σ7: «Πάλε καλά να λαλούμε που εμειώσαν και τη θητεία, δύο χρόνια εν υπάρχει περίπτωση να έκαμνα εγώ τόσο καιρό»

3.2 Διάσπαση Στρατιωτικού Χωροχρόνου

Η πρώτη άμεση μεταβολή που μπορεί να υφίσταται ο συμβατικός χώρος του στρατοπέδου από τη μεσολάβηση του από την κινητή συσκευή επικοινωνίας του στρατιώτη, είναι η αίσθηση ότι αυτός περιορίζεται, ουσιαστικά εκμηδενίζεται. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως λόγω της επικοινωνιακής δυνατότητας που δίνει το κινητό με αμεσότητα αλλά και διαδραστικότητα, αφού ο στρατιώτης μπορεί να μιλά με κάποιον/α, ηχητικά και οπτικά, ανεξαρτήτως σε ποιο χώρο βρίσκεται ο/η δέκτης. Έτσι συντρίβεται ο περιορισμός που θέτει ο φυσικός χώρος του στρατοπέδου. Εκτός της επικοινωνίας που προσφέρει, το ότι μπορεί να βλέπει φίλους/ες του στους λογαριασμούς του στα κοινωνικά δίκτυα, ο στρατιώτης έχει την αίσθηση ότι δεν χάνει την επαφή μαζί τους, διατηρεί το δεσμό μαζί τους. Παρόλο που ο στρατιώτης βρίσκεται σε ένα περιορισμένο και οριοθετημένο περιβάλλον όπου απαγορεύεται αυστηρά η έξοδος, με τη χρήση του κινητού μπορεί να υπερπηδά τα εμπόδια αυτά, να μεταφέρεται σε όποιο σημείο επιθυμεί, μόνο επειδή μπορεί να βλέπει μια φωτογραφία ή να συνομιλεί. Το σώμα μπορεί να είναι εγκλωβισμένο αλλά η σκέψη και η φαντασία διεγείρονται από τη χρήση, με αποτέλεσμα να χάνεται η

συμβατικότητα του χώρου, σε βαθμό που να μην έχει καν αξία το σώμα του στρατιώτη.

Σ4: «νιώθω ότι εν είμαι κλεισμένος σε τέσσερα κάγκελα, νιώθω ότι μπορώ να κάμω κάτι πιο διαφορετικό, και στο μυαλό και στην πραγματικότητα»

Σ10: «μιλώ αρκετά με την αρφή μου που σπουδάζει στην Αθήνα και λαλούμε διάφορα, δείχνει μου το σπίτι της, την περιοχή της τζιαμέ»

Σ13: «τόσο πολλά δηλαδή που να λαλώ εν λες και είμαι σπίτι μου»

Διαδεδομένη άποψη των στρατιωτών είναι ότι η κινητή συσκευή επικοινωνίας μέσα από τις λειτουργίες και τις δυνατότητες που προσφέρει, τους επιτρέπει να νιώθουν ότι η θητεία τους μειώνεται. Άρα νιώθουν άμεση επιρροή του βιωμένου χρόνου τους. Αυτό έγκειται στο ότι το κινητό είναι έντονα συσχετισμένο με εκτέλεση ενεργειών που προσφέρουν πολύ θετικά συναισθήματα κατά τη διάρκεια της θητείας. Αυτές οι ενέργειες είναι η επικοινωνία με τα αγαπημένα πρόσωπα του στρατιώτη, με την ανταλλαγή πολυμεσικού περιεχομένου που διατηρεί ζεστές τις σχέσεις του. Έτσι οι ώρες στο στρατόπεδο επενδύονται με θετικές εικόνες και ήχους, άρα στον χρόνο παρεισφρεί ένας πιο θετικά φορτισμένος τόνος· έτσι παρέρχεται πιο εύκολα. Οι ποικίλες εφαρμογές και λογισμικά που υποστηρίζει η κινητή συσκευή καταφέρνουν να δίνουν στο χρόνο μια αμιγώς διασκεδαστική νότα, με τα παιχνίδια και η παρακολούθηση ταινιών και σεξουαλικού περιεχομένου να γεμίζει τις κενές και ανιαρές ώρες της στρατιωτικής θητείας.

Σ9: «το κινητό βοηθά στον στρατό, κάμνει τον χρόνο να μεν ένει όπως τον ξέρουμε, όπως τον σκεφτούμαστε οι παραπάνω ότι ξέρεις, έθα περνά έθα πίννεται»

Σ1: «Το ότι ένα έχω το κινητό απλά ένα με βοηθήσει να φτάσω πιο κοντά στο τέλος»

Σ5: «ένα πιάσεις το τηλέφωνο να μπες μέσα στο Facebook ας πούμε, στο Instagram, σκοτώνεις τον χρόνο που έχεις ελεύθερο, γιατί ο στρατός για εμένα προσωπικά τούτο ένει, που εν τόσους μήνες ελεύθερος χρόνος»

Οι στρατιώτες μέσα στο στρατιωτικό χώρο εκτελούν υπηρεσίες, κοιμούνται, καταναλώνουν φαγητό, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και με τους αξιωματικούς, δημιουργούν στερεότυπα, εντυπώσεις και τρόπους συμπεριφοράς. Ουσιαστικά αφιερώνονται ολοκληρωτικά, και κάθε δραστηριότητα που είθισται να εκτελείται στο σπίτι τους, εκτελείται και στο στρατόπεδο που γίνεται το πρώτο τους σπίτι. Μέσα σε αυτή τη διαδικασία ενσωμάτωσης στο στρατιωτικό περιβάλλον, με τη χρήση της κινητής συσκευής τους, οι στρατιώτες είναι σε θέση να επιβάλλονται στους χώρους αυτών και στις νόρμες που συνθέτουν τον εκάστοτε χώρο. Στον χώρο της σκοπιάς, με τη χρήση της κινητής συσκευής, ο στρατιώτης καταφέρνει να αλλάζει τον τρόπο που θα τον αντιληφθεί, τον τρόπο που θα εκτελέσει τα καθήκοντα του, με αποτέλεσμα να είναι σε θέση να νιώθει ότι βρίσκεται σε ένα άλλο πλαίσιο, σε ένα τόπο που είναι οικειοποιημένος. Υφίσταται μια μετάλλαξη του χώρου, όπου τα δομικά του χαρακτηριστικά, η γεωγραφική του θέση και ότι τον περιβάλλει συντρέβονται κατά τη διάρκεια διάδρασης με την κινητή συσκευή. Ο στρατιώτης παρόλο που εκτελεί καθήκοντα σκοπιάς, νιώθει ότι μεταφέρεται στο σπίτι του, λόγω της επικοινωνίας που έχει με τους δικούς του. Νιώθει ότι βρίσκεται με τον δεσμό του σε ένα φιλικό περιβάλλον, λόγω της ανταλλαγής περιεχομένου. Η μουσική και γενικότερα ο ήχος που προσφέρει η κινητή συσκευή συμβάλλει κατά κόρον στην εν λόγω μεταβολή. Οι στρατιώτες ανάλογα με τις μουσικές τους επιλογές, κατακτούν τον χώρο της σκοπιάς, τον επενδύουν με γνώριμους ήχους και συναισθήματα, και ταξιδεύουν στις εποχές που άκουαν το εκάστοτε τραγούδι. Μεταφέρονται σε ένα τόπο φιλικό για αυτούς με αποτέλεσμα να εκτελούν τη σκοπιά όντας σε μια άλλη διάσταση αφού δεν υφίσταται κάτι παρείσακτο, καθώς επιλέγει αυτός πώς θα συνθέσει τον τόπο του, τον πλάθει και τον κατασκευάζει. Πανομοιότυπη μεταβολή υφίσταται και σε άλλους χώρους του στρατοπέδου που είναι συνδεδεμένοι με απαιτητικές δραστηριότητες και άσχημες εμπειρίες. Σε χώρους καθαριότητας, σε απόμερα μέρη του στρατοπέδου (βουνά), στους χώρους εστίασης με το κακής ποιότητα φαγητό, η καθαυτή χρήση του κινητού προσφέρει την ευκαιρία στον στρατιώτη, να φέρει στο χώρο τα άτομα που θέλει να είναι κοντά του, ή ο ίδιος να

μπορεί να ξεφύγει από εκείνους τους χώρους. Ξεφεύγοντας, εισχωρεί σε ένα άλλο μεσολαβημένο τεχνό-τοπο που του επιτρέπει να επέμβει στο αρνητικό κλίμα των στρατιωτικών χώρων και να ανακατατάξει το πώς παρουσιάζονται σε αυτόν. Ο κάθε χώρος στο στρατόπεδο μπορεί ανά πάσα στιγμή να πάρει τη μορφή του σπιτιού του στρατιώτη. Μπορεί να μετατραπεί στο σχολείο που πήγαινε τον προηγούμενο χρόνο, ή να μετατραπεί στο πανεπιστήμιο που θα πηγαίνει τον επόμενο χρόνο. Λόγω της δυνατότητας προβολής φωτογραφιών είναι σε θέση να βλέπει τις στιγμές που ήταν μαθητής και να αναπολεί το παρελθόν. Αντίστοιχα μπορεί να βλέπει φωτογραφίες από το εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο θα φοιτήσει και να ανυπομονεί για το μέλλον, το ίδιο μπορεί να συμβαίνει και με την ενημέρωση που μπορεί να έχει διαδικτυακά για τις εξελίξεις στους αγαπημένους του τόπους. Παράλληλα ο στρατιώτης είναι σε θέση να μεταφέρει τους στρατιωτικούς χώρους στο κινητό του λόγω της σύγκλισης που υποστηρίζει η συσκευή αυτή. Με την βιντεογράφιση για παράδειγμα ενός χώρου, μπορεί να οικειοποιηθεί μαζί του.

Σ2: «είμαι λίγο λυπημένος και πιάσω τον αρφό μου τηλέφωνο, μπορώ να νιώσω καλά, ότι είμαι τζιαμέ μαζί του(..)πιάνεις θάρρος άμαν είσαι στα κάτω σου, και νιώθεις ότι εν μαζί σου ενώ ταυτόχρονα ότι μπορείς και εσύ να είσαι τζιαμέ μαζί τους»

Σ8: «ξηχάνεις ότι φκάλεις σκοπιά άμαν έχεις το κινητό μαζί σου, ξηχάνεις ότι τούτη την ώρα εγώ φκάλω σκοπιά, εν νιώθεις τούτη τη λύπη, α εγώ ένα πάω να φκάλω σκοπιά, α δε έχω το κινητό μου, ένα περάσει η ώρα μου, εν η συντροφιιά μου εν λαλείς τωρά έχω σκοπιά φφ βαρκούμε(..)μια καινούρια εμπειρία»

Σ13: «έκατσα πάνω στη σκοπιά έπαιζα, ήρτεν η αλλαγή να με αλλάξει και ούτε εκατάλαβα πως επέρασε η ώρα, εκατάλαβα ότι εν ήμουν στη σκοπιά(..)εξέφυγα που τζέινο το κουβούκλιο, η σκέψη μου επίε αλλού, εμπήκε μέσα στο παιχνίδι»

Σ18: «βλέπεις τα παλιά σου, αναμνήσεις, αναπολείς τα παλιά σου, σκέφτεσαι ίντα ωραία που ήταν παλιά, που επήαινες σχολείο που ήσουν ελεύθερος»

Κομβικό παράδειγμα της απόδειξης ότι ο στρατιωτικός χωροχρόνος μπορεί να διασπάται λόγω της χρήσης της κινητής συσκευής, είναι η δυνατότητα που έχουν οι στρατιώτες να νιώθουν εγγύτητα με τα οικεία τους πρόσωπα. Η εγγύτητα αυτή επιτυγχάνεται κυρίως γιατί το γεγονός της θητείας ενός στρατιώτη δεν σηματοδοτεί και αποτελμάτωση της κοινωνικής επαφής του. Η επικοινωνία παραμένει και δύναται να είναι ηχητική και οπτική. Οι συζητήσεις δεν διαφέρουν από αυτές που είθισται να γίνονται και η θεματολογία τους είναι ακριβώς η ίδια που θα ήταν και σε περιπτώσεις φυσικής επικοινωνίας. Οι στρατιώτες είναι σε θέση να προγραμματίζουν τους τόπους που θα επισκεφθούν. Αντίστοιχα με την οικογένεια οι συζητήσεις συνεχίζουν να έχουν ένα συμβουλευτικό χαρακτήρα προς τον στρατιώτη. Η εγγύτητα αυτή βρίσκεται στο ζενίθ της και με τον δεσμό του στρατιώτη. Η ευκαιρία που έχει ο στρατιώτης να επικοινωνεί με τον δεσμό του ανά πάσα στιγμή και όποτε έχουν την ανάγκη εκατέρωθεν, ουσιαστικά διατηρεί αλώβητη τη σχέση στο πέρασμα του χρόνου και της αδυναμίας (κοινωνικής) συνεύρεσης τους. Μέσω της σύγκλισης, της δυνατότητας δηλαδή και οπτικοακουστικής επικοινωνίας ουσιαστικά ο δεσμός εισέρχεται στο στρατόπεδο και ο στρατιώτης νιώθει ότι ο δεσμός του βιώνει τον ίδιο χώρο με αυτόν. Το ίδιο μπορεί να συμβαίνει και για τον φυσικό χώρο που βρίσκεται ο δεσμός του, όπου μπορεί να μεταφέρεται ο στρατιώτης εκεί. Πέρα της ευεργετικότητας που έχει αυτή η εγγύτητα, υφίσταται και μια αρνητική διάθεση από κάποιους. Μόλις προσγειωθούν στην πραγματικότητα ή και κατά τη διάρκεια της μεσολάβησης, διαπερνά τον στρατιωτικό χώρο μελαγχολία, καθώς ο στρατιώτης αντιλαμβάνεται ότι ο κύκλος του αυτή τη στιγμή είναι έξω και αυτός εγκλωβισμένος.

Σ1: «εχτές κάτι φίλοι μου επίαν club. Είδα φωτογραφίες που εβάλαν στο facebook. Εν σαμπώς και είμουν κιαμέ»

Σ6: «γιατί έθα ήξερα τι κάμνει, ή τι κάμνω εγώ, μπορώ να την ελέγγω λίγο δηλαδή, που πάει με ποιον ένει, το ίδιο και εκείνη για να μεν νιώθει άσχημα»

Σ16: «επειδή εκείνοι εν έξω και εγώ είμαι μέσα, εκείνοι διασκεδάζουν και εγώ είμαι σκοπιά, λαλείς γιατί;»

Η ανάγκη για συνδεσιμότητα καθιστά τον στρατιώτη ευάλωτο με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ελέγχει τους χώρους που θα μεταβεί. Αντιθέτως ανεπίγνωστα, θα κατευθυνθεί σε εκείνους τους χώρους του στρατοπέδου που μπορούν να του

εξασφαλίζουν συνδεσιμότητα. Αντίστοιχα, οι στρατιώτες αναλογιζόμενοι τη σπουδαιότητα της συνδεσιμότητας για τον στρατιωτικό χωροχρόνο έσπευσαν να τροποποιήσουν την κινητή τους συσκευή έτσι ώστε να έχει απεριόριστη συνδεσιμότητα. Η επέμβαση που νιώθει ότι έχει ο στρατιώτης στον χωροχρόνο διαφαίνεται και στο ότι έχει την αίσθηση μιας συνεχούς διαθεσιμότητας στους άλλους. Δηλαδή ο καθένας μπορεί να βρει τον στρατιώτη παρά το γεγονός ότι βρίσκεται σε ένα χώρο με σαφή εμπόδια. Λόγω της συνδεσιμότητας αυτής, δεν χάνεται ούτε μια στιγμή επικοινωνίας, γεγονός που αλλοιώνει άρδην τους περιορισμούς που θέτει ο στρατιωτικός χωροχρόνος.

Σ5: «Παρόλο που είσαι μέσα και έχεις κάποια άλλη δουλειά να κάμεις ας πούμε, είσαι εικοσιτέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο μέσα στο κινητό(.)3G παραπάνω, δηλαδή έκαμα απεριόριστη σύνδεση για να αντέξω»

Σ13: «στο ΚΨΜ μπορεί να το πάρω για να πιάσω λίγο internet γιατί εν και έχω άλλο τρόπο να μπαίνω, και μαζευκούμαστε κιαμέ κάμποσοι και πολλές φορές τιλλαρίσκει γιατί ας πούμε πόσους να φορέσει ένα δίκτυο;»

Σ18: «έχει σε ένα συγκεκριμένο τόπο, αν πάεις στο διοικητήριο ένα πιάσεις σίουρα(.)έχω ας πούμε κάτι συγκεκριμένο να μιλήσω με κάποιον ένα πάω»

3.3 Νέα Αίσθηση Χωροχρόνου (online)

Μέσα στο χωροχρόνο του στρατοπέδου, κατά τη διάρκεια διάδρασης των στρατιωτών με τις κινητές συσκευές τους, υπάρχει και η δημιουργία ενός καινούριου χώρου, του online. Σε εκείνο το χώρο οι στρατιώτες μπορούν να αποσύρονται ανά πάσα στιγμή, να αποδεσμεύονται από τη στρατιωτική ιδιότητα. Αλληλεπιδρούν με άτομα και οργανισμούς (πχ. σωματεία), συμμετέχουν σε ανοικτές συζητήσεις, και εκφράζονται. Κατεξοχήν παράδειγμα αποτελεί το κοινωνικό δίκτυο Facebook, που στην πλειονότητα τους οι στρατιώτες δεσμεύουν αρκετό από τον στρατιωτικό τους χρόνο εκεί. Ωστόσο υπάρχει η παραδοχή ότι αυτός ο χώρος είναι ένα οιοσδήποτε πλαίσιο το οποίο δεν προσδίδει ουσιαστική συμμετοχή ή επικοινωνία. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κάποιοι στρατιώτες δεν διστάζουν να μεταφέρουν τον στρατιωτικό χωροχρόνο εντός εκείνων των προφίλ. Παραδείγματα είναι η εισαγωγή στοιχείων

στις πληροφορίες του Facebook προφίλ τους, ότι αυτή τη στιγμή είναι στρατιώτες αναφέροντας και την τοποθεσία του τάγματός τους, αλλά και η δημοσίευση στιγμών της στρατιωτικής θητείας.

Σ3: «απλά μεταφέρεσαι κάπου αλλού, για εκείνη τη στιγμή που το χρησιμοποιείς, δηλαδή βλέποντας τα posts τις εικόνες που βάλαν οι άλλοι(..)ενεν πιο ποιοτικό το να βλέπεις social media παρά κάτι πραγματικό»

Σ12: «άμαν ένα δω καμιά μάππα, καμιάν Ομόνοια και έτσι πράματα»

Σ7: «το Facebook μου γράφει, Στρατιώτης στο 276, Κάτω Πύργος»

3.4 Διατήρηση της Συμβατικότητας του Στρατιωτικού Χωροχρόνου

Στον αντίποδα, για κάποιους στρατιώτες η μεταβολή δεν μπορεί να υφίσταται ή απλά είναι μια ιδεατή εικόνα παρηγοριάς. Εξακολουθούν να νιώθουν ένα καθεστώς φόβου καθώς οι αξιωματικοί μπορεί να εντοπίσουν ότι ο στρατιώτης κάνει χρήση του κινητού κατά τη διάρκεια εκτέλεσης υπηρεσίας. Έτσι δεν είναι σε θέση να βιώσουν κάποια εναλλαγή του χωροχρόνου εκεί. Υπάρχει και η άποψη ότι η χρήση του κινητού σε περιόδους εκτέλεσης υπηρεσίας αντιβαίνει στον ρόλο του στρατιώτη και έτσι τα άτομα προτιμούν να μείνουν πιστά στο καθήκον που τους ανατέθηκε χωρίς να λοξοδρομήσουν. Ακόμα όμως και η χρήση του κινητού μπορεί να τονώσει τη συμβατικότητα του στρατιωτικού χωροχρόνου, καθώς ο στρατιώτης βλέποντας την ώρα από το κινητό του, νιώθει ότι ο χρόνος δεν μπορεί να παρέλθει γρήγορα.

Σ8: «καταλαβαίνεις ότι εν μια ψευδαίσθηση, κάποια πράματα εν μπορείς να τα κάμεις, ενεν στην πραγματικότητα»

Σ12: «άμαν εν στη σκοπιά εν και χρησιμοποιείς το γιατί έρχονται συνέχεια οι έφοδοι, εν και μπορείς δηλαδή»

Σ13: «εν και λίο ασέβεια, πρέπει να φκάλεις κανονικά»

Σ17: «με το τηλέφωνο θωρείς συνέχεια την ώρα και δυσκολεύεσαι ακόμα παραπάνω(..)η σκοπιά εν σκοπιά, τι μπορεί να σου κάμει εν και αλλάζει»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναδείξει τη βιωμένη καθημερινότητα των στρατιωτών υπό στο πρίσμα της χρήσης των δυνατοτήτων που προσφέρει η κινητή συσκευή. Άρα πώς μεσολαβείται αυτή η καθημερινότητα με τις εν λόγω συσκευές. Επίσης, δεδομένης της στρατιωτικής κουλτούρας που επικρατεί σε ένα στρατόπεδο, επιχειρείται προσπάθεια να εξακριβωθεί κατά πόσο αλλοιώνεται από τη διεπαφή των στρατιωτών με τις εξεταζόμενες συσκευές. Τέλος, αν η ένταξη των κινητών συσκευών στους στρατιωτικούς χώρους μπορεί να μεταβάλει τον βιωμένο χωροχρόνο, εξετάζεται συστηματικά.

Τα αποτελέσματα, δείχνουν ότι ο στρατιώτης έχει χτίσει μια καίρια σχέση με την κινητή του συσκευή. Αυτό επιβεβαιώνει τα ευρήματα της έρευνας των Boykin και Rice (2015) που καταδεικνύουν ότι οι νέοι στρατιώτες θα είναι πιο εξοικειωμένοι με τη χρήση, και επιβεβαιώνει τους Wilson et al (2008), κατά τους οποίους οι στρατιώτες παρουσιάζονται αρκετά έμπειροι με μια ευρεία ποικιλία (βίντεο, πλοήγηση στο ιντερνέτ, χώρους συζήτησης) δυνατοτήτων των κινητών. Ο Ender (1995), από τους πρώτους ερευνητές των μέσων στα στρατόπεδα, αναφέρθηκε στους αμερικανούς στρατιώτες στο Βιετνάμ, θέτοντας τους ως την απαρχή της χρήσης φορητών συσκευών σε στρατιωτικούς χώρους, με Walkman και Nintendo Gameboys. Τότε προέβλεψε ότι στο μέλλον, σε ένα στρατιωτικό σάκο θα υπάρχει μια συσκευή με όλες αυτές τις δυνατότητες, πράγμα που συμβαίνει ήδη με τους ερωτηθέντες στρατιώτες.

Ο στρατιώτης μέσα στο χώρο που περιορίζεται, έχει ως καταφύγιο πολλές φορές, μόνο το κινητό του. Έτσι το κινητό από μια τεχνολογία, εξιδανικεύεται, προσδίδεται σε αυτό συναισθηματική αξία, σε βαθμό που να γίνεται προέκταση του στρατιώτη. Αυτή η κατάληξη παραπέμπει στον McLuhan (1961) ο οποίος αναφέρει ότι το νευρικό σύστημα επεκτείνεται λόγω τεχνολογίας, η τεχνολογία γίνεται προσομοίωση της συνείδησης και σε αυτή επεκτείνονται οι αισθήσεις. Για τα μέσα της εποχής του (τηλεόραση-ραδιόφωνο) η κατάληξη αυτή ήταν προφανής για τον McLuhan (1961). Αν όμως παρατηρούσε την έκβαση που έχουν πάρει τα μέσα στη σημερινή εποχή της πληροφορίας (Castells, 2005), αναμένεται ότι θα υπερασπιζόταν ακόμα περισσότερο

την κατάληξη του, αφού το κινητό είναι πάντα στο χέρι των στρατιωτών (Thornham & Cruz, 2016:5).

Η Κούρτη (2003) στην προσπάθεια επεξήγησης της σημαντικότητας που έχει το διαδίκτυο και οι ΤΠΕ, αναφέρεται στο μοντέλο κοινωνικής παρουσίας, το οποίο παραπέμπει στην ικανότητα ενός μέσου να μεταδίδει φυσική παρουσία. Όσο λιγότερα κανάλια έχει ένα μέσο (ήχος-εικόνα-γραφή) τόσο λιγότερη είναι η κοινωνική παρουσία του ατόμου, ενώ ο πλούτος ενός μέσου βασίζεται στην δυνατότητα ανατροφοδότησης που δίνει. Αν παρατηρηθούν τα λεγόμενα των στρατιωτών, η κινητή συσκευή είναι η κατεξοχήν συσκευή που προάγει το μοντέλο κοινωνικής παρουσίας, αφού αφενός λόγω της σύγκλισης υποστηρίζει αρκετά κανάλια, και αφετέρου είναι ένα μέσο συνδεδεμένο με την αλληλεπίδραση και διάδραση πομπού-δέκτη. Οι στρατιώτες έχουν στην κατοχή τους αυτό που ονομάζει ο McQuail (2000:170) «ηλεκτρονική λεωφόρο» στην οποία ορίζονται αμιγώς ανθρώπινες διαδικασίες (Castells, 2000). Οι στρατιώτες όντας μια νεανική πληθυσμιακή ομάδα, φαίνεται να χρησιμοποιούν το κινητό τηλέφωνο για να ρυθμίζουν κοινωνικές εξελίξεις όπως διαπιστώνουν οι Campbell και Park (2008), χωρίς η στρατιωτική τους ιδιότητα να επηρεάζει την εν λόγω συμπεριφορά. Κοινωνική εξέλιξη που μπορεί να επιτελείται, είναι παραδείγματος χάρη, ο προγραμματισμός για τους τόπους που θα μεταβούν όταν έχουν έξοδο. Η γνώση και οι πληροφορίες διαχέονται μέσα σε παγκόσμια δίκτυα, πέρα από γεωγραφικούς περιορισμούς (Castells, 2005). Ο Moore (2012) τονίζει ότι το διάβασμα μιας πρωινής εφημερίδας, όντας ένα μέρος της καθημερινή ρουτίνας, επικυρώνει την ομαλή λειτουργία της ημέρας. Το ίδιο σχήμα σκέψης πιστεύει ότι υφίσταται και με τη χρήση των κινητών συσκευών, ακριβώς λόγω του παγκόσμιου πληροφοριακού κατακλυσμού που εμπεριέχεται στο κινητό. Η παρούσα έρευνα επικυρώνει την κατάληξη αυτή, σε βαθμό που να υπάρχει ακριβώς ο ίδιος παραλληλισμός και από τους στρατιώτες.

Η σύγκλιση για τον στρατιώτη φαίνεται να είναι εφελτήριο στη διεκπεραίωση των καθημερινών του δραστηριοτήτων. Αρκετοί στρατιώτες μεταφέρουν τις συσκευές τους σε κάθε χώρο του στρατοπέδου, αφού γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι η κατοχή αυτή θα επενδύσει με θετικά συναισθήματα τον χώρο. Παράδειγμα είναι οι στρατιώτες που παίρνουν το κινητό στους χώρους εστίασης και φωτογραφίζουν τα φαγητά στέλλοντας τα στους δικούς τους. Η ίδια συμπεριφορά καταγράφηκε και στην

έρευνα των Maltby και Thornham (2016). Λόγω της διασυνδεσιμότητας που υποστηρίζεται, δηλαδή να υπάρχει αδιάλειπτη επικοινωνία, τα μέσα αυτά χρησιμοποιούνται κατά κόρον και δύσκολα ξεφεύγει ο στρατιώτης από αυτή. Γίνεται έτσι αντιληπτός ο λόγος που μπορεί να μεταφέρει τη συσκευή σε όλους τους χώρους. Αυτή η διαπίστωση, ότι η διασυνδεσιμότητα είναι ο παράγοντας που το κινητό ενσωματώνεται στην καθημερινότητα έγινε και από τον Vermeir (2008).

Ο Drotner (2005) αναδεικνύει τη σπουδαιότητα αυτών των μέσων, καθώς όλο και μικρότερα gadgets αναπτύσσονται, με πιο έντονη ενοποίηση MME και TPE, με ταυτόχρονη αλληλεπίδραση σε δημόσια και ιδιωτικά τοπία. Αντίστοιχα παρατηρεί ότι πιο εξατομικευμένες και διαδραστικές μορφές επικοινωνίας υποστηρίζονται από τα μέσα, λόγω ύπαρξης των sms, mms, και chat. Οι επεκτάσεις των κινητών, όπως η φωτογραφική μηχανή και η μουσική, για τον Moore (2012), είναι αίτια πίστωσης αξίας στα εν λόγω μέσα, με τους χρήστες να είναι σε θέση να ελέγχουν τη βιωμένη τους πραγματικότητα, και να την πλαισιώνουν με τα δικά τους τεχνουργήματα. Οι Bush et al (2012) έδωσαν περισσότερη βαρύτητα στο διαδίκτυο και τα παιχνίδια καθώς στην έρευνα τους με στρατιώτες, αυτά ήταν πιο διαδεδομένα. Οι παραδοχές αυτές οδηγούν και στους στρατιώτες της έρευνας. Εύρημα που απορρέει από την παρούσα μελέτη είναι η εκ των προτέρων (πριν υπηρεσίας και εισόδου στο στρατόπεδο) προετοιμασία του κινητού με παιχνίδια, σημαντικές για αυτούς φωτογραφίες και μουσικές αρέσκειες. Παράλληλα το γεγονός ότι μερίδα των στρατιωτών έσπευσαν να αποκτήσουν συνεχή συνδεσιμότητα (3G) αποδεικνύει τον καίριο ρόλο του διαδικτύου στην έκβαση των καθημερινών δραστηριοτήτων. Άρα ο στρατιώτης έχει πλέον την ευχέρεια να μπορεί να προβλέπει και να διαχειρίζεται όπως θέλει το καθημερινό του πλαίσιο. Με το κινητό ο στρατιώτης μπορεί να διαχειρίζεται καλύτερα την έκβαση της υπηρεσίας που εκτελεί. Αυτό το εύρημα είναι κάτι που επίσης δεν εκδηλώθηκε σε άλλη έρευνα, το ότι δηλαδή ο στρατιώτης με το κινητό του μπορεί να θυμάται τις υπηρεσίες που θα εκτελέσει, τις ώρες και ποιους άλλους θα πρέπει να εμπλέξει στην υπηρεσία του.

Η πολυμεσική επικοινωνία και κατανάλωση περιεχομένου στο κινητό μεταφέρει τον στρατιώτη σε οικίες διαστάσεις και νιώθει ότι ανακτά τους προσωπικούς του χώρους. Για κάποιους στρατιώτες φαίνεται ότι η οπτική επικοινωνία κατακτά τη γραπτή, γεγονός που φάνηκε και στην έρευνα των Maltby και Thornham (2016), ιδιαίτερα

μέσω της πρακτικής των selfies. Οι selfies δεν είναι διαδεδομένη πρακτική για τους ερωτηθέντες της παρούσας έρευνας, όμως η ανταλλαγή οπτικού περιεχομένου είναι δεδομένη. Για τους στρατιώτες της έρευνας, σημείο αναφοράς αποτελεί η παρακολούθηση πορνογραφικού περιεχομένου. Λειτουργεί ως υποκατάστατο της μη επαφής, και αποτελεί αξιόλογο εύρημα για τον τρόπο διαμεσολάβησης της καθημερινότητας από τα κινητά. Στην σπουδαιότητα της κατανάλωσης πολυμορφικού περιεχομένου, συνδράμει και η παρακολούθηση αθλητικών αγώνων αλλά και η συνεχής ενημέρωση για τα αποτελέσματα τους, εύρημα επίσης μοναδικό για το υπό μελέτη θέμα. Ο Lasen (2017) αναφέρει ότι η καθοριστική ιδιότητα του κινητού είναι ο ήχος. Η χρήση ήχου από το κινητό αυξάνει τη δημόσια παρουσία καθώς ο στρατιώτης είναι σε θέση να δείχνει στο χώρο και στους ευρισκόμενους εκεί, τι μουσικά ακούσματα του αρέσουν, αλλά και οι στίχοι από το εκάστοτε τραγούδι να δηλώνουν τη συναισθηματική του κατάσταση. Παράλληλα ο ήχος βοηθά να δημιουργηθεί ένα κέντρο μέσα σε μια χαοτική κατάσταση, δίνοντας θάρρος και άνεση στον χρήστη, μια συνάφεια αφής και ακοής. Πιο συγκεκριμένα ο Pieslak (2009) αναδεικνύει τον ρόλο του ήχου στο κινητό, στην έρευνα του αναφορικά με τους αμερικανούς στρατιώτες, οι οποίοι σε δύσκολες στιγμές κρίσης, φαίνεται ότι άκουγαν μουσική μέταλ και ραπ. Η μουσική και ο ήχος είναι κομβικά χαρακτηριστικά και της καθημερινότητας των στρατιωτών της έρευνας, ωστόσο οι μουσικές επιλογές τους βασίζονται σε λαϊκά τραγούδια και RnB. Το γεγονός της προτίμησης στα λαϊκά έγκειται στο ότι περιέχουν στίχους ταξικούς και γενικότερου ψυχικού πόνου όπως αναφέρουν. Στο συνεχή αγώνα τους έναντι των αξιωματικών, η μουσική γίνεται παρηγοριά. Γενικότερα, το συμπέρασμα των MacDonald et al (2011) ότι στο κινητό τα άτομα εκτελούν πολλαπλές εργασίες, με πάντα προσβάσιμες, εξατομικευμένες, προσαρμοσμένες υπηρεσίες, ενώ βρίσκονται εν κινήσει, είναι και μια νόρμα της καθημερινότητας των ερωτηθέντων στρατιωτών.

Η επικοινωνία που έχει ο στρατιώτης στο κινητό μπορεί να είναι αμιγώς προσωπική, αφού επικοινωνεί με τον δεσμό του με ανταλλαγή εικονικού περιεχομένου. Αυτή η διάσταση είναι πολύτιμη αφού είναι σε θέση να κρατά επαφή με τον δεσμό αλλά και με την οικογένεια και φίλους του, γεμίζοντας με οικίες και ευχάριστες εικόνες την καθημερινότητα του. Αυτή είναι κοινή κατάληξη του Levin (2013), που σε έρευνα στο Ισραήλ, έδειξε ότι στα κινητά υπήρχε επικοινωνία ακόμα και ερωτικού περιεχομένου. Το γεγονός ότι με το κινητό ο στρατιώτης διατηρεί τις ήδη υπάρχουσες

σχέσεις του, αλλά και με άτομα που είναι στρατιώτες μπορούν να παραπέμψουν στους Christaki και Fowler (2010). Αναφέρουν ότι τα κοινωνικά δίκτυα επηρεάζουν ζωές, με ένα ομόφυλο τρόπο, αφού συνδέει άτομα που έχουν κοινά χαρακτηριστικά.

Τα κινητά έχουν καταφέρει να διεισδύσουν στη συνείδηση των στρατιωτών και στην έκβαση των καθημερινών δραστηριοτήτων, ωστόσο υφίσταται και μια πιο κοινωνικά ντετερμινιστική παραδοχή (Levin, 2013). Κάποιοι στρατιώτες αντιτάσσονται σε αυτή την μεταβολή και κατατάσσουν την κινητή τους συσκευή ως ένα εργαλείο, ένα μέσο διευκόλυνσης όπως θα μπορούσε να είναι οτιδήποτε. Πάνω από τη συσκευή βρίσκεται η φυσική επικοινωνία και η πραγματική επαφή με το περιβάλλον. Αναφορές που παραπέμπουν στην Turkle (2012) που κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για την ποιότητα των ανθρωπίνων σχέσεων και της επικοινωνίας ακριβώς γιατί οι κινητές συσκευές έχουν διεισδύσει επικίνδυνα στις ζωές. Η Turkle (2012) αναφέρει ότι τα άτομα προσπαθούν με κάθε τρόπο να αντιμετωπίσουν τη μοναξιά για αυτό καταλήγουν να έχουν τόσο μεγάλη εξάρτηση με τις συσκευές, ιδιαίτερα ένας στρατιώτης που είναι έγκλειστος και αποκομμένος. Η μοναξιά των στρατιωτών όντως φάνηκε ότι αντιμετωπίζεται με το κινητό όπως βλέπει και ο Nkwí (2013), όμως είναι απαραίτητη όπως και ο χρόνος με τον εαυτό (Turkle, 2012). Η κριτική προσέγγιση που έχουν κάποιοι στρατιώτες έναντι σε αυτή την επικράτηση των κινητών στα στρατόπεδα, διαφαίνεται στην ανασφάλεια για την έντονη προβολή του εαυτού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η Drakoroulou (2017) τόνισε αυτό τον ναρκισσισμό που διέπει σήμερα τα άτομα με τα προσωπικά δεδομένα να συντρίβονται και να εμπορευματοποιούνται. Το κινητό μπορεί να προσφέρει δυνατότητες επικοινωνίας και μεταφοράς οπουδήποτε, όμως το ότι προσφέρει είναι παροδικό, και δεν μπορεί να υπερνικήσει τη σκληρή στρατιωτική πραγματικότητα, γεγονός που τονίζεται από κάποιους στρατιώτες.

Στα λεγόμενα των στρατιωτών σκιαγραφείται η κουλτούρα που διέπει τη στρατιωτική τους ζωή. Οι Wilson et al (2008) αναφέρονται στις πολλές και απρόβλεπτες ώρες υπηρεσίας, πιέσεις για συμμόρφωση με αποδεκτά πρότυπα συμπεριφοράς. Αυτά τα στοιχεία είναι παρεμφερή και με την αναδυόμενη στρατιωτική κουλτούρα των ερωτηθέντων. Ωστόσο, υφίσταται διαφοροποίηση καθώς οι στρατιώτες της παρούσας

έρευνας δείχνουν ότι η στρατιωτική τους κουλτούρα χαρακτηρίζεται από πολλές άσκοπες ώρες χωρίς την ύπαρξη οποιασδήποτε ασχολίας. Η έντονη πειθαρχία, παρουσιάζεται και από τον Foucault (2004) όταν αναφέρεται στο πώς καταφέρνει να διαιωνίζεται και να φυσικοποιείται μια εξουσία έναντι στις πιο υποτελείς ομάδες, σχήμα σκέψης του Gramsci (2004) που αναφέρεται στην ηγεμονία. Αυτή η παρατήρηση είναι έκδηλη και στη στρατιωτική κουλτούρα των ερωτηθέντων. Η κουλτούρα υποδηλώνει την παραγωγή νοημάτων, συνδεδεμένη με την κοινωνική δομή υπό το πρίσμα των σχέσεων και των ατομικών ταυτοτήτων, όπου τα άτομα βγάζουν νόημα για τον εαυτό και τις σχέσεις τους (Fiske, 2004). Πράγματι ο στρατός για τους ερωτηθέντες καταφέρνει να διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στην εξέλιξη των ζώων τους, τουλάχιστον όσο διαρκεί η θητεία τους.

Φαίνεται παράλληλα ότι αναπτύσσεται ένα νέο σύστημα, ένας επαναπροσδιορισμός των σχέσεων στρατιώτη-στελέχους-στρατοπέδου. Αυτή η επαναπροσέγγιση έγκειται στην ύπαρξη και χρήση της κινητής συσκευής, επικυρώνοντας τον David (2008) που ανέφερε ότι οι νέες τεχνολογίες προσφέρουν νέες πρακτικές και αισθητικές, και τον Manovich (2001) που δήλωσε ότι τα μέσα μπορούν να αλλάξουν την κουλτούρα, και να απελευθερώνουν. Ο Certeau (1988) αναφέρεται στις ευρηματικές και ανορθόδοξες πρακτικές των ατόμων και ομάδων έναντι των στρατηγικών της εξουσίας, και έτσι μεταμορφώνονται καθημερινές πρακτικές στο πλαίσιο μιας αντιπειθαρχίας. Έναντι στις στρατηγικές αυτές, το άτομο έχει τις δικές του τακτικές. Δηλαδή ο στρατιώτης από άβουλος και επιρρεπής στο στρατιωτικό σύστημα γίνεται πανούργος, σπάζει τους φραγμούς που θέτουν οι στρατηγικές. Για την παρούσα μελέτη η εν λόγω τακτική προέρχεται από την εισαγωγή των κινητών συσκευών στο στρατιωτικό πλαίσιο. Όπως φάνηκε στα αποτελέσματα, ο στρατιώτης χρησιμοποιεί το κινητό κατά τη μετάβαση του σε διάφορους στρατιωτικούς χώρους σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές (σκοπιά), ενώ είναι σε θέση να τους αντιλαμβάνεται με πιο θετικά συναισθήματα. Παράλληλα ο στρατιώτης μπορεί να χρησιμοποιεί τον στρατιωτικό χρόνο για να επικοινωνεί με τα οικεία του πρόσωπα και να καταναλώνει οπτικοακουστικό περιεχόμενο. Μπορεί οι στρατιωτικοί κανόνες να απαγορεύουν τη χρήση και κατοχή οποιασδήποτε παρεμφερούς συσκευής, όμως ο στρατιώτης σκαρώνει με το κινητό του τις πρακτικές εκτροπής του. Παρόλο που είναι διορισμένος να εκτελεί καθήκοντα και υπηρεσίες, κατά τη διάρκεια διεκπεραίωσης τους, ουσιαστικά μέσω του κινητού επιδίδεται σε άλλες δραστηριότητες που του

προσφέρουν πραγματική ευχαρίστηση και όφελος. Εδώ μπορεί να γίνει παραλληλισμός με τα παραδείγματα του Certeau (1988) σχετικά με τις τακτικές και στρατηγικές. Αναφέρεται στα άτομα που περπατούν σε μια πόλη, όπου με αυτή τους την τακτική είναι σε θέση να μεταβάλουν τις πολεοδομικές ταυτότητες των δρόμων, στο πλαίσιο μιας αυτοσχεδιαστικής τεχνικής που προάγει απρόβλεπτες και απροσδόκητες χρήσεις και εμπειρίες. Αντίστοιχα αναφέρεται και στη χειραγώγηση του λόγου όπου τα άτομα, οικειοποιούνται λέξεις και έννοιες, και φτιάχνουν δικές τους έτσι ώστε να επικοινωνούν, στο πλαίσιο δηλαδή κατάχρησης των κανόνων που έχει μια γλώσσα. Ακόμα πιο εμφανές παράδειγμα από τον Certeau (1988:24-26) που μπορεί να παραλληλιστεί με τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ο όρος που χρησιμοποιεί «la perquie». Ουσιαστικά παραπέμπει στον εργαζόμενο ο οποίος κατά τη διάρκεια εργασίας του ξεκλέβει χρόνο, όπου χρησιμοποιώντας πόρους και μέσα του εργοδότη του, δημιουργεί αγαθά αλλά και συνθήκες που είναι για την προσωπική του χρήση και ευχαρίστηση. Υφίσταται έντονη επίδραση, αλλάζει το νόημα και η αντίληψη για τις σχέσεις και τη δομή του βιωμένου πλαισίου· σε βαθμό που όπως αναφέρει και ο Hanson (2007) να μεταβάλλεται και ο τρόπος αντίληψης του στάτους. Οι Maltby και Thornham (2016) έδειξαν ότι ενώ οι στρατιώτες περιμένουν διαταγές ή καθώς κινούνται στους στρατώνες, χρησιμοποιώντας τα τηλέφωνα έχουν τη δυνατότητα να διαπραγματεύονται τους διάφορους άξονες της θεσμικής ζωής, και να αντιπαρέρχονται την επιτήρηση και πειθαρχία. Στην παρούσα έρευνα, οι στρατιώτες χρησιμοποιούν κατά κόρον τις συσκευές τους εν ώρα υπηρεσίας, ή όταν τους έχει ανατεθεί οποιαδήποτε εργασία. Άρα η στρατιωτική κουλτούρα μπορεί να μεταβάλλεται, και ο στρατιώτης να νιώθει ότι απεμπολεί την ταυτότητα του. Ο Russell (2017:396) διαπιστώνει ότι με τη διάδραση στο κινητό, αλλάζει ο τρόπος αντίληψης του εαυτού και του περιγύρου μας, ενώ οι Campbell και Park (2008) μέσα σε αυτό το πρίσμα αντιλαμβάνονται νέες αναπαραστάσεις του εαυτού και νέες μορφές κοινωνικής σύνδεσης. Η παρούσα έρευνα δείχνει ότι ο στρατιώτης μπορεί να νιώθει μαθητής, φοιτητής, σύντροφος, μέλος μιας κοινότητας. Ακόμη μπορεί να αποκτά την ιδιότητα του netizen*, δηλαδή να νιώθει ότι είναι πολίτης, με άποψη και

*An active participant in the online community of the Internet. Meriam – Webster Dictionary (2017). Ανακτήθηκε στις 26 Οκτωβρίου 2017 από: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/netizen>

ενεργητικότητα, όχι με φυσικό τρόπο, αλλά διαδικτυακά. Επικυρώνεται έτσι η παρατήρηση του Levin (2013:667) που έδειξε ότι ο στρατιώτης μπορεί να αφαιρέσει, προσωρινά, τη στρατιωτική θητεία, και την παρατήρηση του Butler (2016) ότι η χρήση κινητών είναι καθοριστική για να ξεχαστεί η καθημερινή πραγματικότητα.

Η στρατιωτική κουλτούρα των ερωτούμενων, διέπεται από στρεσογόνες καταστάσεις, αγωνία και συνεχή προσπάθεια έτσι ώστε να μην τιμωρηθούν και να στερηθούν εξόδους. Όμως το κινητό καταφέρνει να διασπά αυτή τη νόρμα. Οι Carter et al (2012) αναφέρουν ότι η επικοινωνία είτε με νέες συσκευές είτε γράμματα με στενά πρόσωπα, φαίνεται να είναι καταπραϋντική, και η παρούσα έρευνα τον επιβεβαιώνει, τουλάχιστον στις νέες συσκευές. Αυτή η επικοινωνία ενισχύει την ψυχική υγεία των στρατιωτών, με τους Thornham και Cruz (2016:3) να αναφέρουν ότι αυτό οφείλεται στη δύναμη του κινητού να μεταμορφώνει τις βιωμένες καταστάσεις, και να προσδίδει στο άτομο ένα είδος προσωπικής ελευθερίας. Το κινητό για τους Campbell και Park (2008) προσφέρει ενίσχυση της προσωπικής αυτονομίας. Οι στρατιώτες της έρευνας όντως νιώθουν ότι έχουν μια χειραφέτηση μέσω της συσκευής τους, με την ελευθερία πλοήγησης στο διαδίκτυο και την αδιάλειπτη επικοινωνία με όποιο/α επιθυμούν. Εδώ μπορεί να γίνει παραλληλισμός με τους Maltby και Thornham (2016) οι οποίοι παρουσιάζουν τους φοιτητές που μπαίνουν στα κοινωνικά δίκτυα σε διάρκεια διάλεξης, να αντιβαίνουν στην εξουσία που μπορεί να έχει ο/η διδάσκοντας/διδάσκουσα. Η διάσπαση της στρατιωτικής κουλτούρας φαίνεται και με ένα καινούριο τρόπο, που παρουσιάζεται από την παρούσα μελέτη, ότι ο στρατιώτης με το κινητό του μπορεί να γνωστοποιεί γεγονότα που νιώθει αδικημένος ή προσβεβλημένος (γραμμή οπλίτη-οικογένεια), μάλιστα με πολυμορφικό περιεχόμενο, αποκτά ένα διάλογο επικοινωνίας. Παρομοίως ο Cottle (2011) με τα κινητά και τα

κοινωνικά δίκτυα διαπιστώνει ότι μπορούν να διαδίδονται οι φωνές των αντιφρονούντων και εικόνες της κρατικής βαρβαρότητας σε όλο τον κόσμο, απέναντι στην κατασταλτική εξουσία. Αντίστοιχα οι Rotberg και Aker (2013), για την καταπολέμηση του δεσποτισμού και της ανισότητας, θεωρούν τα κινητά καταλυτικά. Γενικότερα η βιωμένη στρατιωτική κουλτούρα των ερωτηθέντων αποτελεί αιτία στέρησης ανέσεων και δραστηριοτήτων. Για τον Moore (2012) τα κινητά των μεταναστών έχουν την εικόνα ενός υποκατάστατου σε ότι τους αποκόπτει η βιωμένη πραγματικότητα. Το κινητό για τους στρατιώτες της έρευνας είναι ταυτόχρονα υποκατάστατο της χαμένης επαφής με, οικογένεια, δεσμό, φίλους, αναμνήσεις,

διασκέδαση και ενημέρωση. Η απλή χρήση του κινητού, για τους Thornham και Cruz (2016:3) δίνει κάποιο είδος της προσωπικής ελευθερίας, αφού γενικά απαγορεύεται η χρήση, γεγονός που έρχεται να συνταιριαστεί με την παρούσα έρευνα. Η επιτυχία διάσπασης του στάτους quo του στρατιωτικού συστήματος έγκειται και στο ότι η συσκευή είναι ελαφριά, μπορεί να μεταφέρεται παντού και να χρησιμοποιείται διακριτικά.

Η ηγεμονία για τον Gramsci (2004/1921) φανερώνει ότι υπάρχει μια αιώνια αντιπαλότητα μεταξύ άρχουσας τάξης και υποτελούς. Μπορεί οι πιο πάνω διαπιστώσεις να τον αμφισβητούν, ωστόσο κάποια σημεία των αποτελεσμάτων καταφέρνουν να τον επικυρώνουν. Κάποιοι στρατιώτες δείχνουν ότι δεν μπορεί να υφίστανται οποιαδήποτε διάσπαση της στρατιωτικής κουλτούρας, ακριβώς γιατί η επιβολή τιμωριών για τη χρήση και κατοχή κινητού, είναι υπαίτια για περισσότερο δεσποτισμό και κυριαρχία των αξιωματικών. Οι στρατιώτες λειτουργούν σε ένα οριοθετημένο πλαίσιο, που τους καθιστά ανήμπορους να απεμπολήσουν κάποιο στοιχείο της ταυτότητας τους, επιβεβαιώνοντας τον Certeau (1988) ο οποίος ανέφερε ότι οι στρατηγικές μιας εξουσίας αναστέλλουν οποιαδήποτε αυτονομία των κατώτερων ομάδων. Από την απαρχή της θητείας των στρατιωτών, έχουν χρησιμοποιηθεί παγιωμένες στρατιωτικές νόρμες και ιδεολογίες (υπακοή-πειθαρχία), όπως είθισται να κάνει μια άρχουσα τάξη (Fiske, 2004· Althusser, 2004/1972), στοιχεία που πάντα θα στοιχειώνουν οποιαδήποτε προσπάθεια χειραφέτησης.

Οι στρατιώτες της έρευνας μέσω των κινητών τους παρουσιάζονται ως κατακτητές του στρατιωτικού χώρου. Ο στρατιωτικός χώρος είναι κατασκευασμένος και οριοθετημένος έτσι ώστε να περιορίζει τον στρατιώτη και του υπενθυμίζει την ιδιότητα του. Με το κινητό του όμως κατακτά αυτό τον δημόσιο χώρο, καταφέρνει να τον επενδύει με άλλες εικόνες και σκέψεις, καθαυτές προερχόμενες από τη διάδραση στο κινητό. Αυτό παραπέμπει στον Meyrowitz (1986 στο Papacharissi, 2010), που ανέφερε ότι τα ηλεκτρονικά μέσα αναδιοργανώνουν ιδιωτικά και δημόσια όρια, αλλά και στους Campbell και Park (2008) που παρατηρούν εξατομίκευση δημόσιων χώρων μέσα από τη χρήση, δηλαδή ιδιωτικοποίηση. Οι στρατιώτες παρόλο που βρίσκονται στο στρατόπεδο μπορούν να έχουν πρόσβαση σε φωτογραφίες και μουσικές, οικίες για αυτούς, έτσι να οικειοποιούνται τον εκεί χώρο. Ο Kollányi (2008:119) παρουσιάζει την εν λόγω κατάσταση ως χωροχρονική συμπίεση, ακριβώς γιατί ο χρήστης (στρατιώτης) ανεξαρτήτως της φυσικής του παρουσίας στο δημόσιο

στρατιωτικό χώρο, μπορεί να διοχετεύει σε αυτό, χώρους προσωπικούς. Η χρονική συμπίεση επέρχεται ακριβώς σε αυτό που αναφέρουν οι MacDonald et al (2011) ότι με το κινητό υπάρχει μια οποτεδήποτε/οπουδήποτε πρόσβαση σε πληροφορίες. Έτσι και οι στρατιώτες απεμπολούν τους χωροχρονικούς περιορισμούς, μάλιστα σε βαθμό που να επικυρώνουν τον McLuhan (1961), ότι το σώμα επεκτείνεται στο χώρο· δηλαδή πέρα από τις φυσικές δυνατότητες που έχει το σώμα, αποκτά και τεχνικές, όπως η εισχώρηση εικόνων και επικοινωνίας με μη παρόντα άτομα. Ο κάθε στρατιωτικός χώρος μπορεί να συντρίβεται από ένα άλλο ενιαίο χώρο, του παγκόσμιου χωριού όπως αναφέρει ο Kollányi (2008). Με το κινητό του ο στρατιώτης φέρνει στην επιφάνεια δεδομένα και πρόσωπα που προέρχονται από κάθε μέρος του κόσμου, και παρόλο που δεν έχουν φυσική υπόσταση, υπάρχει μια καταγιστική εισαγωγή τους στο δημόσιο στρατιωτικό χώρο. Οι στρατιώτες δηλαδή βιώνουν μια παγκόσμια αίσθηση του τόπου, μια εικονική εγγύτητα όπως αναφέρει ο Moore (2012). Μάλιστα στην έρευνα του ίδιου με μετανάστες, έδειξε ότι με το κινητό των μεταναστών, ήρθαν πιο κοντά Αγγλία και Αυστραλία. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και στην καθημερινότητα των στρατιωτών, η οποία κατακλύζεται με πρόσωπα που μπορεί να βρίσκονται στο εξωτερικό, ή ακόμα και σε άλλα στρατόπεδα. Η σύμπτυξη ιδιωτικών τόπων του στρατιώτη και δημόσιου στρατιωτικού χώρου, καταφέρει να μεταδίδει συναισθήματα για τον δημόσιο χώρο που ευρίσκεται. Παράδειγμα οι στρατιώτες που μεταφέρονται στους χώρους εκείνους που παρέχεται ασύρματη διαδικτυακή συνδεσιμότητα. Έτσι κατασκευάζεται μια συνύπαρξη με τον εκείνο χώρο. Αυτή τη νόρμα, ο Moore (2012) και ο Polson (2017) την χαρακτηρίζουν ως πρόσδεση-προσκόλληση με ένα μέρος.

Ο Moore (2012:8) χρησιμοποιεί τον όρο *placelessness* για να περιγράψει τη δημιουργία τόπων οι οποίοι δεν έχουν άμεση σχέση με τις τοποθεσίες στις οποίες υπάρχουν, δηλαδή υπαινίσσεται ότι χάνεται η αίσθηση του τόπου. Στο ίδιο μήκος κύματος τοποθετούνται και οι ερωτηθέντες. Ο στρατιώτης πηγαίνοντας στη σκοπιά του, με τη χρήση του κινητού του νιώθει να ξεφεύγει από τον εκεί τόπο, ουσιαστικά ότι βρίσκεται σε ένα διαμεσολαβημένο τεχό-τοπο όπου δεν θυμίζει τίποτε από τη φυσική εικόνα. Μέσω της επικοινωνίας, της παρακολούθησης ταινιών και ακρόαση μουσικής, ο στρατιώτης περιπλανάται σε νέους δημιουργημένους τόπους, ή μπορεί να εισαγάγει άλλους τόπους στο φυσικό πλαίσιο που έχει βιώσει, όταν πρωτοείδε το εκάστοτε περιεχόμενο. Ιδιαίτερη μνεία από τον Lasen (2017) γίνεται για τη

σπουδαιότητα του ήχου, στη μεταβολή της αίσθησης του χωροχρόνου. Το κινητό αποδιοργανώνει το ηχητικό περιβάλλον, και οι ηχητικές πρακτικές στο κινητό γίνονται τρόπος παραμόρφωσης ή ανανέωσης της διάθεσης και ατμόσφαιρας των χώρων. Η μουσική γίνεται ασπίδα για αντιμετώπιση της σιωπής. Τα αποτελέσματα της έρευνας ενισχύουν την εν λόγω άποψη, αφού οι στρατιώτες νιώθουν ευφορία όταν έχουν τη δυνατότητα να επέμβαιουν στον χώρο, επενδύοντας τον με τις μουσικές αρεσκείες τους, να περιορίζουν τον παρείσακτο και αφιλόξενο για αυτούς, στρατιωτικό ηχοτοπίο. Οι αλληλεπιδράσεις με το κινητό αλλάζουν δραματικά τον ουσιαστικό χαρακτήρα του χώρου (Russell, 2017). Ο χώρος της σκοπιάς δηλαδή εξαρθρώνεται, και αποδεσμεύει τον αποκρουστικό και απαιτητικό χαρακτήρα του, άρα χάνει την τοποθεσία του, και εισέρχονται οικίες και χαρμόσυνες εικόνες. Γενικότερα αυτό που αποδεικνύει η παρούσα μελέτη, είναι αυτό που έδειξε και ο Levin (2013:664) στο Ισραήλ, το σώμα ενός στρατιώτη, μπορεί να είναι ταυτόχρονα σε πολλά μέρη. Ωστόσο η παρούσα έρευνα ορίζει κάποια διαφορετικά μέρη που αρέσκεται ο στρατιώτης να εισέρχεται, και είναι το σχολείο, το πανεπιστήμιο και σε χώρους διασκέδασης. Κοινή πεποίθηση των παρόντων στρατιωτών με άλλους στρατιώτες, είναι η αίσθηση της μεταφοράς στο σπίτι τους. Ο Moore (2012:54) χαρακτηρίζει την εν λόγω κατάσταση ως *homeness*, δηλαδή η ιδιότητα να βρίσκεται κάποιος στο σπίτι του μέσω της συνείδησης, και να έχει την ίδια αίσθηση ζεστασιάς που θα είχε αν βρισκόταν φυσικά. Παράλληλα ο στρατιώτης νιώθει τυχερός που με το κινητό του μπορεί να μεταφέρεται στο χώρο που βρίσκεται ο δεσμός του, ή να μεταφέρει τον δεσμό του στον στρατιωτικό χώρο. Ο Moore (2012) διαπιστώνει ότι οι κινητές συσκευές μπορούν να αποτελματώνουν τη γεωγραφία των αποκλίσεων. Δηλαδή συγκεκριμένοι χώροι που συνδέονται με συγκεκριμένα άτομα βάσει ενός χαρακτηριστικού (φύλο), στην προκείμενη περίπτωση τα στρατόπεδα που φιλοξενούν μόνο άνδρες, απεμπολούν αυτή την παρωχημένη ιδιότητα, και ανοίγουν τις πύλες στα μέχρι τώρα αποκλειόμενα άτομα. Οι Burrell et al (2006) στην έρευνα τους με στρατιώτες, είδαν ότι ο διαχωρισμός και οι συνεχόμενες μεταθέσεις ήταν οι κύριες αιτίες ανασφάλειας και φτώχης σωματικής και ψυχικής υγείας τους. Η παρούσα μελέτη ουσιαστικά εδώ προτείνει ως λύση τη χρήση της κινητής συσκευής, αφού επιτρέπει την τέχνο-μεταφορά σε προτιμητέους χώρους.

Κατά τη διάρκεια διάδρασης των στρατιωτών με τις κινητές τους συσκευές, αναδύεται ακόμα ένας τόπος. Δεν έχει συγκεκριμένη χωροχρονική δομή, είναι άυλος,

αλλά δίνει στον στρατιώτη χαρακτηριστικά που οι φυσικές συνθήκες του απέκοπταν. Αυτός ο τόπος δημιουργείται από την πλοήγηση και δραστηριότητα στα κοινωνικά δίκτυα (Facebook, Instagram, Snapchat). Σε αυτό το πλαίσιο ο στρατιώτης μετέχει στις ζωές των φίλων του, παρακολουθεί και σχηματίζει γνώμες, αλληλεπιδρά και ανεβάζει-καταναλώνει πληροφορίες. Η παρούσα μελέτη δείχνει ότι ο στρατιώτης αρέσκεται στο να ανεβάζει στρατιωτικό περιεχόμενο, αλλά και να δηλώνει τη στρατιωτική του ιδιότητα με κάθε δυνατό τρόπο. Δημιουργείται δηλαδή αυτό που διαπιστώνει και ο Wilken (2017), ένα υβρίδιο online–offline πλαισίου. Ο στρατιώτης ανακτά εκεί ταυτότητες, δικαιώματα και ελευθερίες.

Αυτή η μεταβολή του στρατιωτικού χώρου, δεν συνδέεται μόνο με ευεργετικά αποτελέσματα στη συνέχεια της θητείας. Σημαντικό εύρημα της μελέτης που δείχνει ότι ο χωροχρόνος μέσω των κινητών είναι αλώβητος, είναι ότι ο στρατιώτης έχοντας την εν λόγω συσκευή κατά τη διάρκεια υπηρεσίας, ουσιαστικά ασυνείδητα βλέπει συνεχώς την ώρα, γεγονός που κάνει την παρέλευση δυσκολότερη. Οι στρατιώτες παράλληλα δείχνουν μια δυσαρέσκεια στο γεγονός ότι οι σχέσεις τους έχουν περισσότερη online επαφή, χάνεται δηλαδή η ουσιαστική αλληλόδραση. Αντίστοιχα η οξυμένη ενασχόληση με το κινητό και τα περιβάλλοντα που προσφέρει απαξιώνει τα άτομα που βρίσκονται με φυσική παρουσία στον στρατιωτικό χώρο. Αυτή η οπτική παραπέμπει στις Κούρτη (2003) και Turkle (2012) που ανέφεραν ότι οι σχέσεις απαιτούν πραγματική δέσμευση και ρίσκο, άρα δεν αντικαθίστανται στο online πλαίσιο. Ο Baudrillard (1983) αναλύει την έννοια της υπέρ-πραγματικότητας (τέχνο-πραγματικότητα), που όλα τα αντικείμενα ορίζουν τα υποκείμενα. Το σώμα γίνεται ερημωμένο ως αχρειαστο. Ο εαυτός του στρατιώτη εγκλωβίζεται όχι από τον περιορισμένο χωροχρόνο του στρατοπέδου, αλλά από την τεχνολογία, ακρωτηριάζεται και δεν μπορεί να βιώσει τη φυσική πραγματικότητα, όπως δείχνουν οι McLuhan (1961), (Ito, 1997), (Turkle, 2012), όταν αναλύουν τις συνέπειες των μέσων. Ο online χώρος επιφέρει αποξένωση, έχει οιονεί χαρακτήρα, συντρίβει καθημερινές πρακτικές, με τα αντικείμενα να προηγούνται των ανθρώπων (Baudrillard, 1983). Αυτή η τεχνολογικά ντετερμινιστική προσέγγιση διαμοιράζεται από κάποιους στρατιώτες, οι οποίοι συνεχίζουν να εκτελούν τη στρατιωτική τελετουργία όπως είναι, με υπομονή, αφού ο στρατός είναι μια παροδική στιγμή της ζωής τους, όπως είναι και η επαφή στον online χώρο, μια προσωρινή μεταφορά σε ένα άλλο μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να αναδείξει τον τρόπο που διαμεσολαβούν οι κινητές συσκευές την καθημερινότητα της κοινωνικής ομάδας των στρατιωτών, αν επηρεάζεται και πώς, η στρατιωτική τους κουλτούρα, και αν ο χωροχρόνος εκεί μεταβάλλεται.

Απορρέον συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι όσο οι πολίτες, τόσο και οι στρατιώτες μετέχουν στη νέα μορφή κοινωνίας, την ΚτΠ. Δηλαδή το γεγονός ότι οι στρατιώτες βρίσκονται σε ένα συγκεκριμένο χωροχρονικό πλαίσιο δεν αποκόπτει τη δυνατότητα να δρουν σε αυτή την παγκόσμια ροή και δικτύωση (Castells, 2005), λόγω πρόσβασης σε ποικίλες τεχνολογίες (Printer, 2008).

Οι κινητές συσκευές επικοινωνίας κατάφεραν να γίνουν τόσο ελκυστικές και αποδεκτές από τους στρατιώτες ακριβώς γιατί είναι τεχνολογίες που εύκολα μεταφέρονται, μπορούν να περιέχουν προσωπικές πληροφορίες, άρα ο στρατιώτης να ταυτίζεται μαζί τους. Έχει πλέον εδραιωθεί τόσο η ύπαρξη τους στο στρατόπεδο, που μπορεί να επιδρούν στην έκβαση της καθημερινότητας, να νιώθουν οι στρατιώτες όταν δεν τα έχουν, την ίδια στέρηση του καπνιστή για τη νικοτίνη (Frenkel, 2014). Αγγίζουν κάθε πτυχή της ζωής με την ελαφρότητα, και τις εξατομικευμένες υπηρεσίες που προσφέρουν εν κινήσει, υπό καθεστώς οποτεδήποτε/οπουδήποτε (MacDonald et al., 2011). Οι φορητές συσκευές επικοινωνίας εμπλέκουν τα άτομα μέσω δέσμευσης πολλών αισθήσεων, καθώς επιδρούν και μεταβάλλουν αντιλήψεις (Campbell & Park, 2008), σε βαθμό που να τους αποδίδονται και μαγικές δυνάμεις (Katz, 2007). Οι στρατιώτες όντως θεωρούν το κινητό τον καλύτερο τους φίλο, αυτό έγκειται και στην αναφορά του Frenkel (2014), ότι το κινητό ενεργοποιεί το τμήμα του εγκεφάλου που ευθύνεται για την ευχαρίστηση όπως το φαγητό, χρήματα, σεξουαλική επαφή. Για τη σεξουαλική επαφή τουλάχιστον, φάνηκε ότι μέσω της παρακολούθησης πορνογραφικού υλικού, μπορεί το κινητό να ικανοποιεί προσωρινά και αυτή την ανάγκη. Παράλληλα αναδύθηκε η έννοια της σύγκλισης. Δηλαδή μπορεί το κινητό να είναι ταυτόχρονα: υπολογιστής, φωτογραφική μηχανή, συσκευή εγγραφής βίντεο, τηλεόραση, συσκευή αναπαραγωγής μουσικής, χρωστική κάρτα, προσωπική ατζέντα, ξυπνητήρι, μια νέα μορφή συντονισμού της κοινωνικής ζωής

(Campbell & Park, 2008). Σε μια αποκομμένη περιοχή, χωρίς κοινωνική επαφή, το κινητό γίνεται μεσσίας του στρατιώτη, και ανά πάσα στιγμή, μπορεί να συνδεθεί αλλά και να μετέχει στις ζωές των άλλων (Yan et al., 2013).

Οι φορητές συσκευές δίνουν στους στρατιώτες δυνατότητες αντίστασης στην στρατιωτική κουλτούρα και ηγεσία, έστω και παροδικά. Ο McLuhan (1961) ανέφερε ότι η επίδραση των μέσων, ποικίλει από κουλτούρα σε κουλτούρα ανάλογα με υφιστάμενους κανόνες και νόρμες. Στην προκειμένη περίπτωση τα κινητά μπορούν να μεταβάλλουν τις κατασκευασμένες στρατιωτικές νόρμες, με τους στρατιώτες να νιώθουν χειραφετημένοι, και γιατί ζουν σε καθεστώς καταπίεσης, αλλά και γιατί εμπíπτουν στον νεανικό πληθυσμό όπου αποτελεί νοοτροπία του, η χρήση και κατοχή κινητού (Campbell & Park, 2008). Οι στρατιώτες αποκόπτουν από τη ζωή τους τη στρατιωτική κουλτούρα, αφού με τα κινητά είναι σαν να αναστέλλουν τη λειτουργία του πανόπτικου, που αποτελεί φυλακή με αυστηρή χωρική κατάτμηση, και με όντα έντονα υπάκουα και εκφοβισμένα (Foucault, 2004). Με χρήση του κινητού όμως απεμπολείται αυτή αίσθηση μόνιμης παρατήρησης και ελέγχου. Οι στρατιώτες έχουν πλέον ελευθερία έκφρασης και ποδηγετούν τα ιδεολογήματα που διαιωνίζει η στρατιωτική τους ταυτότητα, που καθαυτά καταβάλλουν το πνεύμα του ανθρώπου και την ελευθερία σκέψης (Mill, 1966). Ο ρόλος της άμεσης πολυμεσικής και πολυμορφικής επικοινωνίας ενδυναμώνει τον στρατιώτη, νιώθει ότι ανακτά τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του, άρα διασπάται η ηγεμονία ενός συστήματος (Gramsci, 2004/1921). Αντίστοιχα οι στρατιώτες μπορούν να αντιπαραβάλλουν διάφορες ταυτότητες τους, να αποκόπτουν και να προσθέτουν στοιχεία από περσόνες που θα ήθελαν ή που είχαν παλιά. Η έρευνα αυτή καταλήγει στην παρατήρηση των Goggin και Clark, (2009:585), ότι τα κινητά προσφέρουν νέες πολιτισμικές-επικοινωνιακές μορφές και δυνάμεις.

Οι κινητές συσκευές επικοινωνίας, παράγουν νέες οντολογίες και επιστημολογίες λόγω της διαμεσολάβησης τους στο χωροχρόνο (Maltby & Thornham, 2016:1155). Αυτοματοποιούν τις ζωές σε βαθμό που να ορίζουν την επιλογή των χώρων που μεταβαίνει κάποιος (Mooges, 2012). Οι στρατιώτες είναι σε θέση να νιώθουν μια μεταβλητότητα του βιωμένου χωροχρόνου. Έχουν την αίσθηση ότι βρίσκονται αφενός στο στρατόπεδο, αφετέρου βιώνουν και μια άλλη διάσταση, μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας, διαπραγματεύονται τη χρονική συγκυρία καθώς

μπορούν να ταξιδεύουν στο παρελθόν ή στο μέλλον, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το σχολείο ή το πανεπιστήμιο. Αποκτούν επίσης και ένα νέο τόπο, τον online, όπου εκεί δημιουργούν ταυτότητες, είτε δημοσιοποιούν τις υφιστάμενες τους. Αυτή η κατάσταση προσφέρει ψυχική ευφορία. Υφίσταται καλύτερος έλεγχος του χρόνου ή τουλάχιστον μια ψευδαίσθηση ελέγχου (Hanson, 2007). Οι μέχρι τώρα απροσέγγιστοι και αρνητικά φορτισμένοι χώροι του στρατοπέδου, ιδιωτικοποιούνται, επενδύονται με τεχνουργήματα του κινητού και τις προσωπικές επιλογές του στρατιώτη, και κατακτώνται. Οι στρατιώτες ανασυγκροτούν τον χωροχρόνο, με χαρακτηριστικό παράδειγμα στη διάρκεια της υπηρεσίας (πχ σκοπιά) όπου αλλάζει άρδην όλη η τελετουργία. Ο χρόνος είναι άχρονος και οι χώροι χάνουν τη φυσική τους υπόσταση (Moore, 2012:375).

Κατά πόσο όμως αυτές οι συσκευές δίνουν πραγματικές ευκαιρίες αντίστασης πέρα δηλαδή από την απλή αντίληψη, είναι καίριο να απαντηθεί. Φαίνεται ότι ο στρατιώτης με το κινητό του καταστρατηγεί τη στρατιωτική κουλτούρα στην οποία εντάσσεται αφού μέσα από την πλοήγηση σε αυτό είναι σε θέση να μην εκτελεί τις διαταγές από έναν αξιωματικό ακριβώς γιατί η προσοχή του είναι εστιασμένη στο περιβάλλον που δημιουργεί το κινητό του. Αντίστοιχα κατά την εκτέλεση των καθηκόντων σκοπιάς, ενώ πρέπει ο στρατιώτης να είναι αφοσιωμένος στην υπηρεσία του, όπως επιτάσσει η στρατιωτική κουλτούρα, με το κινητό του καταφέρνει να αγγίζει μια άλλη βιωμένη διάσταση, μέσω οπτικοακουστικού περιεχομένου, παιχνιδιών και κοινωνικής διαδικτυακής δικτύωσης· έτσι αποκόπτεται η στρατιωτική του ταυτότητα. Παράλληλα το άγχος και η αγωνία που του προξενεί το στρατιωτικό σύστημα σχετικά με το αν θα τιμωρηθεί ή αν θα έχει έξοδο, υποχωρούν, αφού στο κινητό του ο στρατιώτης ξεφεύγει από το βιωμένο εκεί πλαίσιο, διαχειρίζεται τις στρεσογόνες συγκυρίες, παρακολουθώντας περιεχόμενο, και επικοινωνώντας με τους οικείους του. Ακόμα και σε περίπτωση στέρησης εξόδου, φαίνεται ότι με το κινητό θα μπορούσε να γίνει καλύτερη διαχείριση αυτού του γεγονότος. Ο αποκλεισμός από το γυναικείο φύλο που de facto ισχύει στη στρατιωτική κυπριακή πραγματικότητα, με το κινητό εξισορροπείται σε κάποιο βαθμό. Ο στρατιώτης με το κινητό του φέρνει στο στρατόπεδο την ερωτική του σύντροφο, τη μητέρα και την αδελφή του, μέσω της οπτικοακουστικής επικοινωνίας και ανταλλαγής περιεχομένου, παρόλο που μπορεί να βρίσκεται σε άλλη χώρα, δημιουργώντας αυτό που αναφέρει ο Moore (2012) δεύτερη γεωγραφία. Ακόμα ο στρατιώτης απέναντι στη στρατιωτική κουλτούρα απεμπολεί

κάποια βασικά του δικαιώματα, όπως της ελεύθερης διακίνησης όπου θέλει, το να είσαι σε θέση να υπερασπιστεί τον εαυτό και τις αντιλήψεις του, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις εξαναγκάζεται να δεχτεί μια αδικία που γίνεται προς το πρόσωπο του. Με το κινητό όμως είναι σε θέση να πλοηγείται σε παγκόσμια δίκτυα και να βλέπει ό,τι θέλει, με τον μοναδικό περιορισμό να είναι η διάρκεια της συνδεσιμότητας του στο διαδίκτυο. Επίσης μπορεί να ανακτά δικαιώματα καθώς μπορεί να είναι σε θέση να καταγγέλλει συμπεριφορές και καταστάσεις οι οποίες τον αδικούν, στη γραμμή του οπλίτη αλλά και στα οικεία του πρόσωπα.

Πέρα από τα ευεργετικά αποτελέσματα της χρήσης του κινητού στο στρατόπεδο υφίσταται και η αντίπερα όχθη της πραγματικότητας. Υπάρχει η πεποίθηση ότι όσα βιώνει ο στρατιώτης μέσω της χρήσης του κινητού αποτελούν απλά μια ουτοπική παρένθεση. Οι στρατιώτες όπως και να χρησιμοποιήσουν τη συσκευή, δεν παύουν να βρίσκονται έγκλειστοι σε ένα καθεστώς. Η ηγεμονία (Gramsci, 2004/1921) μπορεί να διακυβευεται, όμως στο τέλος πάντα καταφέρνει να υπερισχύει. Εκ των προτέρων οι στρατιώτες έχουν ενστερνιστεί τη στρατιωτική ιδεολογία και πάντα θα μολύνει τη σκέψη και τις κινήσεις τους, στο πλαίσιο μιας διηγετικής πειθαρχίας (Foucault, 2004). Παράλληλα επικρατεί και η αντίληψη ότι η ένταξη των κινητών στο στρατόπεδο συνοδεύεται με πλήγματα στην ομαλή λειτουργία των στρατιωτικών υποχρεώσεων, που κάποιοι επιθυμούν να εκτελούν. Αντίστοιχα για άλλα άτομα το κινητό αποτελεί αφορμή περαιτέρω επιβολής της εξουσίας, και άρσης περισσότερης σύγκρουσης των δύο υφισταμένων τάξεων στο στρατόπεδο (στρατιώτες–αξιωματικοί).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Η παρούσα έρευνα προσθέτει κάποια ευρήματα και να συνεισφέρει στη γνώση για τα πεδία των τεχνολογιών κινητής επικοινωνίας και των κοινωνικών επιστημών. Ωστόσο υπάρχουν κάποια σημεία τα οποία με τον καλύτερο χειρισμό ή την περισσότερη χρονική άνεση και οργάνωση, μπορούν να φέρουν στο προσκήνιο πιο αντιπροσωπευτικά και αξιόπιστα αποτελέσματα (Yin, 2010).

Ο πληροφοριακός κορεσμός υπήρξε στη 19η συνέντευξη (+2 πιλοτικές), ωστόσο θα μπορούσαν να υπάρξουν περισσότερες, εστιάζοντας σε θεματικές που δεν έχουν προσεγγιστεί από την παρούσα μελέτη. Οι θεματικές αυτές αφορούν το πώς διαφοροποιείται η χρήση του κινητού τηλεφώνου εντός και εκτός του στρατοπέδου. Παρομοίως η έρευνα θα μπορούσε να εστιάσει περισσότερο και στα κίνητρα που υπάρχουν για τη χρήση και μη χρήση συγκεκριμένων πολυμεσικών εφαρμογών, κυρίως παιχνιδιών, καθώς όπως αναφέρει ο Barabassi (2010) η σύγκληση των τεχνολογιών επηρεάζει τα κίνητρα των χρηστών. Κριτική στην παρούσα μελέτη μπορεί να ασκηθεί καθώς μπορεί ο στρατιώτης να έχει μια κινητή συσκευή στη διάθεση του με όλες τις δυνατότητες που προσφέρει, αλλά δεν υπήρξε μελέτη ως προς το πώς θα μπορούσε η κινητή συσκευή να επηρεάσει συλλογικά μια ομάδα στρατιωτών· ικανοποιώντας τον Certau (1988) όπου αναφέρθηκε σε δυνατότητες ενός δικτύου αντιπειθαρχίας με αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ατόμων. Έρευνες μπορούν να καταπιαστούν με ζητήματα του πώς μπορεί το κινητό να οργανώνει τους στρατιώτες για διεκπεραίωση μιας εργασίας εντός στρατοπέδου ή εναντίωσης προς την εξουσία. Μελέτη για ανάδειξη των εργαλείων που μπορεί να έχει ο στρατιώτης στη διάθεση του για εναντίωση στο στρατιωτικό σύστημα, πέρα του κινητού, θα ήταν πολύ σημαντική προσθήκη στα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης. Οι μελετητές των εννοιών της εξουσίας όπως οι Foucault (2004) και Certau (1988) αναφέρουν ότι υπάρχει και μια πιο κοινωνικά ντετερμινιστική παροχή μέσων αντίστασης, και χρήζει εξέτασης στο πλαίσιο του στρατού της Κύπρου· ποιές άλλες τακτικές μπορεί να έχει δηλαδή ο στρατιώτης αλλά και από που μπορεί να προέρχονται.

Οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν μόνο σε άτομα που έχουν τη στρατιωτική ταυτότητα και είναι κληρωτοί στρατιώτες, δηλαδή στο 18ο έτος της ηλικίας τους αναγκάζονται

να εκτελέσουν τη θητεία τους. Όμως με την είσοδο στον στρατό της Κύπρου εθελοντών στρατιωτών, διανοίγεται ο ερευνητικός ορίζοντας της παρούσας μελέτης. Στο μέλλον, η αντίστοιχη έρευνα με τους εθελοντές στρατιώτες και σύγκριση με τα ευρήματα της παρούσας μελέτης θα έφερνε σημαντικά αποτελέσματα για το πώς μπορεί να επηρεάζει ο εξαναγκασμός ένα άτομο και τις χρήσεις που κάνει σε ένα μέσο. Μελλοντικές έρευνας θα μπορούσαν επίσης να συγκριθούν, παίρνοντας άτομα που έχουν εκπληρώσει τη στρατιωτική τους θητεία. Τα εν λόγω άτομα μπορούν να κληθούν να απαντήσουν πώς έχει μεταβληθεί ο τρόπος χρήσης του κινητού τους κατά τη διάρκεια της θητείας τους και τώρα.

Πέρα από τους στρατιώτες, ενδιαφέρον παρουσιάζει η χρήση των κινητών συσκευών επικοινωνίας και από τα στελέχη ενός στρατοπέδου. Κάθε στρατιωτική οντότητα πάντα θα έχει μια άλλη που να έχει μεγαλύτερο αξίωμα. Αυτό καθιστά δυνατή την προοπτική παρόμοιας έρευνας στα εν λόγω άτομα. Αντίστοιχα η άποψη των στελεχών για το πώς οι στρατιώτες χρησιμοποιούν τα κινητά τους και ποια είναι η δική τους αντίδραση ως προς αυτή την είσοδο των κινητών στους στρατιωτικούς χώρους, θα ήταν ένα πλεονέκτημα αξιοπιστίας (Babbie, 2010).

Η ενδιαφερόμενη κοινωνική ομάδα της παρούσας μελέτης είναι οι στρατιώτες της Κύπρου. Όμως η ίδια έρευνα μπορεί να πραγματοποιηθεί και σε άλλες κοινότητες που μπορεί να έχουν πανομοιότυπα χαρακτηριστικά με τους στρατιώτες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι πολιτικοί πρόσφυγες που εγκαθίστανται στην Κύπρο λόγω πολιτικών και πολεμικών συγκρούσεων, οι οικονομικοί μετανάστες που έρχονται με γνώμονα την καλύτερη κοινωνικό-οικονομική κατάσταση ή και φοιτητές που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών και διαμένουν στην Κύπρο. Σχετική έρευνα έχει γίνει από τον Moore (2012) στο Λονδίνο με αποτελέσματα που καταδεικνύουν τη σπουδαιότητα της κινητής συσκευής στην αντιμετώπιση του χωροχρόνου, όμως ένα αντίστοιχο εγχείρημα στην Κύπρο θα είχε ενδιαφέρον, ακριβώς γιατί αποτελεί μια χώρα που κατακλύζεται από αυτούς τους πληθυσμούς (βλ. Παρ. ΣΤ). Η ίδια ερευνητική προσέγγιση θα μπορούσε να συμβεί και σε άλλες κοινότητες, στα σωφρονιστικά ιδρύματα ή αναμορφωτήρια, σε περιπτώσεις που μπορούν να κατέχουν μια συσκευή και στο πώς μεσολαβεί τον εκεί χωροχρόνο. Περιπτώσεις ασθενών που χρήζουν μακροχρόνιας ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και διαμονής σε νοσηλευτήρια, η χρήση και κατοχή του κινητού θα μπορούσε να δώσει αποτελέσματα για την καθατή αξία του.

Η μελέτη των απόψεων και εμπειριών των στρατιωτών βασίστηκε σε ένα εργαλείο το οποίο έχει αμιγώς ποιοτικό χαρακτήρα (Babbie, 2010). Αυτό μπορεί να αποτελεί έναυσμα κριτικής καθώς δεν μπορεί να υπάρχει τριγωνοποίηση (Jones, 1999), δηλαδή συνδυασμός δύο ή και περισσότερων εργαλείων έτσι ώστε να υπάρχει περισσότερη αξιοπιστία στα προκύπτοντα δεδομένα. Για την επίτευξη τριγωνοποίησης μπορεί να συνδυαστεί και διαφορετική στρατηγική έρευνας (τόσο ποιοτική όσο και ποσοτική) (Yin, 2010). Για τη φιλοσοφία της παρούσας μελέτης θα μπορούσε να συσταθεί ένα δομημένο, τεκμηριωμένο από τη βιβλιογραφία ερωτηματολόγιο που να προσπαθεί να σκιαγραφήσει τις στάσεις των στρατιωτών για τα ενδιαφερόμενα ερευνητικά ζητήματα. Με ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα στρατιωτών (Schofield, 2006), θα μπορούσε επίσης να υπάρξει και γενίκευση των αποτελεσμάτων (Yin, 2010), δίνοντας περισσότερη αξία στην έρευνα. Τα δεδομένα έπειτα από στατιστική ανάλυση (Swift, 2006), θα μπορούσαν να αποδώσουν περισσότερη αμεροληψία. Για το συνδυασμό ποιοτικών εργαλείων, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί συμμετοχική μη συγκαλυμμένη παρατήρηση (Babbie, 2010). Ο ερευνητής θα ενταχθεί στο στρατιωτικό πλαίσιο και θα εξακριβώσει ιδίοις όμμασι τους τρόπους αξιοποίησης της κινητής συσκευής και πώς διαμεσολαβούν τον εκεί χωροχρόνο, όπως έγινε στην έρευνα του Levin (2013) στο Ισραήλ. Ωστόσο απαιτείται χρονοβόρα γραφειοκρατία και χρονική ευελιξία. Ακόμα, θα μπορούσε να υιοθετηθεί το εργαλείο της ανάλυσης περιεχομένου (Babbie, 2010), όπου ο ερευνητής θα είναι σε θέση να αναλύσει λογαριασμούς των στρατιωτών στα κοινωνικά δίκτυα, και το περιεχόμενο που εισαγάγουν. Το ίδιο μπορεί να γίνει με την επικοινωνιακή τους δραστηριότητα εκεί, και με ποιοτική ή ποσοτική ανάλυση, να εξακριβωθεί πιο εμπειριστατωμένα η διάδραση τους στον online χώρο. Οι Christakis και Fowler (2010) παράλληλα αναφέρουν τη σπουδαιότητα που έχει η χαρτογράφηση των συνδέσεων τα κοινωνικά δίκτυα. Η ίδια προσέγγιση μπορεί να πραγματοποιηθεί στα κοινωνικά δίκτυα των στρατιωτών και τα εκ των υστέρων δεδομένα θα μπορούσαν να δώσουν σημαντικά ευρήματα για τη συμπεριφορά των στρατιωτών σε αυτή τη διάσταση.

Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής, υποδεικνύουν τη σπουδαιότητα που έχει το κινητό στην παρέλευση της στρατιωτικής θητείας και στην καλύτερευση της ψυχικής υγείας των στρατιωτών. Σχεδιαστές εφαρμογών και μελετητές των ΤΠΕ μπορούν να επενδύσουν στα αποτελέσματα αυτά για να δημιουργήσουν εργαλεία για τον στρατιώτη, όπως αναφέρουν και οι Kirci και Kurt (2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι κινητές συσκευές επικοινωνίας συγκεντρώνουν σημαντικό ερευνητικό ενδιαφέρον (Thornham & Cruz, 2016). Αυτό έγκειται στο γεγονός ότι όλο και περισσότερος πληθυσμός μεταναστεύει στα περιβάλλοντα που προσφέρουν (Rotberg & Aker, 2013). Η εξέταση των φαινομένων που αφορούν το κινητό στους στρατιώτες, έχει συνεισφέρει στη θεωρία, ότι οι συσκευές αυτές, που προσφέρουν συνεχή συνδεσιμότητα και φορητότητα, καταφέρνουν να μεταβάλλουν φυσικές διαστάσεις και να αλλάζουν τον τρόπο αντίληψης· τόσο του περιβάλλοντος όσο και του σώματος (Russell, 2017). Μια πραγματικότητα που έχει διαπιστωθεί ήδη από τον McLuhan (1964) για τα μέσα επικοινωνίας καθαυτά. Διαπιστώθηκε ότι μια παγιωμένη εξουσία, η στρατιωτική, στο νέο επικοινωνιακό τοπίο με τις ΤΠΕ, μπορεί να απεμπολεί τον χαρακτήρα της, ή τουλάχιστον να δίνονται στους στρατιώτες περισσότερες ευκαιρίες από ποτέ, για να την αμφισβητήσουν, σε αυτό τον αιώνιο αγώνα αντίστασης κατά της ηγεμονίας (Gramsci, 2004/1921). Το (στρατιωτικό) πανόπτικον (Foucault, 2004), φαίνεται ότι χάνει την ισχύ του, αφού δεν μπορεί να παρακολουθεί τις τακτικές (Certeau, 1986), που σκαρώνει ο στρατιώτης στο κινητό του. Παράλληλα ο χωροχρόνος διαφάνηκε ότι χάνει τη συμβατική του έννοια (Gould & Kolb, 1972), και ο στρατιώτης είναι σε θέση να τον κατακερματίζει και να τον αναδομεί. Όλες οι παρατηρήσεις δεν μπορούν να είναι γενικεύσιμες, αφού υπάρχουν και στρατιώτες που δεν τις βιώνουν, ωστόσο δείχνουν ότι η κοινωνία αυτή είναι η κοινωνία της πληροφορίας (Castells, 2005), και η εποχή των κινητών (Moore, 2012).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abbott, P. & Sapsford, R. (2006). Ethics, Politics and Research. In R. Sapsford, & V. Jupp (2nd Ed.), *Data collection and analysis* (pp.293-311). London: Sage.
- Althusser, L. (2004/1972). Ideology and Ideological State Apparatuses. In J. Rivkin, & M. Ryan (Eds.), *Literary Theory: An Anthology* (pp. 693 - 702). Oxford: Blackwell.
- Andrejevic, M. (2017). Digital Citizenship and Surveillance| To Pre-Empt A Thief. *International Journal of Communication*, 11, 18.
- Andrejevic, M. (2011). Surveillance and alienation in the online economy. *Surveillance & Society*, 8(3), 278.
- Avouris, N. M., & Yiannoutsou, N. (2012). A review of mobile location-based games for learning across physical and virtual spaces. *J. UCS*, 18(15), 2120-2142.
- Babbie, E. (2010). "Human Inquiry and Science" (σ.3-30). Στο E. Babbie, *The practice of social research* (12th Ed.). Belmont: Wadsworth.
- Baudrillard, J. (1983). The ecstasy of communication. In S. Holmes, & S. Redmond (Eds), *Stardom and Celebrity: A reader* (pp. 53-59). London: Sage.
- Boykin, G. L., & Rice, V. J. (2015). Exploring the Use of Technology among US Military Service Members and Veterans. In *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting* (Vol. 59, No. 1), 869-873. SAGE Publications. [DOI 10.1177/1541931215591259](https://doi.org/10.1177/1541931215591259)
- Burrell, L. M., Adams, G. A., Durand, D. B., & Castro, C. A. (2006). The impact of military lifestyle demands on well-being, army, and family outcomes. *Armed Forces & Society*, 33(1), 43-58. [DOI: 10.1177/0002764206288804](https://doi.org/10.1177/0002764206288804)
- Bush, N. E., Fullerton, N., Crumpton, R., Metzger-Abamukong, M., & Fantelli, E. (2012). Soldiers' personal technologies on deployment and at home. *Telemedicine and e-Health*, 18(4), 253-263. Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από: <http://online.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/tmj.2011.0131>

- Butler, J (2016, August). Jeff Butler QHow Smartphones Change The Way You Think [Video file]. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου 2017, από:
<https://www.youtube.com/watch?v=pWvSwX-jq7o>
- Campbell, S. W., & Park, Y. J. (2008). Social implications of mobile telephony: The rise of personal communication society. *Sociology Compass*, 2(2), 371-387.
[DOI: 10.1111/j.1751-9020.2007.00080.x](https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2007.00080.x)
- Carter, S., Loew, B., Allen, E., Stanley, S., Rhoades, G., & Markman, H. (2011). Relationships between soldiers' PTSD symptoms and spousal communication during deployment. *Journal of traumatic stress*, 24(3), 352-355. Ανακτήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 2017 από:
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jts.20649/epdf>
- Castells, M. (2005). *Ο γαλαξίας του διαδικτύου, Στοχασμοί για το διαδίκτυο, τις επιχειρήσεις και την κοινωνία*, Αθήνα:Καστανιώτη
- Certeau, M. D. (1988). The practice of everyday life. *Trans. Steven Rendall. Berkeley: U of California P.*
- Christakis N. & Fowler J. H. (2010). *Συνδεδεμένοι: Η εκπληκτική δύναμη των κοινωνικών δικτύων και πως αυτά διαμορφώνουν τη ζωή μας*. Αθήνα: Κάτοπτρο
- Cottle, S. (2011). Cell phones, camels and the global call for democracy. *Mirage in the Desert*, 196-210. Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από:
https://www.researchgate.net/profile/Simon_Cottle/publication/268520337_Cell_Phones_Camels_and_the_Global_Call_for_Democracy/links/54cf747b0cf24601c093784d.pdf
- David, G. (2008). Clarifying the Mysteries of an Exposed Intimacy: Another Intimate Representation Mise en scène. In *Nyíri, K. Mobile communication and the ethics of social networking*, 40
- Drakopoulou, S. (2017). “We Can Remember It for You”: Location, Memory, and Commodification in Social Networking Sites. *SAGE Open*, 7(3),
[DOI:2158244017712026](https://doi.org/10.1177/2158244017712026)
- Drotner, K. (2005). Media on the move: Personalized media and the transformation of publicness. *Journal of Media Practice*, 6(1), 53-64.

- Ender, M. G. (1995). GI phone home: The use of telecommunications by the soldiers of Operation Just Cause. *Armed forces & society*, 21(3), 435-453.
[DOI:0095327X9502100307](https://doi.org/10.1080/0095327X9502100307)
- Fiske, J. (2004). Culture, Ideology, Interpellation. In J. Rivkin, & M. Ryan (Eds.), *Literary Theory: An Anthology* (pp. 1268- 1273). Oxford: Blackwell.
- Foucault, M (2004). Discipline and Punish. In J. Rivkin, & M. Ryan (Eds.), *Literary Theory: An Anthology* (pp. 549- 566). Oxford: Blackwell.
- Frenkel, L. (2014, October). Lior Frenkel: Why we should rethink our relationship with the smartphone [Video file]. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου 2017, από:
<https://www.youtube.com/watch?v=2U-tOghblfE>
- Fuchs, C. (2008). Internet and Society: Social Theory in the Information Age. New York: Routledge. Routledge Research in Information Technology and Society Series Number 8.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic. Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από:
http://monoskop.org/images/5/54/Geertz_Clifford_The_Interpretation_of_Cultures_Selected_Essays.pdf
- Geser, H. (2004). Towards a sociological theory of the mobile phone. *E-Merging media: communication and the media economy of the future*, University of Zyrich 235-260. Ανακτήθηκε στις 28 Αυγούστου 2017, από:
http://socio.ch/mobile/t_geser1.pdf
- Goggin, G., & Clark, J. (2009). Mobile phones and community development: a contact zone between media and citizenship. *Development in Practice*, 19(4-5), 585-597.
[DOI: 10.1080/09614520902866371](https://doi.org/10.1080/09614520902866371)
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden City, NY: Doubleday Anchor. Ανακτήθηκε στις 15 Αυγούστου 2017, από:
http://clockwatching.net/~jimmy/eng101/articles/goffman_intro.pdf
- Gould, J. & Kolb, W. (1972). “Κουλτούρα” (σελ. 487-491), “Μεθοδολογία” (σελ. 539 - 540), “Μίμηση/Μιμητικότητα” (σελ 569-571), “Χρονο – Τάξη, Χρονο – Βαθμός, Χρονο - Σειρά” (σελ. 1078 - 1079), “ Χρόνου και Χώρου Υπόθεση” (σελ. 1079 - 1080). Στο J. Gould, & W. Kolb, *Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: Ελληνική Παιδεία

- Gramsci, A. (2004/1921). Hegemony. In J. Rivkin, & M. Ryan (Eds.), *Literary Theory: An Anthology* (pp. 673). Oxford: Blackwell.
- Hanson, J. (2007). 24/7: Anytime, Anywhere. In *24/7: how cell phones and the Internet change the way we live, work, and play* (pp. 1-16). Greenwood Publishing Group. Ανακτήθηκε στις 15 Αυγούστου 2017, από: [https://books.google.com.cy/books?hl=en&lr=&id=rrA23DxjRwwC&oi=fnd&pg=PR7&dq=Hanson,+J.+\(2007\).+24/7:+Anytime,+Anywhere.+In++24/7:+how+c ell+phones+and+the+Internet+change+the+way+we+live,+work,+and+play+\(pp.+116\).+Greenwood+Publishing+Group.&ots=7m_YDbKxl&sig=wKjsLdeXOLBTg7jKodAuQ64UE7Y&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.cy/books?hl=en&lr=&id=rrA23DxjRwwC&oi=fnd&pg=PR7&dq=Hanson,+J.+(2007).+24/7:+Anytime,+Anywhere.+In++24/7:+how+c ell+phones+and+the+Internet+change+the+way+we+live,+work,+and+play+(pp.+116).+Greenwood+Publishing+Group.&ots=7m_YDbKxl&sig=wKjsLdeXOLBTg7jKodAuQ64UE7Y&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Ito, M. (1997). Virtually Embodied: The reality of fantasy in a Multi- Use Dungeon. In D. Porter (Eds.), *Internet Culture* (pp. 87-110). New York: Routledge.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Εκδόσεις: Κριτική.
- Jones, S (1999). *Doing Internet Research: Critical Issues and Methods for examining the net*. London: Sage Publications
- Katz, J. E. (2007). Mobile media and communication: Some important questions. *Communication Monographs*, 74(3), 389-394. [DOI:10.1080/03637750701543519](https://doi.org/10.1080/03637750701543519)
- Kirci, P., & Kurt, G. (2016). Long Term and Remote Health Monitoring with Smart Phones. *International Journal of Intelligent Systems and Applications in Engineering*, 4(4), 80-83. Ανακτήθηκε στις 15 Αυγούστου 2017, από: http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ijisae/article/view/5000189436/pdf_50
- Kollányi, B(2008). Η Χρήση του Χώρου στην εποχή της ΚΤΠ, στο R. Printer, *Μελέτες στην Κοινωνία της Πληροφορίας* (pp. 113-130).
- Κούρτη, Ε. (2003). *Η Επικοινωνία στο Διαδίκτυο*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Kumar, A., & Lim, H. (2008). Age differences in mobile service perceptions: comparison of Generation Y and baby boomers. *Journal of Services Marketing*, 22(7), 568-577. [Doi:10.1108/08876040810909695](https://doi.org/10.1108/08876040810909695)
- Lasen, A. (2017). Disruptive ambient music: Mobile phone music listening as portable urbanism. *European Journal of Cultural Studies*. [Doi:1367549417705607](https://doi.org/10.1367549417705607)

- Legard, R., Keegan, J., & Ward, K. (2003). In-depth Interviews. In J. Ritchie, & J. Lewis (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers* (pp.138-169). London: Sage.
- Lepp, A., Barkley, J. E., & Karpinski, A. C. (2015). The Relationship Between Cell Phone Use and Academic Performance in a Sample of US College Students. *SAGE Open*, 5(1), 2158244015573169. Ανακτήθηκε στις 25 Αυγούστου 2017, από: <http://sgo.sagepub.com/content/5/1/2158244015573169.full>
- Levin, D. (2013). Breaking the spell: Have cell phones transformed reservists' timeout?. *International Journal of Cultural Studies*, 16(6), 659-672. [DOI:10.1177/1367877911422858](https://doi.org/10.1177/1367877911422858)
- MacDonald, J. E., Foster, E. M., Divina, J. M., & Donnelly, D. W. (2011). *Mobile Interactive Training: Tablets, Readers, and Phones-Oh, My!*. General Dynamics Information Technology Inc Pensacola FL. Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από: <http://oai.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA589471>
- Maltby, S., & Thornham, H. (2016). The digital mundane: social media and the military. *Media, Culture & Society*, 1153-1168. [DOI: 10.1177/0163443716646173](https://doi.org/10.1177/0163443716646173)
- Mann, C. & Stewart, F. (2000). *Internet Communication and Qualitative Research. A Handbook for researching online* London: Sage Publications.
- Manovich, L. (2001). *The language of new media*. MIT press.
- McQuail, N. (2003). *Η θεωρία της μαζικής επικοινωνίας για τον 21ο αιώνα*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- McLeod, E. (2009). The use (and disuse) of mobile phones by baby boomers. *International Journal of Emerging Technologies and Society*, 7(1), 28. Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από: <http://search.proquest.com/docview/223212765/fulltext/E3630FF99BA94B9APQ>

[/1?accountid=36246](#)

- McLuhan (1961). *Media: Οι προεκτάσεις του ανθρώπου* Αθήνα: Κάλβος.
- Mill, J. S. (1966). On liberty. In *A Selection of his Works* (pp.1-147). Macmillan Education UK.
- Moore, S. (2012). *Media, place and mobility*. Palgrave Macmillan.
- Nkwi, W. G. (2013). From foot messengers to cell phones: Communication in Kom, Cameroon, c. 1916-1998 (pp. 124-127). *Side@ Ways*. Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από:
[https://books.google.com.cy/books?hl=en&lr=&id=fWCNwRyYdvIC&oi=fnd&pg=PA113&dq=Nkwi,+W.+G.+\(2013\).+From+foot+messengers+to+cell+phones:+Communication+in+Kom,+Cameroon,+c.+19161998.+Side%40+Ways,+\(pp.+124127\)&ots=ICxNzcjJGN&sig=WKN7uz5deN7T6m8rAfpNhHDY6Q&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.cy/books?hl=en&lr=&id=fWCNwRyYdvIC&oi=fnd&pg=PA113&dq=Nkwi,+W.+G.+(2013).+From+foot+messengers+to+cell+phones:+Communication+in+Kom,+Cameroon,+c.+19161998.+Side%40+Ways,+(pp.+124127)&ots=ICxNzcjJGN&sig=WKN7uz5deN7T6m8rAfpNhHDY6Q&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Papacharissi, Z. A (2010). Conclusion: A Networked Self. In *Papacharissi, Z. A networked self: Identity, community, and culture on social network sites*. Routledge, 304-318
- Pauleen, D., Campbell, J., Harmer, B., & Intezari, A. (2015). Making Sense of Mobile Technology. *SAGE Open*, 5(2). Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από:
<http://sgo.sagepub.com/content/5/2/2158244015583859.full>
- Pieslak, J. R. (2009). *Sound targets: American soldiers and music in the Iraq war*. (pp. 383- 399). Indiana University Press. Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από:
[https://books.google.com.cy/books?hl=en&lr=&id=apVrGzAkCtsC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Pieslak,+J.+R.+\(2009\).+Sound+targets:+American+soldiers+and+music+in+the+Iraq+war,+Indiana+University+Press.\(pp.+383+399&ots=WpOROIaMgh&sig=savCiAzzOU4dvvtao9ThvFXiE2U&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.cy/books?hl=en&lr=&id=apVrGzAkCtsC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Pieslak,+J.+R.+(2009).+Sound+targets:+American+soldiers+and+music+in+the+Iraq+war,+Indiana+University+Press.(pp.+383+399&ots=WpOROIaMgh&sig=savCiAzzOU4dvvtao9ThvFXiE2U&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Polson, E. (2017). Geo – Social Media & The Quest for Place On – The – GO. In E. Polson, R. Wilken, G. Halegoua, B. Renninger, & A. Russell, *Intersections of Technology & Place*. *AoIR Selected Papers of Internet Research*, 6.

- Rab, A. (2008). Ψηφιακή κουλτούρα-η ψηφιοποιημένη κουλτούρα και η κουλτούρα που δημιουργείται σε μια ψηφιακή πλατφόρμα. Στο R. Pinter, *Μελέτες στην Κοινωνία της Πληροφορίας* (pp.287-300).
- Rettberg, J. W. (2014). *Seeing Ourselves Through Technology: How We Use Selfies, Blogs and Wearable Devices to See and Shape Ourselves*.
[DOI:10.1057/9781137476661](https://doi.org/10.1057/9781137476661)
- Ritchie, J., Spencer, L., & O'Connor, W. (2003). Carrying out Qualitative Analysis. In J. Ritchie, & J. Lewis (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers* (pp. 219-262). London: Sage.
- Rohde, M., Aal, K., Misaki, K., Randall, D., Weibert A., & Wulf, V. (2016) Out of Syria: Mobile Media in Use at the Time of Civil War, *International Journal of Human-Computer Interaction*, 32:7, 515-531.
[DOI:10.1080/10447318.2016.1177300](https://doi.org/10.1080/10447318.2016.1177300)
- Rotberg, R. I., & Aker, J. C. (2013). Mobile phones: uplifting weak and failed states. *The Washington Quarterly*, 36(1), 111-125.
[DOI:10.1080/0163660X.2013.751651](https://doi.org/10.1080/0163660X.2013.751651)
- Russell, A. (2017). Defining Space through Journalism and Activism at the 2015 Paris Climate Summit. In E. Polson, R. Wilken, G. Haleboua, B. Renninger, & A. Russell, *Intersections of Technology & Place. AoIR Selected Papers of Internet Research*, 6.
- Schofield, W. (2006). Survey Sampling. In R. Sapsford, & V. Jupp (2nd Ed.), *Data collection and analysis* (pp.26-55). London: Sage.
- Smith, A., Raine, L., & Zickuhr, K. (2011). *College students and technology (The Pew Research Center's Internet and American Life Project)*. Ανακτήθηκε στις 31 Νοεμβρίου 2017, από:
<http://www.pewinternet.org/2011/07/19/college-students-and-technology/>
- Spencer, L., Ritchie, J., & O'Connor, W. (2003). Analysis: Practices, Principles and Processes. In J. Ritchie, & J. Lewis (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers* (pp.199-218). London: Sage.

- Swift, B. (2006). Preparing Numerical Data. In R. Sapsford, & V. Jupp (2nd Ed.), *Data collection and analysis* (pp.153-182). London: Sage.
- Thornham, H., & Cruz, E. G. (2016). [Im] mobility in the Age of [im] mobile phones: young NEETs and digital practices. *new media & society*, 1–16.
[DOI:10.1177/1461444816643430](https://doi.org/10.1177/1461444816643430)
- Toffler, A. (1981). *The third wave* (pp. 32-33). New York: Bantam books. Ανακτήθηκε στις 27 Μαρτίου 2017, από:
<http://calcuemus.org/lect/07pol-gosp/arch/proby-dawne/materialy/waves.htm>
- Turkle, S. (2012, February). *Sherry Turkle: Connected, but alone* [Video file]. Ανακτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2017, από:
https://www.ted.com/talks/sherry_turkle_alone_together?language=en
- Vermeir, L. (2008). Anytime, Anywhere: our ambiguous relation with our mobile phone. In K. Nyíri (Eds.), *Mobile communication and the ethics of social Walliman networking*, (pp. 34-35). Budapest Conference: T-Mobile / Hungarian Academy of Sciences.
- Walliman, N. (2006). *Social research methods*. London: Sage.
- Wilken, R. (2017). Traces of our Passage: Locative Media and the Capture of Place Data. In E. Polson, R. Wilken, G. Halegoua, B. Renninger & A. Russell, *Intersections of Technology & Place. AoIR Selected Papers of Internet Research*, 6.
- Wilson, M. & Sapsford, R. (2006). Asking Questions. In R. Sapsford, & V. Jupp (2nd Ed.), *Data collection and analysis* (pp.93-123). London: Sage.
- Wilson, J. A., Onorati, K., Mishkind, M., Reger, M. A., & Gahm, G. A. (2008). Soldier attitudes about technology-based approaches to mental health care. *CyberPsychology & Behavior*, 11(6), 767-769. [DOI: 10.1089/cpb.2008.0071](https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0071)
- Χρηστάκης, Ν. (2016). Κοινωνική σκέψη και Κοινωνικές Αναπαραστάσεις. Στο *Ψυχοκοινωνιολογία των Μαζικών Επικοινωνιών* (pp.207-246). Αθήνα: Gutenberg.

Yan, Z., Chen, Q., & Yu, C. (2013). The science of cell phone use: Its past, present, and future. *International Journal of Cyber Behavior, Psychology and Learning (IJCBL)*, 3(1), 7-18. [DOI: 10.4018/ijcbpl.2013010102](https://doi.org/10.4018/ijcbpl.2013010102)

Yin, R. K. (2010). *Qualitative research from start to finish*. Guilford Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

(Παρ.Α)

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ – ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

ΟΙ ΚΙΝΗΤΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ

Να εξεταστούν οι διαστάσεις των φορητών συσκευών επικοινωνίας στην καθημερινότητα των στρατιωτών της Κύπρου. Μέσα από τις χρήσεις, τις επιδράσεις και τις αντιλήψεις που προάγει η κινητική συσκευή επικοινωνίας να διερευνηθεί το είδος της κουλτούρας στρατιώτη που προκύπτει, και παράλληλα αν παραμένει σταθερή με βάση τις στρατιωτικές συμβάσεις ή αν διαφοροποιείται. Παράλληλα οι ιδιότητες των φορητών συσκευών ενδέχεται να επηρεάζουν την αντίληψη των χωροχρονικών δομών των στρατοπέδων, στοιχείο που πρόκειται επίσης να διερευνηθεί. Μια καίρια απόρροια της λειτουργίας των συσκευών αυτών είναι η υποστήριξη μιας νέας πραγματικότητας, της online, που μπορεί να βιώνεται ταυτόχρονα με την offline, μια πραγματικότητα που εξετάζεται εδώ, με απώτερο σκοπό να διαλευκανθούν τυχούσες διαφοροποιήσεις και/ή ομοιότητες.

ΟΜΑΔΑ – ΣΤΟΧΟΣ

Στρατιώτες της Κύπρου που κατέχουν έστω μια φορητή συσκευή επικοινωνίας εντός και εκτός στρατοπέδων.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ

Εισαγωγικά – Στρατιωτική ζωή, πώς είναι, δυσκολίες, εμπειρίες, δραστηριότητες – μελλοντικά σχέδια.

Η αίσθηση του χωροχρόνου στο στρατόπεδο.

Τι αισθήματα προκαλεί και γιατί.

Συγκεκριμένοι χώροι και χρόνοι.

Χρήση φορητών συσκευών - Περιγραφικά στοιχεία,

Η χρήση και οι επιρροές των φορητών συσκευών

στις καθημερινές δραστηριότητες. Πώς μεσολαβούν καθημερινές πρακτικές, εντός και εκτός στρατοπέδου. Μέρος ρουτίνας;

Περιγραφή μιας μέρας με αναφορές στη χρήση

Τρόποι αξιοποίησης φορητών συσκευών εντός

στρατοπέδου. Συγκεκριμένες λειτουργίες (μηνύματα, κλήσεις, ήχος, εικόνες, βίντεο, συνδεσιμότητα (κοινωνικά δίκτυα, παιχνίδια)).

Ο ρόλος της σύγκλισης των μέσων στη στρατιωτική καθημερινότητα.

Η ένταξη της διαθεσιμότητας και της διασυνδεσιμότητας στις

ζωές, υπό το πρίσμα των φορητών συσκευών

Βαθμός οικειοποίησης. Μέσο που ψάχνεται συνεχώς;

Ακολουθεί τον στρατιώτη; Προέκταση εαυτού;

Θετικά - αρνητικά της χρήσης των φορητών συσκευών

Πώς συμμετέχει η κινητή συσκευή στους διάφορους

χώρους. Απαγόρευση;

Αναφορά κάθε χώρου με τις χρήσεις που γίνονται – γιατί.

Η αίσθηση του στρατιωτικού χώρου πώς

μεσολαβείται από το κινητό. Με τι αισθήματα επενδύει

τον στρατιωτικό χώρο.

Υφίσταται εναλλαγή χώρου; Αίσθημα ταυτόχρονης συμμετοχής;

εδώ και εκεί; Χώρος με φίλους, οικογένεια, δεσμό. Κατά

πόσο υπάρχει αίσθηση ότι είναι μια ψεύτικη παρουσία;

Μέσο που βοηθά την παρέλευση του χρόνου εντός στρατοπέδου; Βοηθά στη μείωση θητείας;

Οι επιδράσεις της προκύπτουσας online πραγματικότητας σε offline πρακτικές. Χαρακτηριστικά της. Τι persona δημιουργείται κατά τη χρήση εντός στρατοπέδου; Τι ταυτότητα δημιουργεί η μουσική, οι εικόνες, η δικτύωση Τονώνει την αίσθηση του ανήκειν στη στρατιωτική κοινότητα;

Εξιδανίκευση και ωραιοποίηση online. Πώς επηρεάζουν τη στρατιωτική πραγματικότητα. Φυγή ή όχι. Ένα πλαίσιο απόσυρσης και εκτόνωσης ή υπενθύμισης στρατιωτικής ιδιότητας;

Χαρακτηριστικά στρατιωτικής ζωής και δυσκολίες διευκολύνονται από το online πλαίσιο ή ουδετερότητα και υπερνικά το offline..

Η αντίληψη της στρατιωτικής κουλτούρας (πειθαρχία, ιεραρχία, έλεγχος, ασκήσεις, υπηρεσίες, στρες) μέσα από τις φορητές συσκευές. Πώς τη μεσολαβούν. Ως αντι – εξουσία/πειθαρχία. Τι τακτικές και δυνατότητες δίνονται από το κινητό έναντι των παγιωμένων στρατηγικών; Πχ Γνώση.

Ο εαυτός διαμορφώνεται βάσει στρατιωτικής ιδιότητας ή πρακτικών στο κινητό. Ποια η ποιότητα αυτής της αντίστασης; Είναι μόνιμη; Πόσο διαρκεί; Αναπλαισίωση – διάσπαση κουλτούρας;

Ενδό-ψυχολογικές προσεγγίσεις της χρήσης. Αν απαγορευόταν τι αισθήματα θα δημιουργούνταν. Αν χανόταν/είχε κλαπεί πώς θα βιωνόταν η εμπειρία; Η ζωή χωρίς το κινητό πώς θα ήταν;

Καταλυκτικά σχόλια- Επανατοποθετήσεις

(Παρ.Β)

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΕΙΑΖΟΜΕΝΩΝ

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την ανταπόκριση και τη διάθεση του χρόνου σας.

Η βοήθεια σας είναι πολύτιμη και οι απαντήσεις σας έχουν εξαιρετική σημασία για την διεξαγωγή της έρευνας μου.

Η συνέντευξη αυτή θα έχει τη μορφή μιας καθημερινής – απλής συζήτησης όπου καλείστε μέσα από τις βιωμένες εμπειρίες σας, τα πιστεύω και τις αντιλήψεις σας να απαντήσετε σε κάποια ζητήματα που βασίζονται στο διερευνώμενο θέμα. Δεν χρειάζεται να έχετε οποιαδήποτε εξειδικευμένη γνώση. Το μόνο κριτήριο βασίζεται στο ότι πρέπει να είστε στρατιώτες, και να χρησιμοποιείται κάποια φορητή συσκευή επικοινωνίας εντός του στρατοπέδου σας.

Εξυπακούεται πως οτιδήποτε ειπωθεί – υπονοηθεί από εσάς προστατεύεται, και σε καμία περίπτωση δεν θα υπάρξει διασταύρωση των λεγόμενων σας με προσωπικά σας στοιχεία.

Σας ευχαριστώ για την συμμετοχή και τη συνεισφορά σας,

Παναγιώτης Χατζηκωστής

Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Τμήμα Επικοινωνίας και Σπουδών Διαδικτύου

Τεχνολογικό
Πανεπιστήμιο
Κύπρου

(Παρ.Γ)

ΦΟΡΜΑ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ

Έχω ενημερωθεί σχετικά με το θέμα και την εμπιστευτικότητα της έρευνας και αποδέχομαι: Α) Να συμμετάσχω, Β) τη χρήση των απαντήσεων μου καθαρά για ακαδημαϊκούς σκοπούς. Ονομαστικά στοιχεία και δεδομένα που πιθανόν να παραπέμπουν σε πρόσωπα δεν θα συμπεριληφθούν – χρησιμοποιηθούν, σε περίπτωση δημοσίευσης των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Υπογραφή

Ημερομηνία

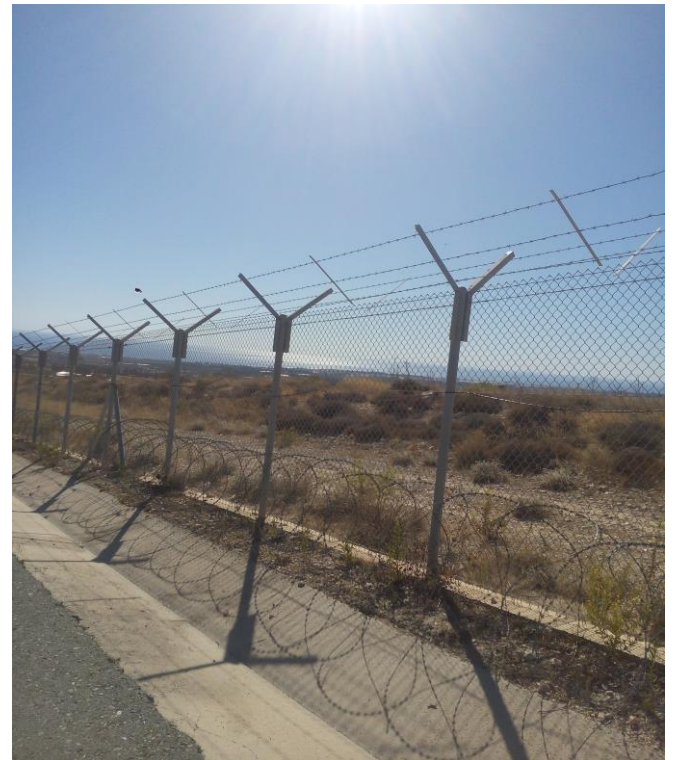
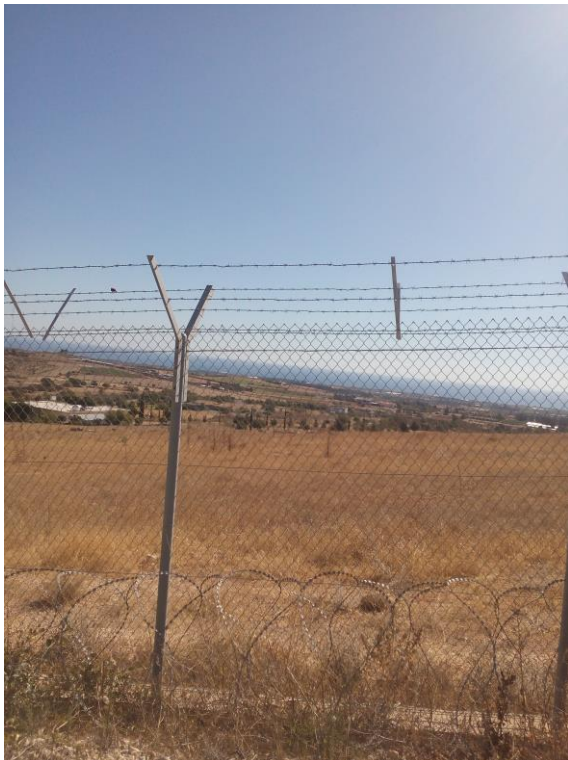
(Παρ.Δ)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΙΝΑΚΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Έννοια Χ

Α/Α	Λέξεις κλειδιά	Αποσπάσματα
Μοναδικός αριθμός συμμετέχοντα		

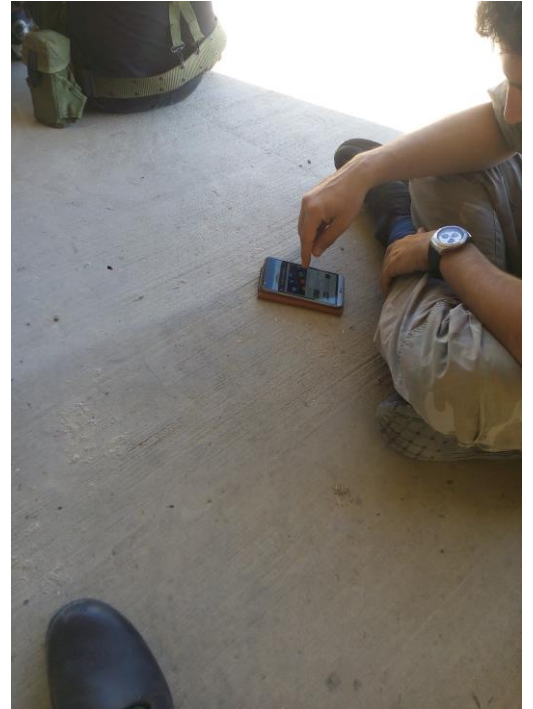
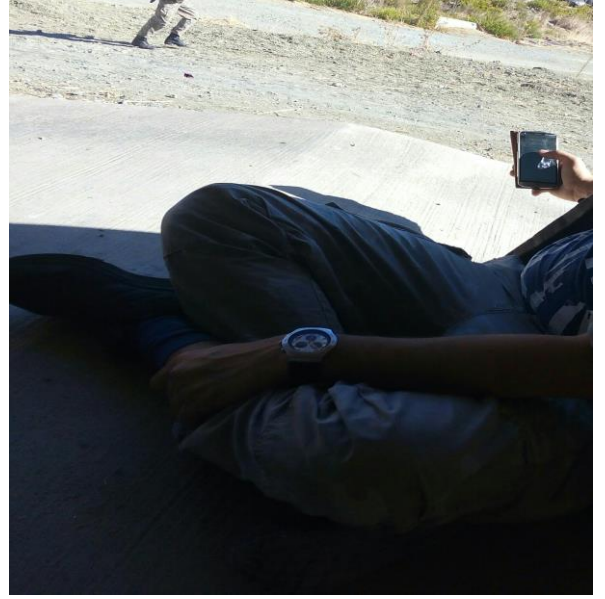
(Παρ.Ε)

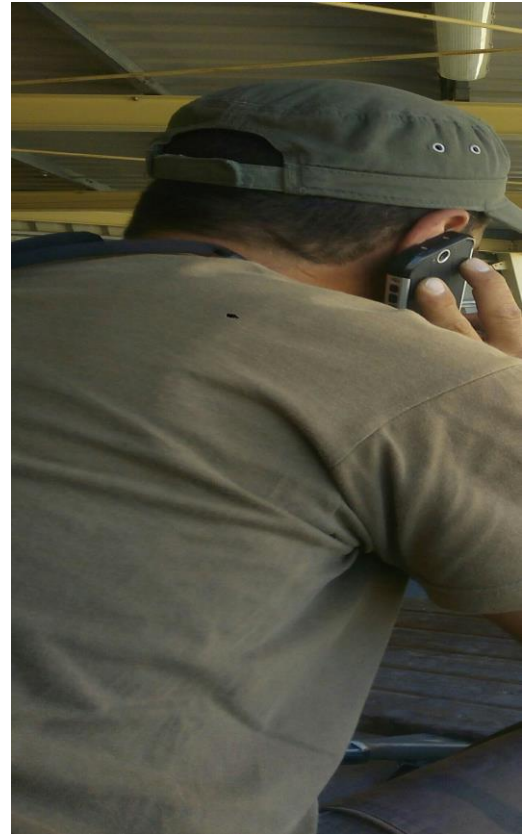
Μια γενική άποψη από τους χώρους των στρατοπέδων

Χρήση κινητού τηλεφώνου συνδεδεμένη με προσωπικές στιγμές

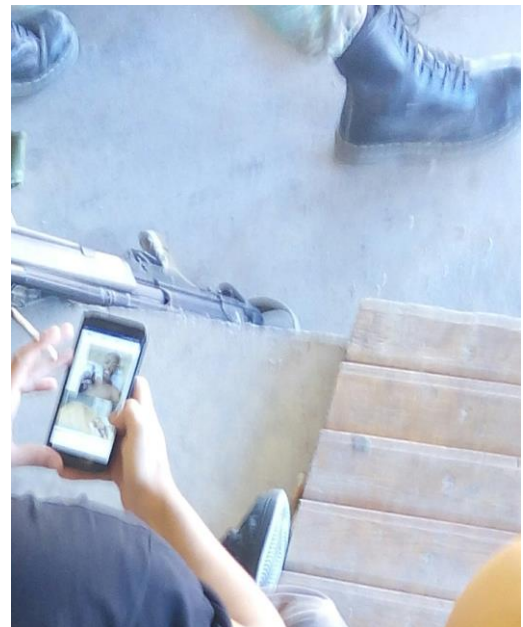
Χρήση κινητού τηλεφώνου και παράλληλη ξεκούραση

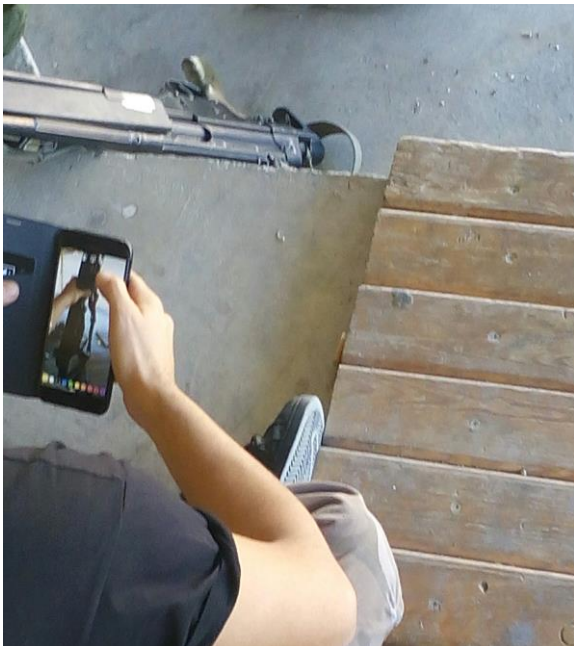
Επικοινωνία μέσω τηλεφώνου

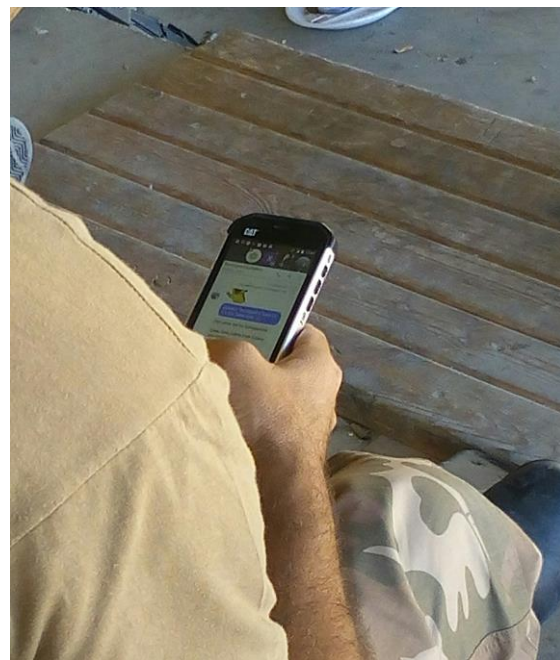
Πλοήγηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης

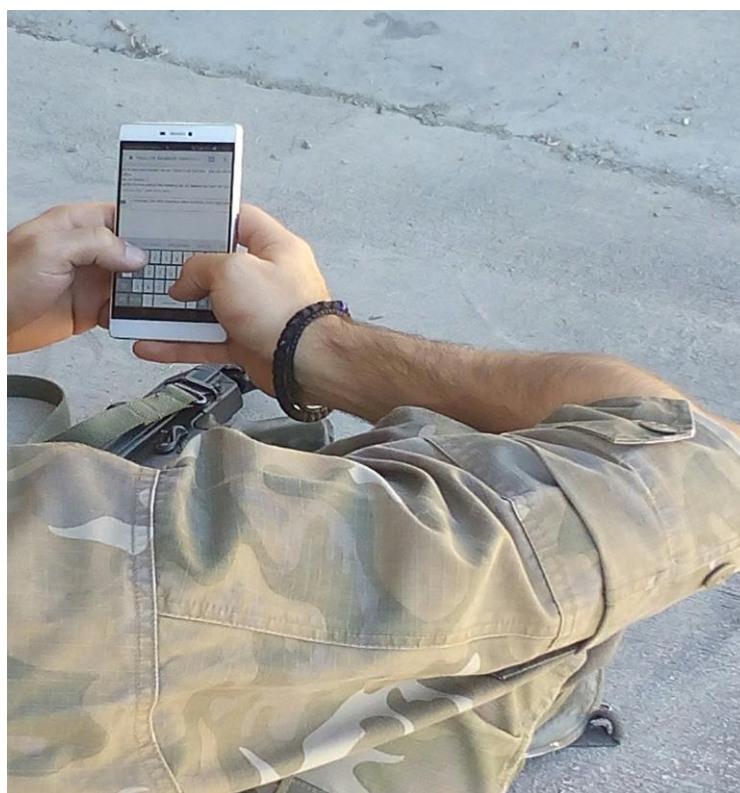
Προβολή φωτογραφιών

Ανέβασμα Φωτογραφίας σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης

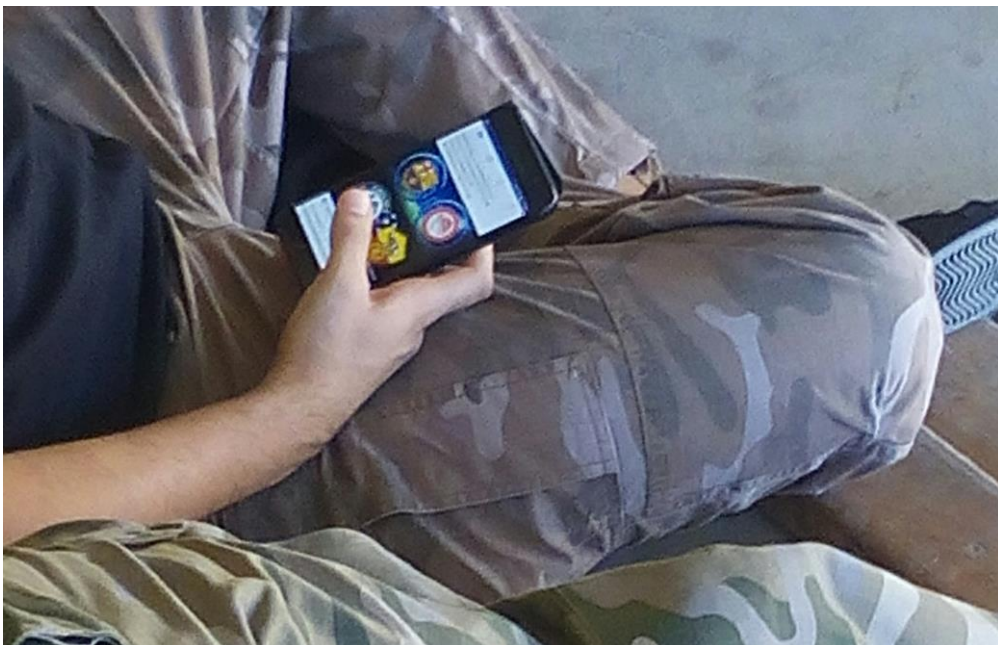
Σύγχρονη συζήτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης

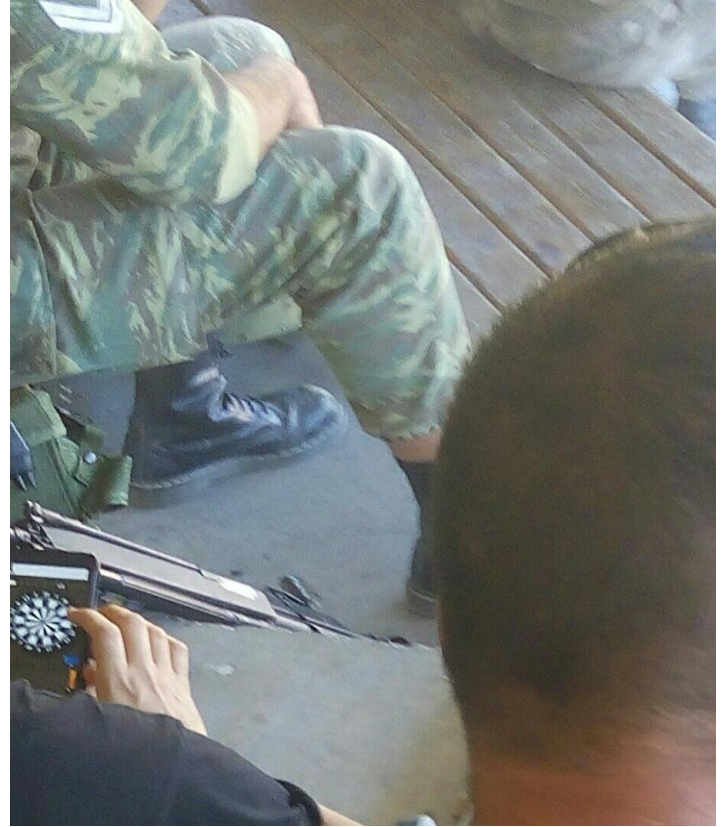
Σχολιασμός σε Μέσο κοινωνικής δικτύωσης

Διάβασμα διαδικτυακής εφημερίδας

Διάβασμα αθλητικών ειδήσεων

Παιχνίδια μέσω κινητού

Ασχολίες για τις ελεύθερες ώρες

(Παρ.ΣΤ)

Ξένοι Υπήκοοι στην Κύπρο ανά πόλη.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

- Η τελευταία απογραφή αναδεικνύει το σύνολο της υπηκοότητας και προέλευση των ανθρώπων που ζουν στην Κύπρο

Επαρχία	Υπηκοότητα					
	Σύνολο		Κυπριακή		Άλλη	
	Εκ	%	Εκ	%	Εκ	%
Λευκωσία	325.756	100	264.221	81,1	61.535	18,9
Αμμόχωστος	46.452	100	37.016	79,7	9.436	20,3
Λάρνακα	143.367	100	114.103	79,6	29.264	20,4
Λεμεσός	235.056	100	186.536	79,4	48.520	20,6
Πάφος	235.056	100	57.474	65,1	30.792	34,9
Σύνολο	838.897	100	659.350	78,6	179.547	21,4

15

Πηγή: Migrant Information Centers, University of Nicosia (2017).